Katedra

PROSTORI SO!?

YU ISSN 0022/9295 16. APRILA 1982 ŠTEVILKA 3–4 LETNIK XXII. CENA 16 DIN

POROČILA O VOLITVAH NA POSAMEZNIH VTO

Visoka tehniška šola:

Volitve so potekale po posameznih VTO, 11. marca 1982. Volilna komisija je opravljenem delu sporočila rezultate volitev. Izvoljeni so bili vsi predlagani kandidati za delegate v delegacijah. Volilna udeležba je bila precej skromna in sicer:

VTO — strojništvo — 60 %
VTO — gradbeništvo — 65 %
VTO — elektrotehnika — 61 %
VTO — kemija — 67 %

Podatke je posredoval prodekan študentov tov. Denac Vlado.

POROČILO O PREDVOLILNI AKTIVNOSTI

AKTIVNOSTI MED VOLITVAMI IN PO ZAKLJUČKU VOLITEV

Predsedstvo OO ZSMS VPŠ Maribor, je na zadnji seji predsedstva, ki je bila 18. 2. 1982, obravnavala problematiko volitev. Po nalogu tov. tajnika in po obvestilu, da tudi študentje, izbiramo iz svojih vrst delegate za temeljno delegacijo, smo na zboru prvega letnika, 9. marca 1982 (prisotnih je bilo okrog 80 študentov), izbrali študente za volitve v temeljno delegacijo. Prav tako smo v avli šole in na oglasni deski razobesili plakate, ki so obveščali študente — volilce o volitvah.

V četrtek, 11. marca 1982, smo v predavalnici 1. predavalnici 2., okoli 7.30 odprli volišče prvega in drugega letnika. Udeležba je bila v začetku izredno skromna, pozneje okrog 11. ure pa je pristopilo k volitvam že okoli 50 % volilnih upravičencev. Mladinska organizacija je ob pomoči vodstva šole aktivirala posameznike, da so telefonično in neposredno s prihodom na dom obveščali študente, da se morajo udeležiti volitev. Tako se je v prvem letniku od 213 volilnih upravičencev, kolikor jih je vpisanih v volilni imenik, glasovanja udeležilo 117 ali 54,92 %. V drugem letniku se je od volilnih upravičencev, kolikor jih je vpisanih v volilni imenik, glasovanja udeležilo 43 ali 53,75 %.

Osnovna organizacija je zaskrbljena zaradi tako slabe udeležbe volilnih upravičencev na volitvah. Slabo udeležbo utemeljuje z naslednjimi razlogi:

— v tem šolskem letu nimamo semestralnih pogojev, zato imajo status študenta vsi študenti, ki so se na začetku leta vpisali, ne glede ali so se vpisali oz. pristopili k opravljanju izpitov. Tako vidimo, da je največkrat prisotnih na predavanjih okoli četrtina vpisanih študentov, na vajah pa polovica. Ne moremo sprejeti kritike, da nismo študentov obvestili. Obveščali smo jih vsak dan, a je udeležba na predavanjih in vajah tako skromna (veliko študentov je po pozivu izjavilo, da ne hodijo več na Višjo pravno šolo) in ker veliko vpisanih sploh nima namena več študirati, je rezultat tudi temu primeren.

Podobne razmere so tudi v drugem letniku. Študentje predavanja in vaje redko obiskujejo, veliko se jih pripravlja za izpite doma, kajti od osemdesetih vpisanih jih niti pet ni izpolnilo pogojev iz 3. semestra, tako da jih velika večina ne hodi k predavanjem. Opozoriti moramo, da smo se zelo strogo držali pravil volitev, študentje so lahko volili samo osebno, ne za druge, kot se je to pojavljalo na drugih šolah, ki so na takšen način bistveno izboljšale rezultate volitev. Lahko bi rekli, če bi bili vpisni pogoji v drugi semester, bi bila udeležba na volitvah bistveno boljša, kajti s tem bi odpadlo veliko študentov, ki so samo vpisani in ne izpolnjujejo študijskih obveznosti.

OO ZSMS VPŠ MARIBOR
Predsednik: IVAN PLEVNIK

OKROGLA MIZA GMS

NAJ BO DENAR MERILO ZA KVALITETO?

Tristo je bilo tistih, ki jih je Glasbena mladina povabila na okroglo mizo o programski usmeritvi, ki je bila 26. marca v Ljubljani. Prišlo jih je nekaj več kot 10 odstotkov: glasbenikov — izvajalcev v programih GMS, porabnikov — naročnikov prireditev, nekaj predstavnikov tiska, radia in televizije, predvsem pa je bilo na razgovoru veliko mladih, kar je za bodočnost GMS morda najpomembnejše. Zakaj se je zdelo potrebno in primerno skicati okroglo mizo? Najprej naj bi se pogovorili o osnovi delovanja, o programih, naslednji okrogli mizi bosta posvečeni reviji GM in organizacijskemu povezovanju. Ko bodo ti pogovori naokoli, bo najbrž postalo mnogo bolj jasno, kje je mesto glasbene mladine v naši družbi, kako si to gibanje vsi skupaj predstavljamo in kam naj se razvija. Kajti GMS je pred vrati programsko volilne konference, do katere želi in mora zazčistiti vsaj nekatere dileme o svojem obstoju, da bo konferenca na okvirno tèmo »Kaj je glasbena mladina?« laže prišla do smernic za delo v prihodnje.

Glavni vtis z okrogle mize je, da so porabniki programov glasbene mladine pravzaprav zadovoljni s tem, kar pripravljajo vsako leto republiški organi: na programsko knjižico tehtnejših pripomb ni bilo, razen predlogov za razširitev ponudbe na plesne skupine, na najsodobnejše glasbene skupine (mlade) na tesnejše povezovanje programov z učnimi načrti za glasbeni pouk, na popestritev programov z video kasetami in podobnim; o marsičem so strokovne skupine pri GMS že tudi same temeljito primišljale. Zataknilo pa se je pri tem, kar muči večino porabnikov: pri denarju, ki je na voljo za organiziranje prireditev, pa honorarju, ki je dovolj velik za trud, ki ga je v svoje delo vložil glasbenik. Pa se je pokazalo nekaj prav zanimivih stvari: mladi glasbeniki so zatrdili, da so pripravljeni nastopati celo zastonj, da le ohranjajo stik z občinstvom in se na odru preizkusijo; do takšnih prireditev naj bi pomagala (strokovna služba) GMS, ko šole z izredno majhnim številom naročajo programe. Pravzaprav naj bi bilo tako, da cene ne bi bile enotno določene kot doslej v programski knjižici GMS: sploh naj bi jih ne bilo več, koncerte pa naj bi plačevali iz fondov, kamor odvajamo kulturni dinar. Da takšno poslovanje vendarle ni povsem utopično, dokazujejo sredstva, namenjena v KSS za organiziranje mladinskih koncertov v manj razvitih področjih »samo potrditi se je treba in priti do njih«, so bili mnenja nekateri udeleženci v razpravi. Da pa bi ubrali drugo pot in dovolili svobodno predlaganje cen, pa v Glasbeni mladini gotovo ni mogoče razpravljati. Z zahtevami po visokem honorarju poudarjati svojo kvaliteto, takšno stališče se je zdelo pravzaprav vsem nesprejemljivo. Glasbena mladina ni samo posrednik programov, pač pa skrbi za zvezo med poslušalci in izvajalci, pri čemer upošteva dogovorjena programska, vzgojna, izobraževalna načela, razporeja glasbeno tvarino, da bi mladim kar največ prinesla — najpogosteje za kar najnižjo ceno.

Da pa koncertna dejavnost ni vse, kar v glasbeni mladini pomeni program, je bilo treba na okrogli mizi še posebej opozoriti: tu gre za vse prikupne oblike — od poslušanja plošč do razgovorov o glasbi, pa do predstavljanja najmlajših, pa talentiranih glasbenikov — za oblike, ki so dostikrat cenejše, dajejo pa življenje osnovni ali občinski organizaciji glasbene mladine. Ko bo prešlo v navado, te izkušnje izmenjavati med seboj, jih primerjati in bogatiti, pa bo na voljo še ena možnost za korak naprej: možnost, na katero se bo v bodoče treba opreti.

Metka Zupančič

VOLITVE '82

OB VOLITVAH ČLANOV DELEGACIJ NA VTO-jih

V našem sistemu socialističnega samoupravljanja volitve niso edina niti temeljna oblika odločanja delovnih ljudi. Tudi v okviru delegatskega skupščineksega sistema volitve članov delegacij niso edina odločilna faza. Pred njo se izvršujejo pomembni postopki, predkandidacijski in kandidacijski, od katerih je najbolj odvisno, ali bodo v delegacijo izvoljeni res najprimernejši, tako da bodo delegacije resnično odražale zaupanje tistih, ki so jih izvolili. Predlaganja in odločanje kandidatov je pravica in dolžnost vseh, ki jih bodo ti kasneje zastopali. Tako je jasno, da odločanje o kandidatih ni odvisno od vseh nas le na dan volitev, temveč tudi na kandidacijskih konferencah, ki so organizirane kot del predvolilnega postopka. Zato moramo delegate izbirati po drugačnih merilih kot odbornike in poslance v preteklosti.

Član delegacije in delegat mora biti eden izmed tistih, ki najbolje poznajo in razumejo probleme svojega temeljnega okolja. Takšni delegati bodo resnično uspešni takrat, ko bodo prenašali v delegacije, konference delegacij in delegatske skupščine interese in probleme lastnega samoupravnega okolja, v katerem delajo. Seveda pa pričakujemo od delegatov poleg prenašanja interesov in predlogov tudi sooblikovanje najzahtevnejših rešitev, ustvarjalnega sodelovanja pri usklajevanju pogosto zelo različnih in nasprotujočih si interesov.

Ne smemo tudi mi misliti, da so delegatske skupščine skupaj s celotno delegatsko bazo samo nekak formalni potrjevalec dejansko že sprejetih odločitev. Od delegacij ne pričakujemo samo sej in sestankov, ampak da bodo postale pobudnik, gibalo delovanja skupščin, nosilec uveljavljanja odgovornosti skupščinam odgovornih organov. To je nekaj nalog, ki jih pričakujemo od delegatov v delegatskem obdobju 1982 —1986, v obdobju, v katerem bomo po kongresih zveze komunistov dokazali, da smo sposobni storiti odločne korake naprej pri razvoju jugoslovanske federativne skupnosti na samoupravnih delegatskih temeljih v nasprotnem primeru pa bi morali priznati krizo tega sistema, ki ne bi vodila le v stagnacijo, temveč nazaj v okrilje državnega socializma (Ciril Ribičič, Komunist, 12. marca 1982)

Kako pa so potekale volitve na VTO mariborske univerze? Kot je razvidno iz poročil s posameznih VTO, je bila udeležba dokaj skromna in z njo vsekakor ne moremo biti zadovoljni.

Ali vam je res vseeno, kdo nas bo zastopal, prenašal naše predloge, stališča in probleme? Zakaj postajamo vse bolj pasivni?

Vsa opravičila, ki so navedena, nikakor niso prava opravičila. Bistvo problema je v študentu samem, v vsakem posamezniku. Očitno si še mnogi niso prišli na jasno, kako pomembno obdobje je pred nami in je zato še bolj potrebno izvoliti delegate, ki bodo zastopali naše prave interese. Ti delegati nikakor niso bili vnaprej določeni.

Vsak študent je imel pravico povedati svoje mnenje o posameznem delegatu, ki je bil predlagan na kandidacijsko listo. Vprašajmo se: kako smo bili aktivni pri teh volitvah? In ali se zavedamo, da je bodočnost v naših rokah?

Bodočnost ni v rokah le nekaterih posameznikov ki se trudijo za vse, ki so na posameznih VTO pripravili in vodili predvolilni postopek in same volitve, niti v rokah delegatov, ki so bili izvoljeni. Nikakor ne. O naši bodočnosti osločamo mi sami, prav vsi. To je naša pravica, naša dolžnost!

VOLITVE NA PA

Na PA so osnovne celice samoupravnega dela katedre. V katedrah smo v mesecu februarju zaključili evidentiranje kandidatov za delegate v ZZD in ŠIS. Evidentirali smo le študente prvih letnikov, ker študenti drugih letnikov že čez nekaj mesecev odhajajo iz akademije. Ker je tudi v ožjem izboru ostalo precej študentov, smo se odločili za odprto listo.

Volitve smo izvedli 11. marca. Volišče, ki so ga izredno lepo okrasili študenti katedre za likovno vzgojo pod vodstvom prof. Golje, je bilo odprto od 7. do 13. ure.

Volitve so potekale s pomočjo sekretarev katedre. Sekretarji so že zjutraj dvignili glasovnice. Študenti so volili po katedrah, nato je sekretar polne glasovnice prinesel na volišče. Glasovnice je vrgel v glasovno skrinjico, oddal pa je tudi seznam študentov, ki so volili. Na katedrah, kjer je malo število študentov so vsi volili na volišču. Na ta način smo dosegli, da je volilo čim več študentov. Tako je na VTO PR volilo 294 študentov ali 86 %, na VTO PP pa 386 študentov ali 74 %. Udeležbo na volitvah smatramo za zadovoljivo, saj so v tem obdobju vsi študenti drugih letnikov opravljali pedagoško prakso na OŠ v vsej SV Sloveniji.

Po zaključnih volitvah je volilna komisija preštela glasove in ugotovila, da sta bili v VTO RP izvoljeni:

— Tatjana Medved in
— Slavica Kocuvan

v VTO PP pa:
— Janez Horvat
— Vera Borovič
— Jasna Šlauer
— Irena Ornik
— Jožica Bašič
— Ignac Janžekovič

POROČILO O VOLITVAH – VEKŠ

Na VEKŠ-u je 1056 volilnih upravičencev. Na volitvah delegatov v temeljne delegacije 11. marca je volilo 851 volilnih upravičencev, kar pomeni 73,9 %. Od tega je volilo ZA 827 upravičencev, kar pomeni 70,8 %.

KULTURNI MESEC NA GIMNAZIJI MILOŠA ZIDANŠKA

Kakor vsako leto je MKUD Ivan Cankar na GMZ tudi letos priredilo kulturni mesec, ki je trajal od 8. marca do 8. aprila. Trudili smo se, da bi bile prireditve čimbolj zanimive, da bi bil spored pester in zanimiv.

Tradicionalni kulturni mesec je otvorila novoustanovljena dramska sekcija. Na oder so »postavili« delo Milana Ljubeca: Za to se splača umreti. Svojo predstavo so ponovili še v okviru natečaja za Našo besedo.

Priredili smo predavanje o Etruščanski kulturi, marksistični krožek je organiziral predavanje tov. Slavka Soršaka

»Tretja svetovna vojna-da ali ne?«. Ko to pišem še ni gotovo, ali bomo organizirali tudi okroglo mizo na temo »Religija«, kamor smo povabili dr. Vekoslava Grmiča.

Filmski krožek je prispeval dve predstavi, »Črno-belo v barvah« in pa večer zagrebške šole risanega filma.

V avli šole smo priredili razstavi fotografskih in likovnih del dijakov GMZ.

Zelo zanimivo je bilo na literarnem večeru, na katerem sta dramska igralca Peter Boštjančič in Vladimir Novak predstavila knjigo Vladimirja Gajška Ikarovo perje. Prebranih je bilo nekaj odlomkov iz knjige, nato se je razvil živahen pogovor o delu v gledališču in o literarnem ustvarjanju, katerega temne in svetle strani je opisal Vladimir Gajšek. V načrtu je bil tudi večer folklore, ki bi ga priredila folklorna sekcija KUD-a Študent, vendar smo morali prireditev odpovedati, ker bi bila organizacija tega večera popoln finančni polom, zaradi »popolnega« nezanimanja med dijaki (pomislite, prodani sta bili le dve vstopnici!!!).

Ob tej načrtovani prireditvi sem si zastavil vprašanje: »Ali se sploh splača prirediti kakšno drugačno prireditev, kot je rock koncert?« Sicer pa se je takšnega stanja zavedla tudi OO ZSMS, ki je med dijaki izvedla izredno »zanimivo« anketo, katere poglavitno vprašanje je bilo: »Kakšne kulturne prireditve si želite?« Mislim, da so bila izrečena mnoga zanimiva mnenja, a kaj, ko bodo verjetno vsa ta mnenja končala v predalu kakšnega mladinskega »funkcionarčka«.

Kam drvi mladinska kultura? Ne samo na Gimnaziji Miloša Zidanška.

Z. F.

Časopis univerzitetne sodobnosti Katedra. Naslov uredništva: Ob parku 5, 62000 Maribor, tel. 22-004. Številka žiro računa: 51800-678-81846. Izdaja univerzitetna konfereenca ZSMS Maribor. Uredništvo: Mulej Matjaž (glavni urednik), Jovanovič Viktor (odgovorni urednik), Pirtovšek Srečko (visoko šolstvo), Vihar Lucijan (kultura), Verčič Dejan (teorija), Fras Zlatko (v. d. informacije), Bačko Jurij (v. d. likovnost), Hanl Marjan (tehnični urednik). Sodelavci: Napotnik Branka, Fištravec Andrej, Poštrak Mirko, Plevnik Ivan, Požgan Franc, Brankov Miloš itd. Tajnica: Andrej — Vidmar Miljana. Distributer: Dobovišek Miran. Izdajateljski svet. Kolarič Zinka, Pungartnik Marjan, Mirko Križman, Miroslava Geč-Korošec, Vito Kumperščak, Mik Rebernik, Slavko Gerič, Tomaž Kšela, Gramc Alfonz, Jani Šaler, Franc Požgan, Vili Vuk, Mirč Pestiček, Helena Cvikl, Alenka Vindiš.

Katedra izhaja ob podpori UK ZSMS Maribor, Kulturne skupnosti Ljubljana, Kulturne skupnosti Slovenije, Raziskovalne skupnosti Slovenije, Izobraževalne skupnosti Slovenije in Zveze skupnosti za zaposlovanje.

Tisk: ČGP Večer, Tržaška 14, Maribor.

Cena izvoda: 8 din. Nenaročenih slik in tekstov ne vračamo. Uradne ure: vsak dan od 12. do 13. ure, za kulturo vsak četrtek od 16. do 17. ure. Sestanki uredništva: vsak ponedeljek od 13. ure naprej. Oproščeno temeljnega davka na promet po sklepu 421-1/70 z dne 22. 1. 1973.

SO BILE VESELE POČITNICE VESELE?

Vsi smo opazili plakate, ki so med počitnicami vabili na mladinske prireditve in nemalokdo je bil presenečen in začuden. Kaj pomenijo »Vesele počitnice?« Akcijo je podprla in organizirala Mestna konferenca ZSMS, največ zaslug za organizacijo pa ima Klubu mladih. Ni treba posebej poudarjati, da je bilo v zadnji fazi vse odvisno od požrtvovalnih posameznikov, ki se jim še ljubi prepirati, tekati sem in tja, vlagati nemalo svojega truda in celo svojih sredstev. Harmonija pa je bila tista, ki je prispevala precej sredstev.

Seveda zopet govorimo o prireditvah, ki finančno nikakor ne uspevajo, seveda predvsem koncerti. V »Veselih počitnicah« smo videli kar dva koncerta, ki sta vzbudila tudi največ pozornosti.

Prvi »akustični« je bil v domu JLA, drugi »električen« v Hali B.

O obeh koncertih smo bili obveščeni predvsem preko plakatov. Časopis Večer namreč ni hotel ali ni mogel (?) objaviti celotnega programa »Veselih počitnic«. Program je sproti objavljal v slabo opaznem »Šestem stolpcu«. Te objave so bile zastonj, objava celotnega programa pa bi precej stala.

Lahko trdim, da cena 60.- dinarjev ni ravno nizka, je pa za razliko od vstopnin v raznih disco klubih vsaj dostopna. Oba omenjena koncerta sta posameznika olajšala za 60.- dinarjev, videli pa bomo, da se računica (zaenkrat) tudi pri taki vstopnini ne izide.

Akustični večer v Domu JLA je bil precej podoben tistemu, ki je bil novembra na Pedagoški akademiji, vendar je bil stik med nastopajočimi in publiko tokrat precej bolj pristen, verjetno tudi zaradi prijetne male dvorane, podobne angleškim klubom (vsaj tako si jih jaz predstavljam), ki je bila pravo nasprotje velikega afmiteatra na PA. Tudi nastopajoči so bili domala isti, kot takrat, bile pa so opazne precejšnje spremembe predvsem v zasedbah nekaterih skupin, ponekod pa celo spremembe v glasbi in kvaliteti izvedbe. Postalo pa je tudi čisto jasno, da je trenutno najboljša akustična skupina v Mariboru Slovenska gruda, ki je tokrat zasenčila celo precej bolj znano in uveljavljeno skupino Kladivo, konj in voda, ki je kot gost prišla iz Celja. Ostalih napovedanih gostov iz drugih slovenskih krajev pa ni bilo.

Slovenska gruda se je na tem koncertu predstavila precej obširneje, kot na prejšnjem koncertu na PA. Imeli so dovolj programa za cel koncert. Najprej so nas presenetili z odličnim zvokom, ki ga ostali nastopajoči niso znali izvabiti iz ozvočenja. Takoj pa je bilo jasno, da so odlično uigrani in uglašeni, kar je na nek način presenetilo, kajti Slovenska gruda je v času med obema koncertoma zamenjala pevko. V glavnem uporabljajo za svoje muziciranje dve kitari in tri glasove, včasih uporabijo še frulico. Kitari igrata odločilno vlogo pri ritmu, kar je velika prednost Slovenske grude pred ostalimi podobnimi skupinami, kajti z njim znajo pritegniti poslušalce tudi pri zahtevnejših pesmih, pri tem pa imajo občutek za pravo mero in z veselejšim ritmom ne pretiravajo.

Slovenska gruda se je odločila, da bo oživila stare slovenske ljudske pesmi. Poiskali so stara besedila in jih uglasbili. Igrajo pa tudi pesmi, ki so »čisto njihove«. Ponekod jim je uspelo tudi to, da so našli pravo tonaliteto, pravo melodijo za stare slovenske pesmi, ponekod jim je to uspelo manj. Vsekakor pa se čuti, da so »gor rasli« z Bobom Dylanom, Joan Baez idr. Upam, da se bodo tega vpliva kmalu otresli in se posvetili poglobljenemu študiju slovenske ljudske glasbe, kajti po mojem mnenju je ta njihova največja perspektiva. Zato jim tudi lahko oprostimo pesmice, ki so podpisane z njihovimi imeni, v resnici pa je pravi avtor na primer Bob Dylan (Lily of the West) ali pa Drago Mlinarec (Polja).

Kladivo, Konj in voda, skupina iz Celja tokrat ni navdušila, tudi zato ne, ker je bila publika že nekoliko utrujena, kajti vse skupaj je trajalo že več kot dve uri. V pravi luči pa se je skupina predstavila novembra 1981 na Gimnaziji Miloša Zidanška. Zasedba: dve kitari, klavir (ki ga tokrat ni bilo), violina, oboa (ki je tokrat ni bilo). Pojeta pa Sine in Darinka. Poezijo piše Dani Bedrač, ki tudi vzdržuje stike z javnostjo. Z njim sem se pogovarjal po koncertu na GMZ. Poezija je pomemben del njihovega ustvarjanja, zato sem vprašal Danija, kakšna je njegova poezija.

»To so refleksi notranjih dogajanj v posamezniku, ki nastajajo ob nepravilnostih, ki so v okolju, v katerem ta posameznik živi kot čuteč in opazujoč subjekt,« mi je narekoval Dani, Sine pa je dodal: »To je kot drvenje rdečega bika«.

Igrajo zelo prijetne melodije, ki jim čar povečata Darinkin »prekrasni izpovedni glas« in pa »žametni in opijajoči Sinetov«, kot pravi Dani. Sicer pa o njihovi glasbi ne bom več pisal, kajti lahko si naročite njihovo kaseto, ki so jo izdali pri Mladinskem klubu Žalec, posneli pa so jo na Radiu Študent, na Radiu Celje in v Nevenkini spalnici v Petrovčah. Pripravljajo se na snemanje plošče in verjetno jih boste takrat lahko pogosteje slišali po radiu.

Ni mogoče pisati o vseh, ki so nastopili na tem akustičnem večeru, kajti bilo jih je preveč. Ravno ta »preveč« pa je najbolj razveseljiv. Še več takih prireditev, Dvoranica v Domu JLA je bila namreč nabito polna.

Zato pa je bilo drugače na rock koncertu v Hali B, ki že zaradi tega ni bil tako vesel, ker je bil ravno zadnji dan počitnic. To se je odražalo tudi na naši srednješolski mladini, ki je nezainteresirano spremljala dogajanje na odru. V dvorani je bil poleg hladnega vzdušja tudi hladen zrak, ker dvorana ni bila ogrevana, na žalost pa smo v takem podnebnem pasu, da je 31. januarja še precej mrzlo in bogve, kje so ta čas odgovorni na mariborskem sejmišču preživljali zimske počitnice.

Nastopila je Magra, nato so se zvrstile mariborske rock skupine: Dogma, Spray, Carski rez in Preporod. Bila je nedelja, zadnji avtobusi ob pol devetih, tako da Preporoda nisem mogel dočakati, Carski rez je že v začetku dal občutek udarnosti s svojim težkomentalnim zvokom, ko pa sem se malo navadil glasnosti in grobega zavijanja kitar, je vse skupaj padlo na nivo obujanja spominov, s čemer ne mislim nič slabega, pa tudi nič dobrega. Tudi Dogma je bila precej dolgočasna in nedomiselna, presenetil je edino Spray sestavljen iz »starih« mariborskih rockerjev, ki ni mogel zagreti publike a se bo njegova prava vrednost še pokazala. Rad bi jih čimprej zopet slišal. No, toliko.

Da se boste prepričali, da so bile »Vesele počitnice« res vesele, vsaj za organizatorje, objavljamo finančni obračun rock koncerta v Hali B z dnem 31. 1. 1982:

Vasja Einger

OBVESTILO

Umetniku, pesniku, pisatelju, esejistu, literarnemu kritiku . . . uredništvo sporoča, da mu je nakazalo honorar, ki ga je dolgovalo. S tem v zvezi ga naprošamo, da zdaj, ko nima več neposrednega vzroka za obrekovanje po krčmah in drugih bohemskih pristaniščih, tega resnično ne počne več. V nasprotnem primeru bomo zatožili očetu, da hodi po mestu in, da še ni pospravil stanovanja.

Uredništvo

ŠTUDENTSKI TEATER KUD ŠTUDENT

Kulturno umetniško društvo Študent se je odločilo, ustanoviti letos še četrto sekcijo, Študentski teater. V ta namen je potekala v vseh šolah mariborske univerze in v mariborskih srednjih šolah akcija pod naslovom: »Pridite, pridružite se nam, ustanavljamo študentski oder!«

Toda udeležba na ustanovnem sestanku je bila dokaj skromna. Od desetih prijavljenih, se je sestanka udeležilo le osem članov. Kljub temu smo sklenili, da bomo začeli z delom, mogoče bo naše delo še koga privabilo v naš krog. Izvolili smo upravni odbor in tako tudi uradno postali polnopravni četrti član KUD-a.

Da bi popularizirali, oziroma poskušali prikazati delo in probleme novoustanovljene sekcije, je uredništvo oddaje Študij in glasba pripravilo okroglo mizo, pogovor o nastajanju sekcije, njenih problemih in programskih usmeritvah študentskega gledališča. Na ta pogovor so bili povabljeni predstavniki Univerze, UK ZSMS, Zveze Kulturnih organizacij (ZKO), predsednik KUD-a, predsednik upravnega odbora nove sekcije in tov. Voja Soldatović, mentor Študentskega teatra, sicer znani režiser. Toda predstavnikov Univerze in ZKO ni bilo.

Predsednik KUD-a je poudaril, da se je KUD odločil ustanoviti novo sekcijo zato, ker se že precej časa kaže potreba po študentskem gledališču, pa tudi izkušnje iz preteklih let kažejo, da je ta sekcija pred leti uspešno delovala, da pa je kasneje njeno delo zamrlo in je razpadla. Kudovci pričakujemo vsestransko pomoč s strani Univerze, UK ZSMS, ZKO in drugih organizacij, ki bi bile pripravljene pomagati novoustanovljeni sekciji pri reševanju primarnih finančnih problemov. Poudarili smo, da sekcija potrebuje le osnovna sredstva, ki bi ji omogočila uspešen start.

Prisoten je bil na žalost, le predstavnik UK ZSMS, ki je povedal, da UK dodatnih, oziroma višjih sredstev KUD-u zaradi nove sekcije ne more dati, KUD bo dobil sredstva v skladu z odstotnim zvišanjem dotacije UK ZSMS, ki jo dobiva iz sredstev za obštudijsko dejavnost. Pač pa je predstavnik UK ZSMS videl lepo možnost v sodelovanju z študentskim kulturnim centrom, ki nastaja v Mariboru. Kot že rečeno, povabljenega predstavnika ZKO ni bilo, tako, da nismo mogli slišati, kaj menijo o ustanovitvi študentskega gledališča v Mariboru.

Govorili smo tudi o programskih usmeritvah, ki jih je podal mentor in režiser tov. Voja Soldatović. Naša možnost je v prikazovanju smešnih, kritičnih, včasih že »norih«, absurdnih stvari, ki nas obkrožajo, kritično prikazovati norosti okolja, v katerem živimo. Res nima smisla študirati in igrati del, ki so na programu profesionalnih gledališč, saj to ne bi imelo pričakovanega učinka in odmeva pri občinstvu. Študentski teater mora biti prilagodljiv, tako, da lahko nastopi v vsakem okolju, naj bo to dvorana, jedilnica ali ulica. V oddaji smo povabili k sodelovanju tudi vse tiste, ki jih veseli delo v gledališki skupini, pa naj bo to igranje ali pa tehnično delo.

V prvem tednu marca smo že začeli z delom. Dogovorili smo se za termine vaj v Klubu mladih, kjer so nam zagotovili prostor zanje. Za začetek bomo naštudirali deli sodobnega ameriškega avtorja Thorntona Wilderja Božično kosilo in Spalnik Hiawatha.

Študentski teater je tako zaživel in vsi upamo, da bo njegovo življenje dolgo in uspešno!

ZLATKO FRAS

NEKAJ O AKTIVNOSTI UK ZKS

Delovanje ZK na univerzi izhaja pretežno iz ocene idejnopolitičnih razmer na univerzi, katere osnutek je v začetku septembra prejšnjega leta izdelal politični aktiv univerze skupaj s predstavniki političnih struktur občine, mesta in predstavnikov združenega dela. Oceno, ki je prva taka ocena odkar obstaja mariborska univerza, so dopolnile in sprejele OO ZK. Z njo smo seznanili vse strukture na šolah, občinsko in mestno konferenco ZK ter CK ZKS. Kljub svoji kritičnosti je bila ocena pri teh strukturah ugodno sprejeta, pač v tem smislu, da smo na univerzi brez prikrivanja in olepševanja razgrnili probleme.

Ta ocena in usmeritve iz problemske konference pri CK ZKS, o nalogah komunistov pri uveljavljanju samoupravnih družbenoekonomskih odnosov v visokem šolstvu, katere smo se aktivno udeležili, so bile osnova za izdelavo akcijskega programa, v katerem smo zajeli vse ravni, od sveta univerze, svetov VDO in VTO, do OO ZK, OOS, in OO ZSMS.

Ne naštevamo vseh aktivnosti, ki smo jih na osnovi tega programa že izvedli, nekatere bolj, druge manj uspešno, ampak bi predstavili le tri področja, ki so dolgoročna in s katerimi se bo ZK na univerzi še dalj časa ukvarjala.

Prvo tako področje, o katerem smo razpravljali tudi na OK ZKS Maribor Rotovž, je idejnost vzgojno-izobraževalnega procesa na mariborski univerzi. Pri sprejemanju prej omenjene ocene smo bili vsi enotnega mnenja, da idejnost pouka ni takšna, kot bi morala biti in da je tudi angažiranost in idejnost študentov pogojena z angažiranostjo in idejnostjo učiteljev. Težave so nastale, ko smo se dogovorili na sestanku sekretarjev OO ZK, da OO ZK podrobno ocenijo idejnost predmetov, saj ob tem zadenejo tudi ob idejnost izvajalcev. Sklepi problemske konference na univerzi, o katerih smo razpravljali tudi na OK ZKS Maribor Rotovž, so dali dovolj jasne smernice za nadaljnje delo in aktivirale so marksistične centre na šolah. Predvsem izstopata marksistični center na VTŠ in VEKŠ, ki z vso resnostjo in odgovornostjo vodita akcijo na svojih šolah.

Drugo tako področje je preobrazba visokošolskega izobraževanja.

Težko je sicer reči, da so dosedanja prizadevanja za vsebinsko preobrazbo visokošolskega izobraževanja že zajela in mobilizirala dovolj širok krog struktur na visokih in višjih šolah mariborske univerze. Trenutno se večina akcij odvija na nivoju univerze (komisija za usmerjeno izobraževanje pri svetu univerze) in na nivoju poslovodnih struktur VDO in VTO, oziroma štabov za usmerjeno izobraževanje, ki so organizirani na vseh VTO mariborske univerze. V te štabe so vključeni tudi študentje in komisija za usm. izobraž. pri UK ZKS.

Pot do ustvarjalnega znanja je v marsičem drugačna od obstoječega stanja. Preobrazba visokega šolstva mora v programskem smislu omogočiti: globljo seznanitev s splošno kulturo, zajetje znanstvenih osnov široko pojmovanega poklica, razvijanje sposobnosti učenja, kritičnega mišljenja in raziskovanja. Za uveljavitev takšnega načina študija pa je potrebno pričeti z rušenjem zidov med predmeti, smermi, in med šolami.

Osrednje vprašanje usmerjenega izobraževanja je združevanje visokošolskega izobraževanja z združenim delom. Pojmi so še vedno nejasni in združeno delo trenutno uresničuje svoj interes v visokem šolstvu le preko sklenjenih pogodb o raziskavah, vplačanih šolninah za študente ob delu, morebitnih pripombah študijskim programom in včasih pri dogovorih o naslovih diplomskih nalog. Najbolj pristni nosilci resničnih potreb združenega dela po visokošolskem izobraževanju so delavci in so zato lahko le ti pravi usmerjeni študentje. To ne izključuje možnosti, da ne bi tudi štipendijskega odnosa sprejeli kot posebne oblike združevanja dela in štipendistom pripisali določenih pravic in odgovornosti ter jih na tej osnovi sprejeli kot usmerjene študente. Na tak način bi si študent tudi pridobil kritično izhodišče za vrednotenje in ocenjevanje ustreznosti študija itd. skratka študent bi postal subjekt vzgojnoizobraževalnega procesa.

Kot tretje, nekaj o aktivnosti študentov v ŠD in o njihovih problemih.

Oba aktiva sta opravila pomembno nalogo pri odpravljanju nesoglasij med stanovalci ŠD in upravo ŠD. Tem nesoglasjem so bili vzrok nekateri nesamoupravni postopki v ŠD in tudi neorganiziranost ter neinformiranost študentov.

Da so se ta nesoglasja uredila je zasluga predvsem obeh aktivov ZK v ŠD ob izdatni pomoči OO ZSMS in delegatske konference. Nedvomno je ta izkušnja koristila tako študentom kot delavcem v ŠD v smislu samoupravljanja in krepitev delegatskega sistema.

Seveda vsi problemi še niso rešeni in jih ne morejo rešiti stanovalci in uprava sami, saj potrebujemo dolgoročne sistemske rešitve (cene storitev in revalorizacija štištipendij). Nekatere akcije na tem področju je UK ZSMS že začela.

Najvažnejše akcije, ki trenutno potekajo v OO ZK na naši univerzi, so razprave o dokumentih za 9. kongres ZKS. Razprave so v zaključni fazi in 31. 3. bomo organizirali razgovor vseh delegatov za 9. kongres iz UK ZKS in sekretarjev OO ZK. Na tem razgovoru se bomo, na osnovi razprav in predlogov OO ZK, dogovorili za prispevke naših delegatov na 9. kongresu ZKS.

UK ZKS Maribor

Ob 11. kongresu ZSMJ odbor za pripravo kongresa razpisuje

NATEČAJ

za izdelavo idejne rešitve obeležja 11. kongresa Zveze socialistične mladine Jugoslavije.

1. Osnovni elementi natečaja: obeležje 11. kongresa ZSMJ (plakat in značka) mora prikazati odločnost mladih, da nadaljujejo po Titovi poti, aktivno sodelovanje mladine v izgradnji naše socialistične samoupravne družbe, bratstvo, enotnost in enakopravnost naših narodov in narodnosti, neuvrščeno politiko, entuzijazem, delovno angažiranost, polet in vedrino mladih ljudi;

2. Ostali pogoji natečaja:

a) na plakatu zraven obeležja mora biti izpostavljen tekst; XI. kongres ZVEZE SOCIALISTIČNE MLADINE JUGOSLAVIJE na srbohrvaškem (latinica in cirilica), slovenskem, makedonskem, albanskem in madžarskem jeziku; dimenzije plakata morajo biti 70 x 100 cm, prilagojen naj bo za izdelavo v ofset tehniki v štirih obarvah;

b) značka mora vsebovati obleležje 11. kongresa ZSMJ z okvirom in dimenzijo 1 cm²; skupaj z likovno rešitvijo mora udeleženec poslati tudi pismeno obrazložitev tehničnih izrazov; za najuspešnejše delo je predvidena nagrada v višini 30000 dinarjev, dve deli iz ožjega izbora pa bosta odkupljeni po 10000 din; dela bo pregledala strokovna žirija, ki jo imenuje odbor za pripravo 11. kongresa ZSMJ; avtor prvonagrajene rešitve bo izdelal idejne rešitve za mapo kongresnih materialov, vstopnice, prepustnice, nalepke in scenografijo; žirija si pridržuje pravico, da avtorjem daje sugestije zaradi izboljšave ponujene rešitve, dela je treba poslati pod šifro, pravilno pakirane, zraven pa mora biti tudi zaprta kuverta s ključem šifre, imenom in priimkom avtorjev; vsa dela na tem natečaju morajo prispeti najkasneje do 1. junija 1982; dela je treba poslati na naslov:

ODBOR ZA PRIPREMU XI. KONGRESA SSOJ NOVI BEOGRAD, Bulevar Lenjina 6 XXII, sa naznakom — Konkurs za obeležje XI. kongresa SSOJ.

ZAKAJ SO MARIBORSKE ULICE TAKO PRAZNE?

K pisanju tega sestavka me je spodbudil občutek prave omrtvelosti našega mesta. Stem mislim na omrtvelost naših ulic v večernem času, v soboto popoldne, v nedeljo. Maribor je delavsko mesto, vendar kljub temu ne razumem, zakaj se prebivalci tako radi zapiramo v krog družine, v stanovanja, v svoje domove. Maribor je univerzitetno mesto in med študenti in srednješolsko mladino je prav gotovo mnogo takih, ki si žele resnično »živega« življenja. Mnogo je takih, ki se v prostem času ukvarjajo s kakšno kulturno dejavnostjo, ki ustvarjajo. Pa naj bodo to pesmi, igranje . . . Dela so, niso dognana, toda ljudje delajo. Delajo in njihovo ustvarjanje ostane le njihovo. Stvaritve, ki ne morejo povedati tega, kar je v njih in zaradi česa so nastala. Kaj sem hotel povedati?

Že iz najstarejših časov je znano, da so umetniki nastajali med ljudmi. Nastopali so tam, kjer so bili ljudje in tem ljudem so sporočali to, kar je prihajalo iz njih in kar so hoteli dati tudi drugim. Med ljudmi se je klesalo njihovo ustvarjalno delo, njihovo misel. Takšno nastopanje ni bilo nič nenavadnega, množice so sprejemale takšne ljudi z velikim zanimanjem. In njihovo življenje je bilo res »živo«. Tudi danes je takšna oblika kulturnega življenja razširjena skorajda povsod po svetu. Toda ob misli, da bi se postavil na vogel kakšne zelo »prometne« ulice v Mariboru in začel na primer brati svoje pesmi ali pripovedovati neko zgodbo, bi me prav gotovo velika množica mimoidočih imela za ekscentrika ali najmanj pijanca. In če bi še kar naprej »trmoglavil« in »moril« ljudi s svojimi idejami, bi prav gotovo hitro prišli možje postave in me »preverili«.

Enako bi se godilo s kakšnim kantavtorjem, ki bi želel ljudem izvajati svoje pesmi. In da pri tem sploh ne omenjam rock skupin, ki morajo pred vsakim svojim nastopom opraviti toliko administrativnih zadev, da potem sploh več ne igrajo tako, kakor bi lahko, če bi bili njihovi nastopi posledica navdiha in trenutne želje nekaj pokazati.

Maribor ima veliko primernih prostorov, kjer bi lahko zaživela takšna dejavnost. Toda takšno delovanje bi seveda ne bilo priznano. Maribor ima mnogo ustvarjalcev, ki jih ni denar poglavitna stvar, ampak želja pokazati javnosti tisto, kar znajo, kar hočejo sporočiti vsakemu človeku. Maribor se lahko prebudi! Sedaj ostaja vse le na poskusih kakšnega posameznika s kitaro »PRI GRADU«. Pristojni organi bi morali najti človeka, ki bi bil zadolžen za to vrsto dejavnosti.

Mislim, da bi bilo to koristno tako za eno kot za drugo stran. Mlade bi spodbudili z možnostjo javnega nastopanja, bilo bi mnogo manj alkoholizma in narkomanije, ki si jih med mladimi seveda najmanj želimo.

Mogoče se bo dejavnost takšne vrste razširila z obnovitvijo starega dela mesta, našega starega Lenta. Toda kdaj bo to, je seveda vprašanje, na katerega bi težko kdo odgovoril. Ampak zakaj bi ne dali mladim možnosti za ureditev kakšne hiše v klub. Kljub, v katerem bi se zbirali v prostem času, kjer bi lahko poskušali glasbo, se primerno zaposlili.

Vemo, da Klub mladih ne opravlja več tiste funkcije kot nekoč, ko se je v njem zbirala mladina celega »vesoljnega« Maribora, ko je bil res pravo središče in center mladih. Danes je strop tega kluba spomeniško zaščiten in v njem so prepovedane množične prireditve. Če bi mladina dobila takšen objekt, bi ga gotovo uredila s prostovoljnim delom. Vse bi zaživelo malo drugače, bolj smiselno, mladi bi postali v takšnem klubu bolj ustvarjalni. Sedaj nam ostajajo v glavnem gostilniški prostori, kar pa seveda prinaša s seboj tudi vse dobro znane posledice.

Imam občutek, da imamo vsak dan manj posluha za estetiko, obnašanje, zabavo, (veseljačenje bi verjetno za marsikoga ne bil pravi izraz). Dejstvo je, da se ne znamo več »kulturno« zabavati brez alkohola. Toda, odkod takšno obnašanje? Prav gotovo si takih zabav, takega načina nismo izmislili sami. Veliko je vplivov. Ne želim naštevati raznoraznih okoliščin, ampak se mi vseeno zdi, da želijo biti otroci v mnogih rečeh podobni staršem.

Lep primer takšnega zgledovanja je vsekakor vsakoletni čas veselja in norosti, naš ljubi, a vsako leto bolj žalosten Pust. Z žalostnim pridevnikom seveda nočem opredeliti vseh prireditev, ki so bile prirejene v njegovo čast, nekatere, sicer spet v zaprtih prostorih so bile verjetno prav vesele, mislim na organiziran sprevod pustnih mask, ki ga v Mariboru vsaj nekateri resnično pogrešamo. Le zamislimo se nad tem, koliko ljudi se vsako leto pelje proti Ptuju na karneval.

Mogoče je to za nekatere to dovolj, vendar mislim, da si tudi Maribor zasluži nekakšno specifično prireditev, ki bi postala nekakšen simbol. Saj imamo mnogo idej za maske, ki bi na primer pospremile novoizvoljenega pohorskega carja po mariborskih ulicah. Gledalcev, ki bi lahko tudi nemo opazovali takšen sprevod bi bilo gotovo izredno veliko. Kasneje bi se seveda car odpeljal v svoje, samo njemu lastno, snežno belo kraljestvo, v gradič Bellevue, ki ponosno stoji na vrhu Pohorja in ki vsako leto znova čaka na svojega gospodarja, da bo zbrani družbi, ki je seveda izbrana, plačal »njen« sod vina (»Kruha in iger«). To je le ena od možnosti, ki jo imajo za razživitev mariborskih ulic tudi tisti, ki se jim zdi mogoče smešno govoriti o »Speaking Cornerju« ali ljudeh s kitaro na ulicah v Mariboru.

Želim, da ta sestavek ne bi izzvenel kot nekakšna visoka pesem zahodni družbi, ki pozna take vrste delovanja in oživljanja monotonosti vsakdana, hočem mogoče samo prebuditi vprašanje, ki se je verjetno porodilo marsikomu, ki je v soboto popoldne ali v nedeljo šel na kratek sprehod po ulicah v ventru Maribora, ali pa apelirati na tiste, ki bi lahko kaj storili za njihovo oživitev. Mogoče bodo pa sčasoma le strgani okovi, ki trenutno še uklepajo velike možnosti, ki jih ima Maribor.

ČIKI—TIKI

Naj za primer navedem samo dve vrsti prireditev, ki so se na ulicah dogajale v preteklem letu:

— se ne spominjate gostovanj eksperimentalnih gledališč na mariborskih ulicah v okviru Borštnikovega srečanja

— ali pa nastopov glasbenikov pred trgovino Melodija v Gosposki ulici?

Na vseh teh prireditvah je bilo mnogo gledalcev, čeprav je bilo veliko takih, ki so jih videli le slučajno, mimogrede. Toda prav gotovo so odšli dalje bogatejši, čeprav le za eno spoznanje.

PRIPOMBE UO KUD-a NA ČLANEK POVEST O JARI KAČI IN STEKLEM POLŽU

Člani UO KUD-a se strinjajo z avtorjem članka, da se vprašanje financiranja obštudijskih dejavnosti vleče že celo desetletje. Vendar se nam zdi, da avtor članka nekaterih informacij ni preveril, zato UO čuti za dolžnost, da nekatere stvari pojasni. KUD Študent je bilo ustanovljeno kot univerzitetno društvo in tako želi ostati. Vse sekcije društva so bile vedno pripravljene sodelovati na kakršnikoli prireditvi, ki jih UK ZSMS, VTO in VDO na Univerzi organizirajo. Brezplačno, saj se zavedamo, da je to naša dolžnost ker nam VTO in VDO preko UK ZSMS dajejo sredstva (kako poteka to financiranje je razvidno iz omenjenega članka). Zato se ne strinjamo z ugotovitvijo, da je KUD Študent krivo za finančno stanje KATEDRE. Ta problem je obsežnejši in bi ga morali tako tudi reševati. Res je, da finančnega stanja obštudijskih dejavnosti ne moremo reševati ,,gasilsko'', zato predlagamo, da se z vsemi organi univerze in občine končno sestanemo in se pogovorimo. Veliko možnost za rešitev tega problema vidimo v ustanovitvi CID, o katerem teče pravkar javna razprava. Na KUD-u si želimo, da se že enkrat reši vprašanje statusa KUD-a. Če je KUD reprezentančna dejavnost univerze (glede na kvaliteto tudi je), potem se naj tako tudi obravnava. Predlagamo da se dotacije nakazujejo glede na opravljeno delo v pretekli sezoni, se pravi, da dobijo dotacije tisti, ki so v pretekli sezoni nekaj naredili, ne pa, da se te dotacije delijo po številu dejavnosti ne glede na uspešnost njihovega delovanja. Seveda se mora nujno upoštevati tudi kakovost dejavnosti, kar je eden izmed poglavitnih faktorjev. KUD-u se je v preteklosti očitalo, da je ozko usmerjen (premalo sekcij). To leto smo ustanovili četrto sekcijo, študentski teater, vendar opažamo, da pri tem nekako ni prave podpore (finančne), ki bi pomagala to sekcijo obdržati pri življenju. KUD je v svoji zgodovini imelo več sekcij (teater, športno plesni klub, veliki orkester), vendar so sekcije propadale ravno zaradi nerešenega financiranja in prostorske stiske. Torej bi lahko rekli, da se POVEST O JARI KAČI IN STEKLEM POLŽU pojavlja tudi pri nas. Ker do rešitve problema kljub večkratnim pobudam KUD-a Študent ni prišlo (primer je občni zbor društva na katerega so prišli samo predstavniki ZKO Maribor, OO ZSMS VEKŠ, Katedre in UK ZSMS, nadalje dr. M. Mulej in dr. V. Bračič.

UO KUD Študent
sekretar: Brankov Miloš

POJASNILO UREDNIŠTVA

Članek ,,o financiranju obštudijskih dejavnosti ali povest o jari kači in steklem polžu,'' je imel namen, pojasniti neurejeno financiranje obštudijskih dejavnosti na univerzi, ki se vleče že od leta 1975. ,,Takrat je postala VTOZD (visokošolska temeljna organizacija združenega dela) nosilec planiranja, usklajevanja in tudi financiranja skupnih dejavnosti na univerzi — tudi obštudijskih. Leta 1975 se je namreč začela vsota sredstev, ki so jo nakazovali na univerzo razdeljevati po šolah, namesto da bi bila dodeljena UK ZSMS in bi sredstva UK razdelila po šolah in posameznim OO ZSMS. UK ZSMS se mora boriti za sredstva, ki so nekoč (pred 1975) že avtomatsko pripadala njej. Ta paradoks obstaja še danes in vedno znova se kaže v nenehnih sporih in dilemi, ali hočemo imeti obštudijske dejavnosti na Univerzi kot celoti, ali pa jih pojmujemo kot del OO ZSMS na posameznih šolah.'' (konec citata).

Gre torej za to, da se obštudijske dejavnosti s sistemom financiranja priznajo kot del obštudijskega procesa, kot del, ki predstavlja našo univerzo v našem mestu, pa tudi širše. ,,Neurejenemu sistemu financiranja'' je bil namenjen tudi članek ,,Povest o jari kači''.

Če so člani UO KUD Študent razumeli moj članek kot ,,ugotovitev'', da je ,,KUD-študent kriv za finančno stanje Katedre,'' potem gre za pomoto. Naj razložim. V odstavku, kjer govorim o KUD—Študent, citiram stališče profesorjev univerze, zakaj so razočarani nad KUD—Študent, in zakaj še ni bil (to je menda vzrok podpisan samoupravni sporazum o financiranju obštudijskih dejavnosti. Res pa je, da omenjeno mesto v članku nima narekovajev, in ni razvidno, da gre za citat. Ponavljam, uredništvo Katedre ne misli, da je za neurejeno finančno stanje Katedre kriv KUD-študent.

Uredništvo Katedre je mnenja, da je so za neurejeno finančno situacijo krivi ljudje, ki so za to stanje odgovorni. S KUD—Študent si želimo le plodnega sodelovanja, zato nam je za slovnični (gre le za slovnični) spodrsljaj iskreno žal.

Vihar Lucijan

BRANE RONČEL — ŠE STO LET NAM ŽIVI SREČNO V KROGU SVOJE JAZZOVSKE SEKCIJE

Glede na čudne vibracije, ki sem jih občutil pri pogovoru z jazzovskim kritikom Branetom Rončelom po izidu Katedre v kateri je bil zapis o MB rock sceni, sem se odločil, da razložim javnosti moje mišljenje. Rad bi zaključil to nekajtedensko »paranojo«, kako naj bi se Brane in jaz med seboj pobila ali morda še kaj hujšega.

Moje mišljenje je, da brez tega jazzovskega fanatika Braneta ne bi Mariborčani nikdar v svojem mestu videli, kaj šele slišali, imena kot so recimo: Anthony Braxton, Barry Altchul ray Anderson, Roscoe Mitchel, itd. Jaz iskreno priznam, da nisem nikakršen privrženec jazza, iz preprostega razloga, ker ga ne poznam dovolj, da bi se lahko imel za poznavalca te glasbene zvrsti. Vendar pa ne glede na to, da se aktivno ukvarjam z rockom, obiščem vsak koncert jazzovskih mojstrov in morda z vsakega nekaj »odnesem«. Ne bi mogel reči, da so mi vsi koncerti ugajali, vendar kljub vsemu dajem priznanje Branetu, ki se je verjetno moral prebiti skozi tisoče organizacijskih obročev, da je lahko pripeljal vsaj enega od naštetih glasbenikov. Tu mu gre vso priznanje.

Pri tem mu je bilo treba nemalokrat seči v svoj žep, da je izplačeval glasbenike. Moje mišljenje o njegovem delu je, da je njegov poskus (ki traja že nekaj let) približati jazz Mariborčanom (lahko rečem tudi Slovencem) na neverjetno dobri poti, da doseže svoj cilj.

Kar pa se tiče »njegovega« jazzovskega centra pri Fontani, in to, da ne želi, da bi v njem nastopale tudi rock skupine, ker bi ta prostor »nekaj« izgubil (mogoče kvaliteto), pa le na kratko. V Zagrebu obstaja klub Lapidarij, v katerem se jazzovski in rockerski večeri izmenjujejo ali pa so celo skupni. In kar je najbolj razveseljivo je to, da se glasbeniki ne glede na to ali so jazzovski ali rockerji, zbrani za enim šankom ob pivu, ki priteče iz iste pipe in se pogovarjajo o GLASBI. Da, dragi moji, morda bo kdaj mariborskim jazzistom jasno, da očku YU jazza Bošku Petroviču ni nerodno stopiti v pogovor s skromnimi rockerjem iz Maribora, kaj šele poslušati cel njegov rockerski koncert. Ne boste verjeli, a potem smo naš koncert skupaj analizirali.

Ali bo prišel kdaj ta skupni stik na »svetlo« tudi v Mariboru? Glede na to, da delamo na tem, da se zgradi klub v stilu Lapidarija tudi v našem Lentu, lahko zagotovim, da nikdar in nikoli ne bodo zaprta vrata kluba za kateregakoli mladega JAZZ umetnika.

Branetu pa ob koncu opravičilo za vse nejasnosti v prejšnji številki in še enkrat moja želja in želja večine MB rockerjev: Brane, še dosti dosti uspelih jazz koncertov. Mi pa bomo k temu »prispevali« kolikor se bo dalo!

SMILJAN KREŽE

LIPICA '82

SREČANJE MLADIH TREH DEŽEL

Od 26. do 28. marca 1982 je potekal v Lipici pri Sežani trostranski seminar mladih iz Furlanije Julijske krajine, Koroške in Slovenije. Namen seminarja je bilo vsestransko informiranje o delovanju mladinskih organizcij v dani družbi, predstavitev aktualnih dogajanj v svetu in osvetlitev vprašanj narodnostnih skupnosti.

Tov. Jože Smole, član CK ZKS in CK ZKJ, je povdaril, da vlada v svetu zelo globoka kriza mednarodnih odnosov, ki je posledica nasprotij med starimi in novimi gibanji v svetu (težnje po hegemoniji napram težnjam po enakopravnosti). Krivdo lahko mirno pripišemo medblokovskemu obnašanju na čelu katerih sta supersili ZDA in ZSSR, čeprav ju mi nikoli nismo postavljali na isto raven. Naš odnos je vedno temeljil na osnovi postopkov obeh ob upoštevanju naših načelnih stališč: interes miru in mednarodnih demokratičnih odnosov.

Skrbeti nas mora povečanje oboroževalne tekme, saj se je v svetu porabilo za oboroževanje že 100 milijard dol. več kot leto poprej in če se bo ta trend nadaljeval, bomo v svetu leta 1986 porabili za oboroževanje že 1100 milijard dolarjev. Če vemo, da znaša skupna pomoč razvitih zahodnih držav državam v razvoju letno za milijardo dolarjev, je jasno, da gre za ogromen znesek.

Splošna kriza kapitalističnega sistema se še poglablja, vendar ni omejena le na kapitalistične države. Kaže se tudi v socialističnih državah, zlasti kot kriza etatističnega sistema (Poljska). Določeni elementi krize se kažejo tudi pri nas, vezane pa so na tiste, ki hočejo odločati v imenu delavcev. V deželah administrativnega socializma pa je kriza neizogibna, saj so v mnogih socialističnih državah restavrirani kapitalistični odnosi, delavcu je v zadnji instanci vseeno kdo ga izkorišča, če ne, da je izkoriščen. Ekonomska kriza zahoda ima posledice po vsem svetu, saj ekonomske zakonitosti delujejo mimo političnih sistemov, vse pa obremenjuje vidike mednarodnih odnosov. Tov. Smole je govoril tudi o gibanju neuvrščenih in o aktivni vlogi SFRJ v tem gibanju. Potekajo zelo aktivne priprave na 7. konferenco neuvrščenih, ki bo v Beogradu. Obenem si neuvrščene države prizadevajo prekinit oboružen spopad med Iranom in Irakom, saj se neuvrščenost uveljavlja kot edina sila za reševanje perečih mednarodnih odnosov. Zunanja politika Jugoslavije ostaja popolnoma nespremenjena, saj izhaja iz naše notranje ureditve. Čeprav imamo veliko problemov in se jih zavedamo, smo svet presenetili s stabilnostjo v obdobju po smrti tov. TITA. Truditi se moramo, da pride do še večjega podružbljanja zunanje politike in mednarodnih odnosov, kjer se še kaže v tem pogledu določen zaostanek. V nadaljevanju je tov. Smole odgovarjal na vprašanja udeležencev seminarja. V nadaljevanju sta o vprašanju manjšin in nacionalnem vprašanju spregovorila člana SZDL tov. Türk in tov. Hartman. Tov. Hartman je povdaril, da je nacionalno vprašanje v celoti svojih dimenzij nepogrešljiv faktor miru v svetu. V okviru naše družbe je nacionalna raznolikost in urejanje odnosov med njo garant za naš nadaljnji razvoj. Od naše sposobnosti, da urejamo nacionalno vprašanje skozi samoupravljanje, je odvisen nadaljnji razvoj reševanja nacionalega vprašanja in ta pot se v naši družbi kaže kot edina možnost. Tov. Türk je spregovoril o odnosih z državami, kjer živijo naše manjšine. Odnosi so v glavnem dobri pa tudi naše manjšine uživajo potrebno zaščito v uveljavljanju svojih pravic. Kljub temu pa ne smemo biti preveč zadovoljni, saj se kažejo poskusi, da bi skalili dobre odnose, zlasti v Italiji in Avstriji. Vendar gre tu za posamezne grupacije, ne pa za politiko teh držav do vprašanja manjšin v celoti. Boris Sirga je na kratko predstavil delo Slovenske kulturnogospodarske zveze, ki združuje široko paleto organizacij. V okviru SNGZ deluje mladinski odbor, ki je bolj izobraževalnega značaja; izpolnjuje namreč vrzel, ki se kaže v pomanjkanju politične platforme in informiranja, ki jih izobraževalni sistem v Italiji ne nudi.

Clavdio Cumani je predstavil Zvezo komunistične mladine Italije, ki združuje mlade med 14. in 21. letom. V pripravi je 22. kongres ZKMI ki bo v Milanu in mu pripisujejo velik pomen. Upajo, da bodo vezali za svojo organizacijo veliko število mladih, saj je znano, da se le-ti radi priključujejo gibanju za mir. ZKMI je avtonomna organizacija kar se kaže že v tem, da se nakatera njena stališča razlikujejo od stališča KPI. V nadaljevanju so spregovorili še predstavniki ostalih organizacij in predstavili svoje organizacije, delo in medsebojno povezavo z matičnim narodom. Vsi so bili edini, da je seminar dosegel svoj namen in so se predsednici komisije za mednarodne odnose pri RK ZSMS Danici Smrdu zahvalil za organizacijo. Zadnji dan seminarja je udeležence pozdravila tudi predsednica RK ZSMS Darja Colarič.

VIKTOR JOVANOVIĆ

KULTURNI TEDEN NA VEKŠ-u OD 12. – 15. APRILA

12. APRIL

PREMIERA DRAMSKE SKUPINE »NAJDENČKI« Z IGRO »NEMOGOČE« ALI »ZMEDA DOMIŠLJIJE IN NEPRIVIDOV GROBARSKE PAMETI V POST MRTVAŠNICA«

13. APRIL

FOTO RAZSTAVA — LE ČLOVEK LAHKO DA LEDU IN SNEGU ŽIVLJENJE — TER VEČER OB DIAPOZITIVIH S TIČ DANETOM

14. APRIL

KONCERT »SLOVENSKE GRUDE«

15. APRIL

PLES S POSEBNIM PROGRAMOM
ZAČETEK VSAK DAN OD 19.30
V PROSTORIH VEKŠ-a.

Telefonična informacija
UK ZSMS

PEČATI RESNICE, GROZE IN STRAHOT

Ob izidu knjige JOŽE POLAJNKO: MAUTHAUSENSKE SKICE

Knjiga je nenavadna, izjemna in izvirna publikacija, v kateri je zbranih 45 originalnih skic iz koncentracijskega taborišča Mauthausen, ki jih je slikar izdelal v nemogočih pogojih, na kraju samem. Jože Polajnko je od jeseni 1941 do zgodnje pomladi 1942 narisal v uničevalnem koncentracijskem taborišču Mauthausen več sto skic o bedi, ponižanju, umiranju in nečloveških stiskah lagerskih sotrpinov. Za ceno življenja, v nenehni nevarnosti, da odkrijejo njegovo opazovanje in risanje, je na koščke vreč za cement skiciral ubijanje, grozo v otrplih telesih izmučenih mrličev, nesmiselno garanje okostnjakov na raznih, »komandah« zunaj ožjega taborišča, s silno izpovedno močjo, ki nam po štirih desetletjih razkriva obraze in postave znancev, prijateljev in tovarišev, ki so bili z njim v Mauthausenskem peklu. Na predstavitvi knjige je Jože Polajnko zbranim spregovoril o strahotah:

»Povsod so bili kupi mrličev . . . naši kameradi vmes . . . kaj vse so delali z njimi . . . ljudje so cuzali juho iz zemlje, kadar se je kje prevrnil kotel s toplo hrano . . . Iz kamnoloma so vlekli mrliče za noge proti krematoriju . . . Valjar za valjanje ceste je vleklo šestdeset do osemdeset vpreženih jetnikov. Vse v meni me je gnalo, je zahtevalo, da del tega zapišem na papir. Toda kam to spraviti, to je bilo najtežje. V baraki nisi imel tega kam skriti, napravil sem si zato nekak škrnicelj iz ostankov vreč za cement in vanj dajal koščke, na katere sem risal te prizore. Nosil sem jih na telesu.

Pozneje, ko sem delal v malerkomandi, sem bil skupaj s Španci. Ti so ogromno prestali, v Mauthausenu so bili že pred nami.

Sporazumevali smo se v lagerskem, mednarodnem jeziku. Oni so me naučili, kako se je treba obnašati, da v lagerju preživiš, nič gibati, nič delati, ti samo kuken, kdaj pride Nemec . . . ti nič trabaho, le če pride komandofirer, potem delaj.

Špancu Leonardu sem nekoč pokazal nekaj teh skic. Zgrozil se je, češ kako nevarno je to, pa mi je vseeno pomagal, da sva v malerkomandi našla nekaj lukenj in kotičkov, kamor sem skice spravil.

On mi je tudi svetoval, kako jih naj ob odpustu prinesem iz lagerja.

Takrat se je že govorilo, da nas bodo spomladi 1942 začeli izpuščati domov na Štajersko . . .«

Janko Kuster najmlajši med 251 jetniki (imel je 16 let) prvega in največjega transporta, ki so ga Nemci avgusta 1941 poslali iz Celja in Maribora v to taborišče, je povedal, da je bilo Polanjkovih skic nekaj sto, da pa se je veliko tega razgubilo in uničilo. Decembra 1941 je bil Kuster poslan v zunanjo taborišče Steyr, vzel je s seboj več skic, ki mu jih je dal Polajnko.

Kuster se spominja, da je prinesel škice iz taborišča s pomočjo koroškega Slovenca Maksa, ki je delal v revirju (bolnišnici). Tam je bil Janko na zdravniškem pregledu pred odpustom. Maks mu je takrat pod velik obliž na prsih zalepil risbe. Veliko Polajnkovih skic, Kuster meni, da celo najboljših, pa je šlo tiste tedne v izgubo.

Zdaj je petinštirideset rešenih izvirnih skic v muzeju NOB v Mariboru. Teh Polajnkovih petinštirideset ohranjenih skic pomeni dragoceno likovno pričevanje o strahotah nekega blaznega časa, ki ga je moralo živeti človeštvo, vsaj del, med katerimi je bilo tudi precej Slovencev.

Bil je to tragičen čas, ko je počasi izginjala vera v visoko poslanstvo človeka, še posebej, če se je znašel v katerem od mnogih koncentracijskih taborišč širom srednje Evrope. A po neki čudni človeški logiki vera v človeka ni izginila, temveč se je spremenila v upor, v protest, v upanje, v temeljna načela, ki nas kljub vsemu najhujšemu ohranjajo pri življenju. Tudi Polajnkovo delo je danes postalo eno izmed orožij, proti neofašizmu, ki v novih oblikah še vedno dviga glavo po svetu.

S. P.

KOZÁR FRANCE
Proletarski pesnik in jamomerec France Kozár išče troho upanja med vrsticami. – Proti koncu vojne je padel v partizanih.

WENDY KESSELMANN: SESTRI

V petek, 11. marca, je v mariborskem gledališču gostovalo SLG iz Celja z dramo mlade ameriške avtorice Wendy Kesselmanove Sestri.

Delo je zasnovano na resničnem dogodku, ki se je leta 1933 zgodil v Le Mansu v Franciji. Sestri, starejša Christine in Lea sta služkinji, torej nižji razred, svet zase v takratni družbi. Vzgojeni v samostanu, hčeri matere, ki hoče, da delata zanjo. Na drugi strani je popolnoma drugačen svet, življenje gospodarjev in blaginje, v tem primeru gospe Danzard in njene hčerke Isabelle. Ti živita popolnoma brezdelno življenje, sanjata o velemestu, hkrati pa se še kako trudita da bi obdržali ugled in svoje samozadovoljstvo, svojo slepoto, tudi nezmožnost drugačnega, čustveno in duševno bogatejšega življenja kot je bedno in zdolgočaseno življenje v malem francoskem mestecu. Tako lahko med tema dvema svetovoma potegnemo nekakšno vzporednico.

Sestri sta obsojeni na večno delo, služenje, borbo za eksistenco, mati in hči pa na večno dolgočasje in brezdelje. Torej oba para žensk nimata drugačnih možnosti, položaj, v katerem so, jim jih ne daje. Toda kljub temu je med tema dvema svetovoma globok prepad, gospodarici imata vsaj na zunaj svobodno življenje. Oba para imata svoje sanje. Za sestri je to kmetija s kokošmi, za gospodarici Pariz. Toda sanje so nedosegljive.

Sestri sta se podredili, ne upirata se, delata vse, kar se od njiju zahteva, naenkrat pa postaneta najzanimivejša tema razgovorov obeh gospodaric. Služkinji se zapreta v svoj svet, postaneta skrivnostni in »nemirni«. Navezanost druge na drugo se spremeni — iz čustvene se rodi telesna ljubezen. S tem se osvobodita, postaneta svojstveni osebnosti.

Popolnoma se razumeta, si zaupata, delo in zadovoljitev gospodaričinih želja jima postaneta manj pomembna, s tem se upreta. Upor seže tako daleč, da Christine verjetno podzavestno, iz želje po goli obrambi svoje sestre ubije gospodarici. Ta umor zazveni grozovito, pošastno. Čeprav ta umor ne reši njunega življenja, ju ne osvobodi, ju še bolj zveže, saj jima je bilo že od nekdaj usojeno, da bosta večno skupaj. Sodniška kronika, obsodba je bila skopa, suhoparna. Obsojeni sta. In tu globoko presune refren songa iz SESTER:

Spi preljuba sestra, spi
Spi dol v mraku
Spi brez dna
Reke najdejo morje
Preljuba sestra
Spi za obe.

Predstava je bila odlična. Igralke so igrale zrelo, dovršeno, izrazno. Mogoče so nekatere gledalce motila menjavanja, oz. preseljevanje dogajanja z enega mesta na drugega, drugačna osvetlitev, kot so je navajeni sicer v gladališču.

Sama igra je dala mnogo možnosti za razmišljanje, povezovanje današnje stvarnosti z atmosfero, z dogajanjem v SESTRAH. Tudi danes obstajajo velika nasprotja med razredi, še danes je v zahodnem svetu prisoten odnos: delodajalec — služabnik. Ljudje imamo svoje sanje, ki so ponavadi neuresničljive. A nismo sposobni postaviti realnih meja svojih sanj. Delo je izraz protesta zoper skomercializiranost današnjega trenutka, zoper nenehno zatiranje in poniževanje nižjih slojev, negiranje osebnosti, zoper zatiranje osnovnih človeških pravic.

Kje je naše mesto? Kje je mesto sodobne osebnosti? Kje je naš svet, kje so naše sanje, naše želje? Kje je naša ljubezen, sestrska, bratovska? Ali odgovarja na ta vprašanja del songa iz SESTER?

V daljavi so trate
Kjer konj v noč beži
Nekje griči so
Kjer trop molči

Z. F.

RICHARD TEITELBAUM – MULTIMEDIALNI PROJEKT

Ko sem R. Teitelbauma prvič slišal (na Braxtonovem koncertu v Mariboru, 22. 11. 1979) sem si mislil, da je to prvi glasbenik, ki ga poznam in ki zares igra sintetizator. Ni ga pojmoval kot igračko ali kot nadomestek za druge instrumente (npr. kitare ali klaviature), ali kot orodje za prazne efekte. Občutek sem imel, da je doumel sintetizator kot samosvoj instrument z drugačnimi možnostmi in tudi pomanjkljivostmi in da je glede na to pristopal k instrumentu ter ga tretiral kot takega. Za to je potrebno dobro poznavanje instrumenta (njegovih lastnosti in posebnosti), Teitelbaum ga je do potankosti preštudiral. Razen tega je osebni prijatelj Moog-a, ki je naredil tudi poseben sintetizator za njega.

Teitelbaum je newyorški glasbenik, ki za svojo glasbo pravi, da ni niti jazz, niti sodobna kreativna glasba, niti elektronika, čeprav je pod vplivom teh in podobnih usmeritev, torej, da je nekakšna neopredeljena »svetovna glasba«. Ne boji se radikalnih iskanj, zato je tudi sodeloval s takšnimi nekonvencionalnimi kreativnimi glasbeniki, kot so LeRoy Jenkins, Roscoe Mitchell, A. Braxton (vsi so že nastopili v Mariboru) in podobni.

Takrat se je predstavil sam, oz. kot del multimedialnega projekta, v katerem so bolj ali manj enakovredno vlogo imeli glasba, gib in slika. Za glasbo je poskrbel Teitelbaum, za gib plesalki izraznega plesa Petra in Barbara Plečko, za sliko pa Brane Rončel. Takšne kombinacije so že stare znanke mariborske publike (več podobnih projektov »gib-slika-glasba« je Rončel s plesalkami izvedel že prej), v Ljubljani pa so se na tak način predstavili prvič.

V uro in četrt trajajoč prvi del so has uvedli diapozitivi s Teitelbaumovega koncerta. Nato je Teitelbaum začel s skladbo (če lahko tako rečem), katere uvodni del je temeljil na tradicijah evropske moderne (elektronske) glasbe (elementi iz te začetne pripovedi so spominjali na nek Stockhausenov komad). Ko je Teitelbaum umiral skladbo, sta se funkcionalno vključili obe plesalki. Ob občutnem nežnoumirjenem niansiranju glasbe (asociacije na drugega mojstra elektronskih klaviatur, Paula Bleya) sta odplesali svoj del, ki me je (kot laika, ker plesa ne morem ocenjevati) rahlo motil v nekaterih preveč togih postavitvah (še sledovi začetne treme?), nato so se vključili Rončelovi diapozitivi, glasba je postala intenzivnejša, itd.

Prva polovica tega dela je bila odlično naravnana in razdeljena med posamezne nosilce, tako da nikogar nisi čutil kot vsiljivega ali neprimernega, vse je bilo zlito v celoto (čeprav za diapozitive ne bi mogel reči, da so odražali glasbo, medtem ko bi za ples to upal trditi). Proti koncu prvega dela, po (deloma že prej v Mariboru videni) tretji seriji diapozitivov, ki je bila malo predolga, pa je intenzivnost dogajanja upadla. Teitelbaum je zlagoma zaključeval svojo temo (ki je v srednjem delu zvenela v stilu sodobne kreativne glasbe), medtem ko se Rončelovi diapozitivi niso in niso hoteli končati.

Vedno znova so se začenjali novi motivi, ki so se kopičili brez dovolj močne notranje povezanosti, zdeli so se mi kot nasilno združeni segmenti. Sčasoma je tudi Teitelbaumovo igranje začelo zveneti kot igračkanje, dokler se končno mučna scena ni zaključila. V tem času je tudi največje število poslušalcev zapustilo dvorano (kar bi sicer lahko bilo tudi naključje). Kot odrešitev in pika na i prvega dela mi je ostal v spominu solo ples Barbare (brez diapozitivov in glasbene spremljave).

Po krajšem premoru je Teitelbaum začel razvijati novo temo, ki sem jo razumel kot nadaljevanje prve in ki je zame pomenila enega od vrhov koncerta, vključili so se še kar zanimivi diapozitivi in nato še obe plesalki. Proti koncu je intenzivnost spet malo upadla, vendar mi je kljub temu ta polurni drugi del dal več, kot pa malo preveč nihajoč in neizrazit prvi.

Dvorano sem zapustil zadovoljen, dogodek mi je (v celoti vzeto) pustil pozitivne vtise, čeprav je bilo kar precej napak, ki bi se mogoče dale odpraviti (ne dovolj čvrsta struktura celotnega dogodka, predolgovezenost nekaterih diapozitivov, neizpovednost določenih Teitelbaumovih odlomkov in nekatere tehnično kreativne pomanjkljivosti plesnega dela), vendar se v podrobnosti ne bi spuščal, niti nimam volje za to.

Vsekakor solidno je uspel poskus, ki smo ga ob pomanjkanju podobnih koncertov lahko veseli.

Poštrak Mil[illegible]

MARIBORSKI FILMSKI PROGRAM JE GOSPODARSKI IN KULTURNI KRIMINAL

Film ni bil nikoli, niti ob svojih začetkih, namenjen zgolj zabavi. Dobil je svoje mesto ob strani drugih umetnosti in že zdavnaj ga po svetu tako tudi pojmujejo. Ob svojem zabavnem poslanstvu ima tudi izobraževalno in kulturno nalogo, ki je ne smemo in ne moremo prezreti. Prav tako kot je formiran naš odnos do gledališča, koncertov, baleta ali opere, mora biti izoblikovan tudi odnos do filma. Do filma, ki nosi v sebi sporočilo, ki očiščuje, sprošča, ki na plemenit način zabava, ki zna v človeku refleksirati življenje takšno, kot v resnici je. Da pa se občinstvu lahko odnos do dobrega filma resnično izblikuje, potrebuje to občinstvo tudi dober filmski program, ki mora sloneti na jasno zastavljeni filmski politiki, ki teži za tem, da začne že mlado publiko navajati na kvalitetne filme, jo voditi in pravilno usmerjati, tako, da se oblikuje lasten odnos do filma. Filmsko politiko ali programski koncept predvajanih filmov mora voditi Filmsko podjetje, ki je za svoje delo odgovorno družbi, saj ima na družbo, posebej pa še na mladino, tudi velik vpliv.

Tako bi moralo biti, toda to, kar se dogaja v Mariboru zadnjih nekaj let, je daleč od tega. O kakšnem konceptu, filmskem programu, načinu dela, ki bi zagotavljal kvaliteten filmski program, ni sledu. Kino podjetje Maribor o tem najbrž ne razmišlja. Edino kar razmišljajo tovariši pri KPM je, kako priti do čimveč denarja, kako imeti dvorane čimbolj polne. Tako logiko razumemo.

Gre pač za ustvarjanje dohodka, za to, da je treba čim več zaslužiti. To pa najlažje dosežejo s programom, ki nam ga dan za dnem, mesec za mesecem, leto za letom sučejo. Erotične komedije, kung fu filmi, kriminalke lažje sorte (da se ne bi preveč mučili z razmišljanjem), pa vesterni, indijanarice, tu in tam kak spektakel in grozljivka.

Filmi, ki imajo priznano umetniško vrednost so redki in predvajani malo časa. Razlog je nabrž v tem, da je malo obiskovalcev takih filmov, a dejstvo je, da jih bo iz leta v leto manj, če se publika ne bo namensko vzgajala in bo hodila v kino le zaradi dveh ur zabave. V Mariboru, pa tudi pri KPM bi se morali že enkrat zavesti, da so kinematografi predvsem kulturne institucije in da ne bi smele prenašati kulturnega prostituiranja. Tako pa KPM prodaja dušo za erotične filmčke zato, da napolni blagajne. Na prav rafiniran način se opravičujem, da so to pač najbolj priljubljeni filmi za delavce iz drugih republik, ki so na začasnem delu pri nas. Da je potem manj pretepov in nasilja in popivanja itd. Toda vprašam se, ali je potrebno našim delavcem iz drugih republik nuditi samo tako smetje in filmske odpadke, kot so razne danske seksi postelje in kung fu limonade, da gre človeku na bruhanje že, ko vidi plakat. Kaj tem delavcem res ne moremo pokazati drugačnega, kvalitetnejšega programa? Jim morajo pri KPM res s filmskim programom dokazati, kaj si mislijo o njihovem intelektualnem nivoju? Mislim, da jih vse preveč podcenjujejo. Če že morajo vrteti to smetišče, ali ne bi bil za to dovolj en kinematograf?

Seveda ne, saj potem ne bi toliko zaslužili. Spet se sprašujem, kaj je pa z vsemi tistimi 160.000 Mariborčani in tistimi iz okolice, pri katerih mora biti, pri moji veri, vsaj četrtina takih, ki hočejo gledati dobre filme, če že gredo v kino? Kje so pa kinematografi za njih? Naj hodijo v Ljubljano? In to pri petih kinematografih v Mariboru? Pravim, da to ni samo kulturni kriminal, ampak tudi gospodarski in nekdo bi moral za to tudi odgovarjati. Ni res?

Ko že govorimo o filmskem programu v Mariboru, ki je sramotno slab, za kar je izključno kriva zgrešena kino politika, ki jo vodi KPM, recimo še besedo, dve o FS, ki se je pred kratkim končala.

FS, ki je imela nalogo ohranjati, negovati in vzgajati vsaj še tisto malo filmske kulture in publike v Mariboru, ki je še ob takem erotičnem-kung fu pritisku ostala, je klavrno propadla.

Ideja FS, ki je bila tako lepa, da smo komaj verjeli, da se jo da v Mariboru izpeljati, so fantje, ki zdaj vodijo FS tako izdali, da si ne moremo pomagati drugače, kot da izrekamo iskreno ogorčenje. Ne samo da so se lotili komercializacije FS po vzoru velikega brata KPM, ne samo da so delali brez koncepta (morda je bil edini koncept spet: čimveč denarja, »za ostalo nas boli patak«), niti tistega niso izpeljali, kar so obljubili. Publiko so »nategovali« znova in znova s filmi, ki so bili na rednem programu in improvizirali na način, ki meji že na prevaro. Tako se resnično ne dela. Še posebej ne s FS, ki tako iz leta v leto izgublja na kvaliteti, mladi pa ji kljub temu sledijo, ker se pravzaprav nimajo kam umakniti. Vsakdanji program je kot že rečeno, še hujši. To pri FS vedo in tudi izkoriščajo, je pa žalostno, da tako delajo. Res žalostno! Njih sicer ne bo nihče klical na odgovornost, ker so zdaj že četrti letniki gimnazij, toda prišla bo naslednja generacija in če ne bomo od nje že na začetku zahtevali, naj pokaže program dela, bomo s FS pet kupovali mačka v žaklju.

VIHAR LUCIJAN

LE ČEVLJE SODI NAJ KOPITAR

O MIZERNI GLEDALIŠKI IGRI NA GIMNAZIJI MILOŠA ZIDANŠKA

V okviru »Naše besede« je bila na Gimnaziji Miloša Zidanška konec marca predstava z naslovom: »Za to se splača umreti«. Predstava je bila v izvedbi skupine učencev, režiser in avtor predstave je bil njihov profesor za obrambno vzgojo. Na predstavi je bil tudi komisija v okviru »Naše besede« in ob ori in sendvičih so poskušali narediti analizo in razgovor o predstavi. Poskušali!

Kaj lahko naredijo iz gledališča ljudje, ki z odrom in igro, razen veselja, nimajo nič skupnega, je povedal že Shakespeare v igri »Sen kresne noči«, zato o tem ne gre izgubljati besed. Slišali in videli smo že veliko amaterskih predstav, a ni se še zgodilo, da bi režiser in avtor igre po predstavi občinstvu skušal razložiti, kaj je hotel s svojim delom povedati. Pravi umetniki se zavedajo, da bi z razlago razvrednotili delo. Če delo ne govori samo za sebe, potem ni vredno, da je nastalo. No, v tem primeru ne govorimo o umetnikih. Kljub temu pa mimo te predstave ne moremo, ne da bi analizirali sporočila, ki so vela vendarle iz nje. A kakšna so ta sporočila?! Igra predstavlja razdobje od leta 1939 do 1984. Zaobjema torej obdobje pred vojno, našo revolucijo in povojno izgradnjo. Kako režiser opravi z našo revolucijo je žaljivo in nedopustno. Okupatorje nam predstavi kot pivske brate, ki so večino časa presedeli v krčmi in pili. Če bi bilo tako, potem naša borba ne bi zahtevala milijon sedemstotisoč žrtev. Partizani in revolucionarji so se po režiserjevi zamisli kar tako podali v napad, mimogrede streljali in nepremično govorili o tem, kako je težko.

Režiserju namreč še ni jasno, da mora gledalca prepričati z dejanjem, ne z besedo. Tako pa režiser postavi pred nas lutke brez srca in duše, ki se sprehajajo po odru in deklamirajo kot na proslavi.

Seveda niso mladi igralci ničesar krivi. Nihče jim ni povedal o igri in gledališču ničesar, niti tistega osnovnega, kar bi o igri morali vedeti.

V prid tej trditvi govori tudi scena, ko domač izdajalec za boljšo službo pri okupatorju izda svoje tovariše in svoje dekle. Torej domovina in ljubezen, dve najbolj dragi stvari v človekovem življenju.

Še tako zakrkjen značaj ne more preko take izdaje brez težkih travm, pred nami pa se prizor razvije, kot da bi gledali risanke Tom in Jerry.

Brezčutnost, brezosebnost vsepovsod. Tudi povojna izgradnja domovine je predstavljena tako, da se dokončno prepričamo, da jo je režiser popolnoma narobe razumel.

Mladina — kot da je [illegible] plesala v stilu različnih plesov in glasba, ki je prišla z zahoda. O tem, da so bile po vojni delovne brigade, ki so še kako pomagale graditi našo razrušeno domovino in da je mladina po vojni napravila ogromno delo, o tem, seveda, niti besede. In ko mladina tako pleše, se govorniki patetično sprašujejo »Se je za to splačalo umreti?«. Z drugimi besedami; mladina je s svojim načinom življenja izdala revolucijo. Tu pa se moramo vprašati o upravičenosti in smiselnosti take predstave. Lahko bi bila primerna za proslavo 1. maja ali 27. aprila, a taka sporočila so nedopustna. Režiser skuša potem popraviti vtis in vprašanja spremeni v potrditev »Da, za to se je splačalo umreti«, kar iz predstave logično sicer ne sledi, a je še en za lase privlačen element, ki naj bi popravil vtis. Popolnoma nejasen in nelogičen je tudi zaključek v letu 1984, torej v prihodnosti. Ta nakazuje, da vse vendarle še ni izgubljeno in da se še lahko rešimo iz apatije odtujenosti in vdajanja svetu mamil.

Režiser in avtor nam je po predstavi povedal, da je hotel z igro povedati, da ne verjame, da je mladina tako srečna, kot se pretvarja, da je.

Stvar človeka je, kaj si misli o kaki stvari, nima pa prav nobene pravice svoje misli postaviti kot splošnoveljavno načelo, zato še enkrat pravim, da mora režiser sam s sabo o svetu razčistiti še mnogo nejasnih pojmov, predvsem o naši družbi in o naši mladini. Če že govori o načinu življenja, kot v tej igri, ki je grobo posplošen, potem se naj tudi vpraša, zakaj nek del mladih tako živi. Ali ni to morda zaradi okolja, vzgoje, izobraževalnega sistema in zmaterializirane družbe, katere predstavnik je prej starejša generacija, kot pa mladi? Če postavimo stvar tako, dobimo čisto drugačno sliko o nas. Vprašanje je preobširno, da bi ga lahko odpravili z nekaj stavki, a na dlani je, da se je treba teh vprašanj lotevati temeljito, brez predsodkov in iskreno. Zaradi tega je ta igra vsebinsko popolnoma zgrešena.

Režijsko pa gre za pravo, čeprav silno slabo, kopijo Rističeve »Mise«. Vtis je, da zdaj že praznične deklamacije ne morejo mimo teh »novih« Rističevih prijemov. Žal pa je izpadlo tehnično tako nedovršeno, da včasih nismo vedeli ali scenski tehniki tudi igrajo, ali pa so igralci scenski tehniki. Vsi so se namreč enako vneto sprehajali po odru. Tehnična plat igre je bila pač v skladu z vsebinsko. Take predstave nam, žal, kažejo, na kakšni ravni je srednješolski gledališki oder, po drugi strani pa, kaj pomeni za Maribor, pa tudi širše taka srednješolska skupina kot je Tespisov voz.

Šele ob takih predstavah vidimo njegovo vrednost.

Prav je, da se ljudje ljubiteljsko ukvarjajo z gledališčem, toda prej morajo razčistiti svoj odnos do sveta. V tem smislu bi bilo za nekatere bolje, če bi zbirali znamke; je družbeno manj škodljivo.

VIHAR LUCIJAN

TRAGEDIJA TRGOVSKEGA ZASTOPNIKA

Andrej Poslovnik, trgovinski zastopnik galanterijske firme »Nil krokodil« iz Nilje Reke je imel tega večera resnično smolo. Toda pojdimo po vrsti.

Andrej Poslovnik je že nekaj dni marljivo garal na mednarodnem sejmu kožne galanterije v Zgornji Kislici (ker dandanes ima pri nas že vsaka vas mednarodni sejem) in tu spoznal zapeljivo študentko ekonomije Andrejko Brinet.

Andrejka Brinet, redna študentka, sicer pa zapeljiva dvajsetletnica, se je rada udeleževala sejemskih prireditev, saj je na tak način zaslužila kak dinar več. To pa se pri današnjih malih štipendijah in veliki stopnji inflacije še kako poznalo. Andrejki Brinet trgovski zastopnik Andrej Poslovnik še ni ugajal, še posebej, ker ni bil na, kot je rekla Andrejka, njeni vavloni dolžini, vendar se je nanj morala navaditi, če je hotela tudi na naslednjem sejmu zaslužiti kak dinar »po strani«. Navadila pa se je tudi na večerje v hotelu, na katere jo je vabil Andrej Poslovnik. To pa je bilo za trgovskega zastopnika Andreja Poslovnika usodno. Kunigunda Poslovnik, žena Andreja Poslovnika, sicer že malce v letih in nekoliko močnejše postave, a še zmeraj živahna in igriva, je začela nekaj sumiti. Že sicer je bila nezaupljiva in nerazpoložena do sejmov in podobnih prireditev, ki ji odtrgajo moža za dalj časa od postelje in mize, še posebej, ker se vrača zmeraj tako izčrpan, da za prav nobeno rabo ni pri hiši. Toda takrat je postala pozorna na vonj, ki ga je mož prinesel s seboj, ko je prišel pozdravit družino čez vikend. Vonj je bil namreč značilen za parfum Chanel 5, ki pa ga Kunigunda ni nikoli uporabljala, ker se ji je zdel ogabno osladen.

Čudno se ji je zdelo, da mož do nje ni kazal nobene volje več in je prišel domov dobesedno prespat. Kunigunda je sklenila vzeti stvar (valjar) v svoje roke.

Nič hudega sluteč se je Andrej Poslovnik dogovoril ta večer z Andrejko in jo kot običajno povabil v hotel na večerjo. Študentski servis je poprosil še za majhno pomoč: potreboval je namreč še nekaj študentk, ki bi bile pripravljene delati na sejmu, se pogovarjati s poslovnimi partnerji in dostojno zastopati firmo »Nil krokodil«.

Andrej Poslovnik je hotel namreč razveseliti poslovne prijatelje in znance iz drugih firm, pa je priredil njim in firmi v čast majhno stabilizacijsko zakusko. Kazalo je, da se bo vse dobro izteklo, kajti organizacija je tekla kot po maslu, vino je teklo v potokih in tudi ura je tiktakala hitro, da se ni nihče zavedal, da je že pomoč. Družbica poslovnežev in študentk je bila najbolj razpoložena, ko se je zgodilo. Ura je odbila polnoč in Andrej Pohleven, ki je slišal udarec na gong, zraven pa videl tudi ozvezdje bika, v katerem je rojena njegova žena, je pomislil, da gre za udarec valjarja na (njegovo) glavo. Imel je prav!

Andrej Pohleven je že tretji teden na okrevanju in še vedno težko premika glavo in telo (verjetno zaradi gipsa). Kunigunda Pohleven njegova žena je bila teden dni v priporu, kjer je čakala, da so izračunali vso škodo, ki jo je naredila v hotelu in ker je, kot je povedal direktor hotela, vandalsko razdejala sobo, obstreljevala natakarje s krožniki in servisom in pri tem huronsko kričala. Zaradi tega so morali nekateri gosti s slabšim psihološkim zdravjem poiskati pomoč pri hotelskem psihiatru, ker so zaradi hrupa doživeli šok. Dva natakarja, ki sta slabo eksivirala proti njima leteče krožnike, sta v bolniški, direktor hotela pa jemlje pomirjevalne tablete, ker se mu še zmeraj tresejo roke. Andreja Brinet, študentka honorarno zapolena pri Firmi »Nil krokodil« pa je izjavila našemu novinarju, da je študentski dinar, še posebej tisti, ki se ga po strani zasluži, težko prigaran.

LUKA

ANDREJ BRVAR

VSAKO PISANJE JE TUDI TERAPIJA

KATEDRA — »Pesnitev o tem, kako je nastajala neka pesniška zbirka« Andreja Brvarja je pesnitev o tem, kako je nastajala neka pesniška zbirja Andreja Brvarja. Andrej, nekje si zapisal, da nisi Josip Freunsfeld Radinski. Če bi bil, koliko bi dobil za svojo pesnitev — denarja, seveda?

BRVAR: 30.000. Dovolj, da bi mi popravili avto in da bi lahko peljal ženo enkrat na večerjo.

KATEDRA — Tvoje najnovejše blago vzbuja slepilo, da gre za iskren vpogled v pesnikovo delavnico. V čem je prevara, v čem je zvijača, v čem je finta?

BRVAR: Ne gre za nobeno prevaro. Gre v bistvu za krvavo resne stvari. Mogoče zgleda od zunaj kot štos, ampak to ni.

Velika pomanjkljivost v pojmovanju sodobne slovenske literature je ravno v tem, da gleda večina nanjo samo kot na štos, samo kot na zabavo. Tako tudi nekateri resni literarni zgodovinarji trdijo, da se bo literatura spet začela vračati na neke tradicionalistične pozicije, ker se je v sedemdesetih letih izpraznila v igri, v t. i. reizmu, ludizmu, karnizmu . . . Ampak to ni res. Vprašanja življenja in smrti, vprašanja tragičnosti, če hočeš, so v tej literaturi ravno tako prisotna, samo ne na tako »poceni« način kot v tradicionalistični literaturi. Zato bi rad poudaril, da gre tudi v moji pesnitvi za zelo resne zadeve.

Po Heglu namreč umetnost ni več primarna potreba duha. To naj bi bila znanost. Od takrat se skozi zgodovino umetnosti, skozi vse njene »izme« do današnjih dni vleče dvoje: panično utemeljevanje umetnosti še kar naprej kot primarne potrebe duha na eni strani, na drugi strani pa besno spreševanje, kaj zdaj z umetnostjo je, oz. kaj sploh je umetnost.

»Pesnitev o tem, kako je nastajala neka pesniška zbirka« je logično nadaljevanje moje »razvojne« poti, ki se oplaja tudi ob spremljanju sodobnih tokov v svetovni literaturi. Kot takšna je izraz določene krize, a mi hkrati pomeni tudi pričevanje o nekih novih ustvarjalnih možnostih, ki so se mi skoznjo odprle.

KATEDRA — Mnogovrstnost diskurzov, od natančnih biografskih zapisov o nastajanju in spreminjanju pesmi do fotografij iz družinskega albuma, postavlja literarnega zgodovinarja v zagato. Saj je več kot očitno, da kar mimogrede opravljaš še njegovo delo in mu tako odžiraš vsakdanji kruh . . .

BRVAR: S »Pesnitvijo« nisem imel namena problematizirat dela literarnih zgodovinarjev, to počenjo oni sami. Sicer pa so si edini v tem, da avtor najbolje pozna svoje delo sam. Jaz enostavno nisem mogel več napisat pesniške zbirke. In ko sem se vprašal, zakaj ne, sem se seveda moral vprašati: »Kaj poezija sploh je?« Je to zgolj forma. Seveda ne. Marsikakšen prozni tekst lahko funkcionira na način poezije in marsikakšna poezija na način proze . . . Kaj potemtakem? Mogoče bi lahko kak literarni zgodovinar ob moji »Pesnitvi« potegnil na svetlo Sollersa. Ta in krog zbran okoli Tel Qella so že v začetku šestdesetih let govorili, da si je delitev literature na zvrsti omislil kapitalizem z enim samim namenom — obvladat še literaturo. Po principu seveda: proza je za nižje sloje, poezija, esej, in tako dalje za višje . . .

KATEDRA — Ko si ravno omenil strukturalizem: kakšna je razlika med tekstopiscem in psihotikom?

BRVAR: Vsako pisanje je tudi terapija. Srečen človek najbrž ne bi pisal literature . . .

KATEDRA — »Pesništev« preveva tudi duh pokojnega dr. Pirjevca. Nekje celo praviš, da ti je bil več kot samo profesor. Koliko so nove generacije pisočih še zavezane metafiziki, ki jo je izoblikoval v svojih študijah o evropskem romanu?

BRVAR: Pirjevec je raziskoval predvsem tradicionalni evropski roman. Samo z enim delom se je dotikal tudi modernega evropskega romana in moderne, sodobne slovenske literature. V teh raziskavah je sledil spremembam in postopnemu odmiranju tradicionalne evropske metafizike.

Mislim, da Pirjevec s svojim delom nove generacije predvsem izziva. Silil naj bi jih k preseganju tega, kar je že bilo . . . Sicer pa je beseda že sama po sebi »metafizična« kategorija. Ko rešeč »konj«, tega konja ni nikjer tukaj, ne veš, kakšne barve je, kakšen rep ima, je mogoče škilast, nič ne veš . . . In literatura, ki se ukvarja z besedami, je seveda s tem avtomatično zavezana nekakšni metafiziki, nekakšni transcendenci, če hočeš . . .

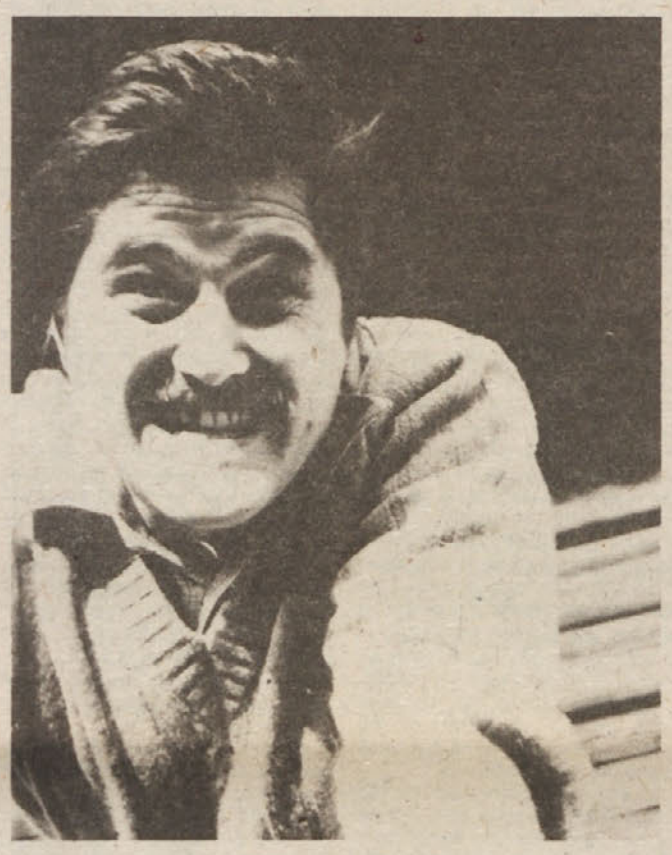

KATEDRA — Potem je njeno mesto v bližini mita, kot nečesa pozitivnega, a nerealnega. M. Rožanc jo je v svoji zbirki esejev »Iz krvi in mesa« uvrstil med velike slovenske mite, poleg Samoupravljanja, Napredka, Marksizma, Zgodovine, danes bi lahko rekli tudi — Bojana Križaja . . .

BRVAR: Seveda. Tradicionalno slovensko gledanje na književnost je vsebovano v izjavi: »Pesnik je postavljalec in vzdrževalec svetega. »No, zame je to »sveto« jako prazno . . . Kajti mit me v bistvu dela nesvobodnega. Ne dopušča mi kaj prida refleksije, ne dopušča mi kaj dosti misliti . . . Mit preprosto je. In je zavezujoč.

Še zlasti trdovratni so miti pri majhnih narodih, kjer so na nek način vzrok in posledica njihove zablokiranosti. Pri nas, Slovencih, so miti sicer »naravni produkti«, ki pa nas vse prevečkrat držijo v šahu . . .

KATEDRA — Kaj pa razredni boj . . . Katere razrede imamo pri nas?

BRVAR: Prve in druge. Österreichische Bundesbahnen in jugoslovanske. Imamo tudi razrede z angleškimi in ruskimi tovarišicami . . .

KATEDRA — Zanima me problem boemstva. Je boemstvo v samoupravljanju sploh mogoče? Je aktualno?

BRVAR: Boemstvo se je formiralo v času Pariške komune, pod parolami bratstva z zatiranimi sloji. V istem času torej, kot realizem v literaturi. Od takrat gre njegova zgodovina preko dandyevsta Wildovega tipa do Ujeviča in še koga . . . Kako je z njim pri nas? Mislim, da v samoupravljanju boemstvo ni opravičljivo. Niti folozofsko, niti kako drugače. Preprosto zato ne, ker ne opravlja več svoje socialne funkcije. Intelektualci danes ne pravijo: »Stradal bom in beračil, da se bom tako solidariziral s proletariatom.«

Meni osebno je bila zmeraj zoprna klasična poza pesnikov — zapitih trpinov . . . Zakaj se človek ne bi mogel ukvarjat z družino, s službo, s športom — in pisati ob vsem tem še poezijo . . .

No, na nek način je bila boemska v zadnjih dvajsetih letih najprej beatniška generacija, potem hipijevsko gibanje, zdaj rock in nenazadnje tudi punk. Vendar se mi zdi je šlo, oz. da gre v teh gibanjih bolj za tisto, biti drugačen od danega okolja, kot pa za resnično solidarnost z delavskim razredom . . .

KATEDRA — V »Osemnajstih pesmih . . .« si raziskoval proletarski jezik . . . Kaj je to — jezikovno razsodišče?

BRVAR: Jezikovno razsodišče je nacionalno-politična institucija. O tem se tudi sicer v sredstvih javnega obveščanja dosti piše.

KATEDRA — Vrniva se samo za trenutek k tvoji knjižici, tja, kjer praviš, da je naša ustava v svojem bistvu poetičen tekst. Kaj je realno v poeziji? So to poklicni retoriki, trgovci s knjigami, so to armade obsedenih s pisavo . . .?

BRVAR: Realno v poeziji so samo črke na papir.

KATEDRA — Kako ti zveni zlog »om«

BRVAR: Misliš kamion?

— Ne.

BRVAR: Kot kamion . . .

KATEDRA — Zunaj sije sonce. Maribor je poln mladine. Kako, meniš, se zabava zvečer?

BRVAR: Gostilne so zmeraj polne . . .

KATEDRA — Kino?

BRVAR: Wild West. Programi mariborskih kinematografov so družbeni kriminal.

KATEDRA — Pa mlade ustvarjalne sile. S čim se lahko postavimo?

BRVAR: Na področju literature ne vidim nobenega izrazitejšega talenta, nobene izrazitejše osebnosti. V slikarstvu sem navdušen nad deli Milana Eriča. Gledališče: ven Tespisov voz. Na področju popularne glasbe je zelo nobel Lačni Franz. Kar zadeva mlade ustvarjalne sile, dajejo Mariboru famo, po moje, ravno te tri stvari . . .

KATEDRA — Kaj pa Večer?

BRVAR: Eh, Večer je še zmeraj časopis za zavijanje kostanjev . . .

Bilo je dovolj. Do prihodnjega srečanja z Andrejem Brvarjem. Štajerskim bardom in prijetnim sogovornikom. Enim tistih, ki se še ukvarjajo z usodo Poezije v tem svetu revščine, tehnike in apokaliptičnih obetov.

Bojan SEDMAK

Z Andrejem Brvarjem sva se tisti ponedeljek v sejni sobi mariborskih lutkarjev pogovarjala o vsem mogočem: o Hemingveyu, Passoliniju in francoskem strukturalizmu, o mostovih čez Dravo, slovenskih mitih in o punku. Predvsem pa o njegovi zadnji pesniški zbirki, ki je izšla lani decembra pri Državni založbi Slovenije.

SPOR ZARADI ZNAMENITE FRESKE

Odkar je mesto Maribor postalo znamenito zaradi odkritja dragocene freske v »Klubu mladih«, je prišlo v tej povezavi že do več mednarodnih, pa tudi pouličnih sporov.

Nedavno so se sporekli na nekem mednarodnem simpoziju o srednjeveških freskah predstavniki društva »Belissima freska di Italiana« in društvo »Fresken von der Holland« iz Nizozemske. Nizozemec Black von Tulipan je trdil, da je na novo odkrita freska v Mariboru zgodnje delo Jana Van Eycka. Mladi Van Eyck je menda prišel v naše kraje pogledat, če tudi pri nas tako lepo uspevajo tulipani. Na Dravskem polju je bil našel prelepe čebulice in obetal si je prav tako lepe tulipane iz njih. Domačinom je menda celo obljubil, da bo dal novi sorti tulipanov ime »Lük tulipani«. Kako so mu uspeli Lüktulipani nam zgodovina ne omenja, toda Nizozemec Black von Tulipan trdi, da je ravno v tem obdobju nastala freska, ki jo sedaj tako ljubosumno čuva Klub mladih. Freska pa je prišla v pozabo, ker so mestni očetje zgradbo, kjer je freska danes, namenili mladini v zabavo in razvedrilo. V tistih časih so imeli namreč več posluha kot danes. Strop so prebarvali belo in vsako sled za fresko se je do danes izgubila.

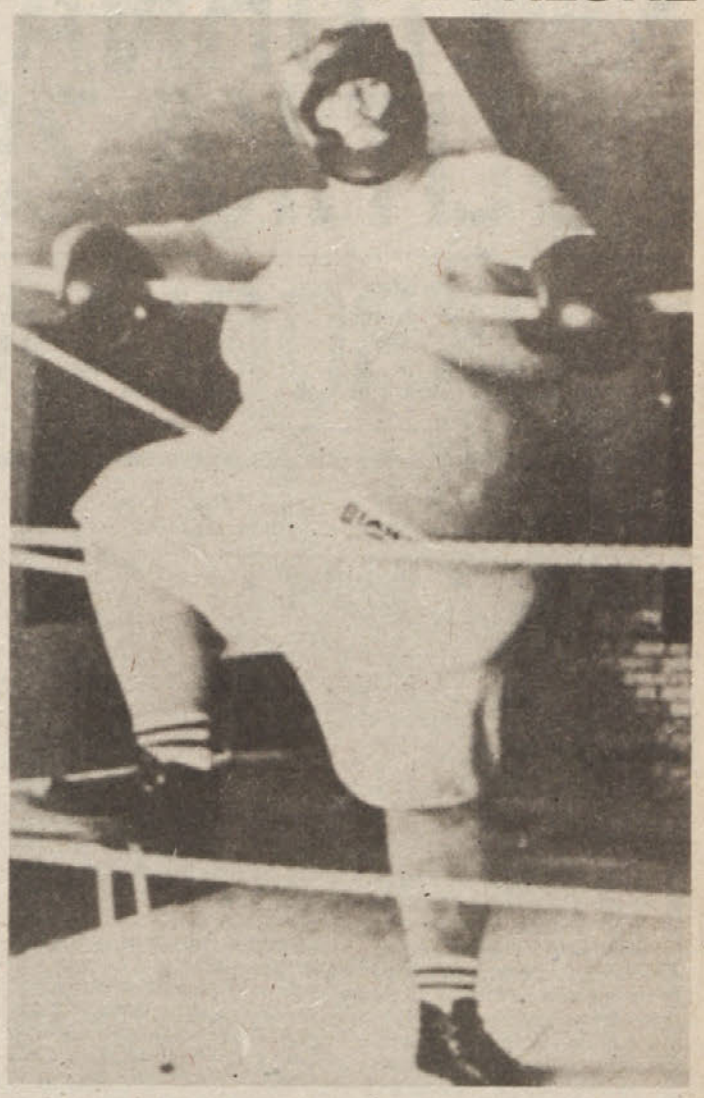

Italijanska verzija, ki docela zavrača Nizozemsko je predstavil gospod Pica di Milaneze. Freska naj bi bila delo samega božanskega Michelangela. Sicer tudi iz njegovih rosno mladostnih let, Michelangelo je imel menda pri nas tri ljubice, ki jih je redno obiskoval in si je tudi rad prepeval narodno »Pojdem na Štajersko«. Ko je čakal na jedačo, pijačo in tako dalje . . . , se je kratkočasil z izdelavo freske. Ko mu je tretja ljubica dala košarico polno malih kajlic, je v jezi prebarval fresko v navaden strop. O tem, katera verzija, italjanska ali nizozemska drži, se bodo na mednarodnem seminarju še dogovorili.

Medtem pa je prišlo do zelo neprijetne situacije v Mariboru. Pred vhodom v »Klub mladih« se je ustavil avtobus poln Nizozemskih turistov, ki so si hoteli ogledati na novo odkrito fresko. Upravnik Jože Čuvar, ki na tak primer ni bil pripravljen, niti poučen, ni dovolil vstopa nizozemskim turistom. Njihovemu vodiču je v obraz povedal, da še mladino nerad pušča noter, kaj šele turiste, ki so glede kričanja, kajenja in pitja še slabši. Nizozemski vodič je razumel, da hoče Jože Čuvaj z gestikuliranjem reči »Dobrodošli dragi gostje iz daljnje Nizozemske, kar vstopite, prosim«. Jože Čuvaj pa je razumel Nizozemskega vodiča takole: »Ce nas ne boste pustili noter, bomo s silo vdrli«. Konverzacija je imela, kot so bralci že gotovo ugotovili, nekatere pomanjkljivosti. Jože Čuvaj si je po stari štajerski navadi začel vihati rokave, štirje krepki nizozemski turisti pa tudi, ker so mislili, da lahko vstopijo le z zavihanimi rokavi. Jože Čuvaj se je sicer zavedal, da so turisti v premoči, a tudi tega, da bo popoldne v krčmi lahko pripovedoval, da je premlatil avtobus, poln boksarjev iz Nizozemske. Spor, ki bi skoraj ogrozil tradicionalno dobre jugoslovansko-nizozemske odnose, je rešil neznan mladinec, ki je znal angleško. Ta je povedal, da v Klubu mladih freska sicer res je, a da je namenjena bolj temu, da ljudje tja ne bi hodili, kot pa za to, da bi jih prišlo še več. Klub mladih, da je namenjen gobarskim razstavam, filatelističnim in lanskim razstavam in kar je že razstav, ki jih mladina navdušeno obiskuje. Tuji turisti so razlago z razumevanjem sprejeli in bili celo pripravljeni prispevati skromen prispevek za ureditev »Novega kluba mladih«, kjer ne bo gobarskih razstav, ampak rock koncerti. Neznani mladinec se je za lepo gesto prisrčno zahvalil, rekel pa je, da denarja ne more sprejeti, ker ve, da imajo občinski možje in mladinska organizacija potrebe mladih nenehno pred očmi in da jih bodo začeli kmalu tudi intenzivno reševati.

Nizozemski turisti so si namesto freske ogledali mestni Akvarij in male ribice so jim bile izredno všeč. Jože Čuvar se uči angleščine, za vsak primer pa je vzel tudi nekaj kaset lekcij — človek nikoli ne ve, kaj vse si lahko turistične agencije še izmislijo. Neznan mladinec sicer zna angleško, je pa še zmeraj naiven.

LUKA

NAŠA BESEDA '82 ALI DISCO RITEM ZLOČINA

Naša beseda je vsakoletno srečanje mladih na različnih področjih umetnostnega delovanja. V okvir srečanj Naše besede sodi tudi srečanje plesnih skupin. Srečanje naj bi bilo prikaz dejavnosti mladih na tem področju. Če je to, kar smo videli v Unionski dvorani vse, kar je mogoče najti v Mariboru, potem je to zelo malo. Kajti na srečanju »plesnih« skupin nismo videli ničesar ali skoraj ničesar, kar bi nas lahko pritegnilo ali navdušilo. Vse skupaj je bilo trdo, prenapeto, včasih pa je delovalo celo neumno.

Edini svetli trenutek nam je pripravila Mojca Turk iz I. gimnazije, ki je prikazala resnično dober ples, z zelo dobro koreografijo, dobro glasbo, z ubranimi gibi, ki niso delovali trdo, nenaravno, kot pri večini nastopajočih. Res pa je, da od deklet, ki se ukvarjajo s plesom v okviru šolskih krožkov (in ki redno obiskujejo disco klube) ne moremo pričakovati, da bodo delovale tako mehko, naravno kot nekdo, ki se s tem ukvarja iz drugačnih nagibov. Tako, da jim njihove nerazgibanosti niti ne moremo zanemariti. Zamerimo pa lahko učiteljem, ki jih usmerjajo tja, kamor jih dobri pedagogi ne bi smeli. Kajti večina plesov je bilo narejenih ob disco glasbi in prežetih z izrazitimi disco kretnjami, ki jih lahko vidimo v izbranih disco klubih in ki z izraznim plesom nimajo nič skupnega. Gibi, ki so sami sebi namen. Prav takih pa je bilo v Unionski dvorani največ.

Enega izmed poskusov izraznega plesa je izvedla tudi Magra. O Magri se v Mariboru veliko govori, tako da so bila velika tudi pričakovanja. Zato pa razočaranje še večje, kajti Magra je tipična revijska skupina. V nasprotju z ostalimi skupinami je delovala še najbolj skladno, najbolj razgibano in mehko, toda bilo je opaziti mnogo slabo izvedenih gibov. Magra je resnična paša za oči s svojimi svetlečimi dresi, pa nič drugega. Drugi ples pa je bil tipičen TV ples (podobne smo lahko videli v Kar bo, pa bo, lahko pa jih vidimo še zdaj v mnogih »fantastičnih« oddajah naše TV).

Na srečanju so sodelovali še: skupina Utrip, Nero s I. gimn., ter osnovnošolski skupini Črne mačke in Labirint. Videli pa smo še cicibane, ki so predstavo zelo popestrili.

Ne glede na to, da s kakovoštjo skupin ne moremo biti zadovoljni, pa lahko celotno prireditev ocenimo pozitivno, kajti že to, da takšno prireditev sploh imamo, je veliko.

J. V.

KULTURNA POLITIKA ZSMS

OKROGLA MIZA

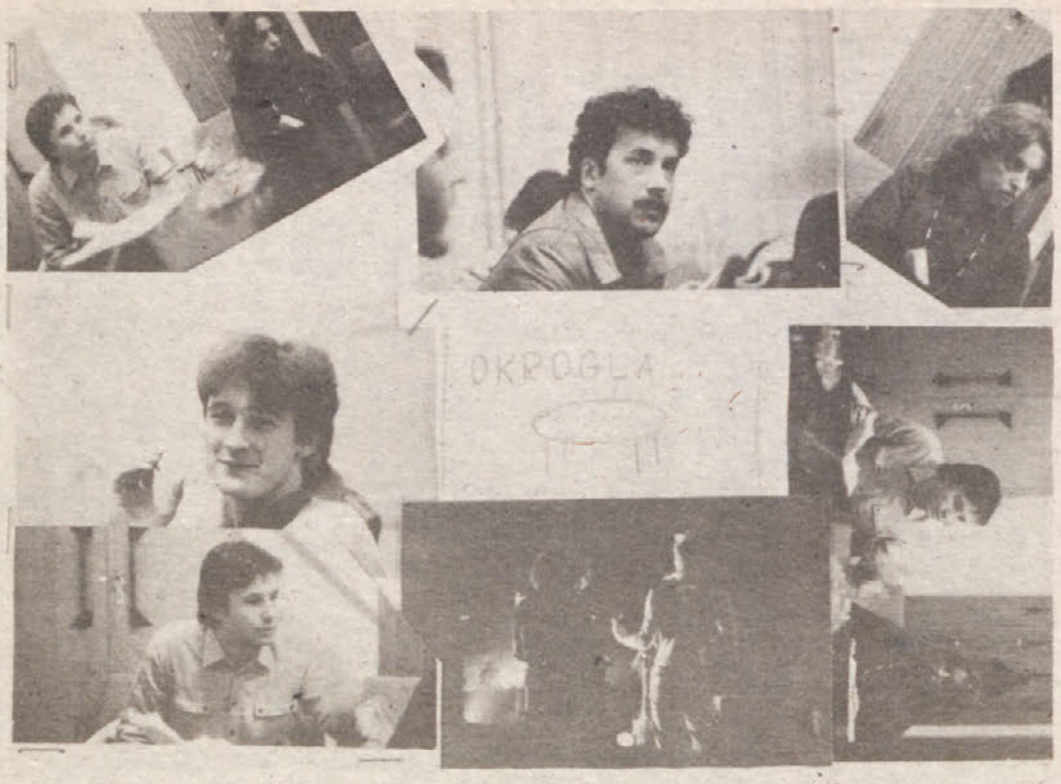

UVOD

Delo na kateremkoli področju kulture se začne z mladimi, s kulturo mladih. Pri mladih ljudeh je treba začeti razvijati ustvarjalno delo, navdih in negovati mladostni zanos, katerega imajo v tem obdobju še veliko. Ko se mladim ljudem zaupanje v organizacijo, ki bi morala za to njihovo dejavnost skrbeti, skrha, potem je družba izgubila velik človeški in ustvarjalni potencial, potencial, ki se ne da meriti z dinarji in materialnimi dobrinami. Družba ne sme izgubiti mladega človeka že na začetku njegove ustvarjalne poti in ZSMS je kot družbenopolitična organizacija mladih za to odgovorna.

Za svoje delo pa mladi potrebujejo materialno osnovo, torej prostore, denar za razvoj svojih projektov in družbeno-politično podporo, ki se mora začeti prav pri ZSMS. Kdo bo podpiral mlade, če ne ZSMS, ki je njihova institucionalna predstavnica v družbi. Dobre želje in lepe besede za razvoj mladinske kulture niso dovolj. Potrebna je konkretna akcija. Akcija, kateri mora dati pobudo ZSMS (čeprav lahko, in je tudi zaželjeno, da pobuda pride od mladih samih), jo voditi, koordinirati in izpeljati do konca. Pobud ZSMS, ne samo v Mariboru, tudi v Sloveniji, manjka predvsem zato, ker nima jasno izdelanega koncepta kulturne politike. Manjka ji poleta, s katerim bi vodila to akcijo, manjka ji idej. To pa je stvar, ki jo ZSMS najbolj očitamo. ZSMS mora biti vodilna idejno-politična sila, če hoče ostati na čelu mladih. Mora biti to, kar je Zveza komunistov v naši družbi. Toda funkcionarji in mladinci, ki jih imenujemo (kako odtujena beseda) »baza«, se med seboj ne poznajo. Drugi za druge ne vedo in to je zares nedopustno. ZSMS nosi tu večjo krivdo kot mladinci v bazi, čeprav je res, da bi tudi oni lahko več vedeli in morali več vedeti o organizacijski strukturi ZSMS. Morali bi vedeti, kaj lahko od ZSMS pričakujejo, kje ZSMS lahko brani njihove interese in kaj lahko ZSMS za njih sploh naredi. S strani funkcionarjev pa je nedopustno, da ne vedo, kaj baza dela in kakšne potrebe ima. Potreben je bil sestanek v okviru te okrogle mize, da so se sploh prvič videli in spoznali. Kako lahko funkcionarji ZSMS trdijo, da so mladinski funkcionarji in kdo jim sploh dodeli »izkaznico« mladinskih funkcionarjev, če živijo odtujeno v svojem svetu in najbolj izpostavljenih mladincev, torej tistih, katerih delo je že družbeno priznano, niti ne poznajo, kaj šele, da bi vedeli za njihove probleme. Funkcionarji ZSMS so za svoje delo plačani, vsaj tisti poklicni funkcionarji! Razumljivo je, da je z informacijskim sistemom, ki povezuje funkcionarje in bazo, nekaj hudo narobe. Vojska s takim informacijskim sistemom je obsojena na poraz že pred bitko. Zato bo pravilno in pravočasno obveščanje stvari, ki se jih bodo morali pri ZSMS nemudoma lotiti.

Tudi birokracija in neelastičnost sta stvari, ki se jih bodo morali v ZSMS čimprej lotiti. Res je, da spravlja financiranje mladinskih prireditev ZSMS v položaj, v katerem zmeraj potegnejo krajši konec. Zmeraj delajo z izgubo, (ker morajo biti vse mladinske prireditve brezplačne, kar pomeni, da padejo vsi stroški na ZSMS), toda to še ne opravičuje neelastičnosti in neborbenosti proti občinski birokraciji. ZSMS je naredila vse premalo, da bi zaščitila mlade pred nenormalno visokimi cenami vstopnic za mladinske koncerte, kar bi lahko, če bi se bolj zavzela za zmanjševanje davkov za mladinske prireditve. Tako mladim spet ostaja samo ulica, gostilna in disco (če je kak disco za mlade, ker tisti v Fontani je za obrtnike, ki imajo dosti denarja!).

Na okrogli mizi so se pojavila razmišljanja v smislu: »Najprej naj mladi delajo in se z delom dokažejo, potem pa naj zahtevajo prostor«, razmišljanja, ki so jih na žalost podprli tudi nekateri mladinski funkcionarji. V neposredni proizvodnji bi se identično razmišljanje glasilo takole: »Delavci! Vsi samo pridno delajte in pokažite rezultate svojega dela, material, stroje in energijo pa dobite pozneje.« Kako nevarna so taka razmišljanja za nadaljni razvoj mladinske kulture kaže končno tudi stanje, v katerem smo danes. Delajmo torej še naprej na dežju, soncu in mrazu in potrpežljivo čakajmo, da nam bo nekdo (KDO?) priznal kvaliteto, ki bi morda že lahko prosila za prostor in nepretrgano delo. Do takrat pa potrpežljivo čakajmo. Taka postanka je seveda nevzdržna in je bila na okrogli mizi tudi soglasno zavrnjena.

Bili pa bi neobjektivni, če bi trdili, da ZSMS na tem področju nič ne dela. Prvi sadovi dela se že kažejo (»Vesele počitnice«), pripravlja pa se Mladinski kulturni center, ki bo pokrival vse interese mladih v okviru kulturnega delovanja. Za izpeljavo tega načrta pa se bo zraven aktivistov morala aktivirati tudi baza in njeni najbolj izpostavljeni predstavniki. Zavedati se moramo namreč, da se delo aktivistov ZSMS zrcali v delu in ustvarjalnosti mladih, ta pa je sedaj še daleč od zadovoljive višine.

Pri okrogli mizi so sodelovali:
Pero Andlovič (UK ZSMS), Bojan Požar (OK ZSMS Rotovž), Miran Kristovič (MK ZSMS), (davčna uprava), Zdravko Geržina (Harmonija), Miloš Brankov (KUD Student), Smiljan Kreže (Preporod), Zoran Predin (Lačni Franc), Tomaž Pandur (Tespisov voz), Vašja Eigner, Marjan Pungartnik, Srečko Gnit, Lojze Klemenčič (carina), Jelka (Večer) in urednik za kulturo na Katedri Vihar Lucijan.

O PROSTORSKIH PROBLEMIH V MARIBORU

KATEDRA: Okrogla miza, ki jo sedaj organizira Katedra na temo »Kulturna politika ZSMS« je nekakšno nadaljevanje okrogle mize »Mariborska rock scena 82«, kjer so se pokazali problemi prostorov za koncerte, nastope in prireditve mladih kot eden najbolj perečih problemov. O tem želimo spregovoriti tudi na tej okrogli mizi. Dejstvo je, da je dvoran in koncertnih odrov premalo, kako torej najti rešitev iz te situacije in kakšno politiko vodi ZSMS na tem področju?

MIRAN KRISTOVIČ: Mestna konferenca je že pred leti dobila za svoje delovanje prostore v Klubu mladih; problem pa je nastal, ker so te dejavnosti počasi zamrle. Glavni vzrok temu je, da ni bilo več dovoljeno organizirati kakršnekoli množične prireditve zaradi kulturnozgodovinske zaščitenosti Kluba mladih. Prav tako smo se že v začetku dogovorili z občino, da tu ne moremo organizirati prireditev z vstopnino, kar dejansko pomeni, da mora biti vsaka prireditev brezplačna, vsi stroški, ki nastanejo, pa gredo v breme mestne konference. Sredstev za pokrivanje prireditev v Klubu mladih pa mestna konferenca nima, niti jih ne more dobiti pri sedanjem sistemu financiranja. Tako da ta edini prostor, ki ga imamo na razpolago ostaja za večje prireditve neizkoriščen. Ostali prostori, ki smo jih uporabljali: od sejmišča do Unionske dvorane, pa imajo izredno visoke najemnine in ker sredstev za to ni, jih ne moremo uporabljati. Vse prireditve v takih dvoranah so obsojene na finančni minus, kar pomeni, da si tega pač ne moremo privoščiti.

BOJAN POŽAR: Dejstvo je, da je prostorska problematika, ki je prihajala na forume, bila do zdaj vsa rešena. Do sedaj smo uspešno rešili vse prošnje, ki smo jih dobili v roke.

MIRAN KRISTOVIČ: Moram povedati, da delamo na projektu Mladinskega kulturnega centra, v katerem bo zajeta vsa problematika sporazuma vse organizacije, ki so zainteresirane za MKC. Mladi bodo imeli v tem centru zagotovo ugodnejše pogoje za delo kot kjerkoli drugje. Za zdaj pa je na žalost, še zmeraj poudarek na Klubu mladih. Narejen je seznam možnih prostorov, ki bi se dali koristiti, jih je pa okrog 15 do 20. To so prostori po šolah, kjer so se določene aktivnosti že izvajale.

MARJAN PUNGARTNIK: Mariborska kultura je ravno pri mladini zelo šibka. Na srednjih šolah sploh ni zanimanja za ustanavljanje KUD-ov, zato mislim, da bi prostorska vprašanja glede na obseg dela zelo lahko rešili.

Za prostor pa se ne more boriti neka imaginarna mladina. Zato so se v Ljubljani, ko so ustanovili ŠKUS boricili slikarji, Tribuna Radio študent. Če nimaš botra v politiki, si moraš sam to izboriti.

SMILJAN KREŽE: Kaže, da ima samo Slovenija probleme s prostori. Druge republike namreč nimajo takih problemov kot mi.

LOJZE KLEMENČIČ-CARINA: Jaz sem skeptičen, da je Maribor tako strahovito zagret za prireditve množične kulture (koncerti, nastopi!).

MILOŠ BRANKOV: Gledano s stališča KUD-a bi rad nekaj pojasnil. Imamo prostore, ki so vadbeni in prostore, ki so namenjeni koncertom. Pri nas so problemi z vadbenimi prostori: šolam plačujemo da lahko tam vadimo. Pred dvema letoma, smo tudi poskušali združiti kulturno komisijo na UK z našo, da bi prirejali koncerte in jih tudi smo. Takrat smo težili, da pokrijemo stroške in smo tudi uspeli. Zanima me, zakaj se bendi sedaj ne povezujejo z ZSMS, da bi prirejali koncerte. Mi smo takrat to pot nakazali, pa je na žalost ni nihče sledil. Mi imamo lastnih problemov toliko, da nismo mogli nadaljevati s tem.

BOJAN POŽAR: Jaz sem vedno mislil, da so ti rock bendi bolj revolucionarni, vsaj kolikor se izdajajo za take, zdaj pa še vedno govorimo »Mi« in »Vi«. Za prostore, ki jih bendi iščejo, se borimo tudi mi. Tak prostor je velika hala in takega prostora ni. Takega prostora ne moremo poiskati, ampak ga moramo zgraditi. Da pa takšen prostor izgradimo, pa ni samo stvar ZSMS, ampak celotne družbe. Imamo sporazum o ustanovitvi mladinskega kulturnega centra, ki bo deloval na enakih principih kot delujejo tisti v Zagrebu in Beogradu. Mi delamo na tem, samo morate imeti potrpljenja. Jasno je, da so omejujena sredstva za te dejavnosti.

ZORAN PREDIN: Hotel bi razjasniti, kdo ste to »Vi« in kdo smo to »Mi«. Jaz odkrito priznam, da ne vem, kdo ste to »Vi«. Do danes nisem vedel, da si ti »Ti«. Se pravi da je med nami prepad. Mogoče vi bolj veste za nas, kot mi za vas. Jaz z mladinsko organizacijo nimam nobenih stikov. Moral sem razmisliti, kakšna je razlika med občinsko in mestno konferenco. Res! In zdaj ne vem, ali je to moja krivda, ali vaša krivda.

Drugo stvar, ki bi jo rad povedal, je stvar prostora. Ne smemo tako ostro gledati na problem »Mi nimamo kje igrati«. Dober kazalec tega stanja je npr., da si nihče v Mariboru, ne beli glave s tem, kje bo ta bend vadil, če pa nastane folklorna skupina, pa lahko takoj dobi prostor.

BOJAN POŽAR: To sploh ni res!

MARJAN PUNGARTNIK: Ko je komorni orkester nastal, so se vse družbenopolitične organizacije trudile, da so našle prostor in pokrovitelja, da je lahko delal. Ampak to zato, ker je bil dirigent toliko iznajdljiv, da je potrkal na prava vrata.

BOJAN POŽAR: Zakaj zagotovimo prostor folklori? — Zato, ker so v folklori toliko dobri, da napišejo prošnjo in jo prinesejo k nam, da jo mi obravnavamo. Če pa nek ansambel, za katerega mi sploh ne vemo, da obstaja, tega ne napravi, pa ne moremo nič narediti.

ZORAN PREDIN: Jaz priznam, da se je to meni zdelo nemogoče in ti obljubim, da ti bom poslal na občinsko konferenco prošnjo, za prostor, kjer bi lahko nastopali.

SMILJAN KREŽE: Resnica je, da med ZSMS in nami zija prepad. Mi smo sami toliko krivi, ker smo samo govorili, da ZSMS nič ne naredi, v resnici pa se na njih nikoli nismo obrnili s prošnjami.

ZORAN PREDIN: Jaz se še vedno borim za sebe zato, ker še nismo uspeli narediti koncerta v Mariboru takšnega, kot smo hoteli.

GERŽINA: Jaz sem jih dostikrat prosil za pomoč, predvsem za zmanjšanje davkov pri mladinskih koncertih in plesih, pa niso nič naredili. Bil sem pri Nevenki Grgič in pri prejšnji sekretarki mestne konference, da pomaga pri najetju dvorane, pri oprostitvi dajatev in pri organiziranju mladinskih prireditev, pa ni nihče z mestne konference pomagal. Samo obljube so bile, konkretno pa ničesar.

BOJAN POŽAR: Mi pomagamo če moremo, ne moremo pa znižati občinskih davkov in dati prostora, če ga ni.

ZORAN PREDIN: Moram priznati, da se moram dodatno izobraziti, kako funkcionira ZSMS, to je dejstvo. In ker smo pri prostoru, bi rad povedal mojo vizijo prostora, ki bi lahko deloval in po vzoru zagrebškega Lapidarija. Takih prostorov imamo v Lentu veliko. Ne rabi biti velik. Za dvesto ljudi. Zdi se mi, da bi se to dalo narediti v povezavi z ZSMS in Harmonijo. Dobro bi sodelovali. Izkoristiti moramo dejstvo, da ZSMS lažje dobi prostor kot Harmonija.

BOJAN POŽAR: Čudim se, da vi ne poznate mladinskih funkcionarjev, vidimo pa se vsak dan v »BRUCU«.

LOJZE KLEMENČIČ: Vi se vse preveč ozko lotevate problemov in jih hočete iz danes na jutri rešiti. Morate si biti na jasnem, da je to nemogoče. Ne iskati vzorov v Zagrebu, Sarajevu, ne vem kje, ker ti ljudje delajo že 10 ali 20 let pod drugačnimi pogoji kot mi v Mariboru. Če gledamo 10 let nazaj, je Maribor res živel, kar se tiče rock glasbe. Iz leta v leto je vedno manj in danes Maribor ne more po neki komercialni računici izvajat rock glasbe. Dvorana stane ogromno. Da bi se materialni stroški pokrili, mora biti dovolj zainteresiranih. Jaz pa sem skeptičen, da je Maribor tako strahovito zagret za take prireditve množične kulture.

Maribor že leta in leta spi na področju kulture. Danes denarja za kulturne dejavnosti ni.

MILOŠ BRANKOV: Prostor je osnova, saj ne moremo na drevseih nastopat.

MIRAN KRISTOVIČ: Vprašujem se eno: če mi staro hišo dobimo, poudarjam, dobimo, kje bo mladina dobila investicijska sredstva, da bo vse delovalo? Mi imamo Mladinski dom Smolnik, pa je investicijska cena za usposodobitev nekje okrog 100 starih milijonov, da ne govorimo o vzdrževanju. Skratka, mi ne bi mogli kriti investicijskih stroškov za staro hišo v Lentu. Trudimo se tudi, da bi dom v Trubarjevi razširili in dobili dvorano za 200 ljudi za potrebe mladinske organizacije. Ta prostor bi uredili samo s prostovoljnim mladinskim delom. Mislim, da je tu odlična povezava med mladinskim prostovoljnim delom in množično kulturo, pa tudi rockom. Mislim, če bi se Lačni Franc in Preporod pojavila s konkretnim predlogom v tem smislu, da bi se ga dalo rešiti.

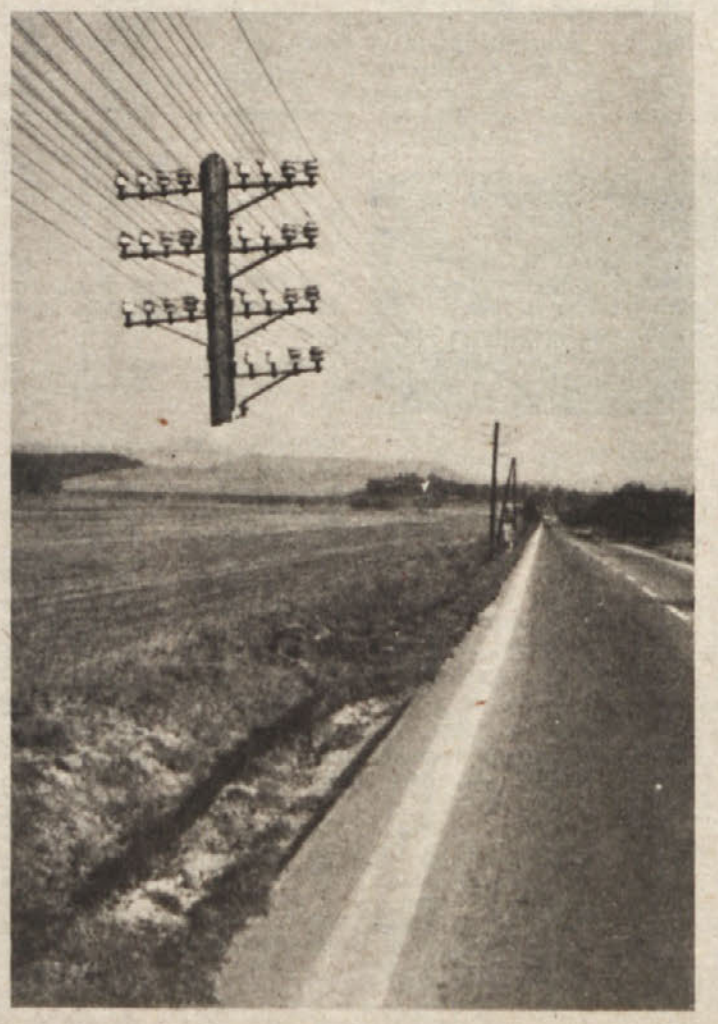

ZORAN PREDIN: Mislim, da bi morali »stopiti skupaj« in narediti akcijo. Tako, da si postavimo novi »Klub mladih« in da se prireditve osvobodijo davščin. Mislim, da je toliko entuzijazma med nami, da bi to lahko izpeljali. Morali bi se dobiti in koordinirano nastopiti.

TOMAŽ PANDUR: Vi, »jamrate« okrog prostorov; naj vam iz svojih izkušenj nekaj povem. Pravite, da so to strašna sredstva, mi smo hodili po vseh mogočiti starih hišah in iskali klet za predstavo. Našli smo 20 do 30 takih kleti, ki so primerne za take prireditve in ki bi lahko sprejele 500 do 600 ljudi. V mislih imam nunski samostan, velika klet je pod Rotovžem, klet je pod lutkovnim gledališčem, grajska klet, da o privatnih hišah, kjer so narejene drvarnice, oziroma velikanske hale, sploh ne govorim. Mi smo se odločili za galerijo, ker je bila največja. Po ovinkih in ukrepih smo prostor dobili. Mi smo usposobili ta prostor praktično zastoni. Nobene investicije ni bilo, le za ozvočenje in razsvetljavo. Prostor smo očistili udarniško, stopnice smo pometli, napeljali vrv in to je bilo vse, kar smo naredili in prostor je krasen. Delali smo sami in nihče nam ni pomagal pri organizaciji tega prostora.

V nunskem samostanu je krasen prostor. Akustika je fantastična in tam so izvedli ob Borštnikovem srečanju »Mašo v a-molu«. Telovadbe zdaj tam ni, ker ni kurjave in WC. Od pristojnega, ki bi nam dal v najem ta prostor, smo zvedeli, da telovadba je. Jaz pa hodim po Gosposvetski načrtno in ne vidim nikoli luči v dvorani. Ta dvorana je last Elektrogospodarskega šolskega centra. Ampak tam so toliko neelastični, da se niti pogovarjati nočejo.

MIRAN KRISTOVIČ: Mi smo dejansko tam, kjer so bili v Zagrebu in Beogradu pred petnajstimi leti.

GUJT SREČKO: Postavil bi samo eno vprašanje: spomnim se, da smo pred leti počeli isto. Šteli smo primerne prostore, kleti, preštevali denar in na koncu prišli do tega, da mladina sama tega ne more rešiti, ampak potrebuje pomoč širše družbe. Takrat smo hoteli dati to problematiko v srednjeročni načrt občine Maribor. Jaz vprašujem: »Ali je prostorska problematika mladinske množične kulture v srednjeročnem planu občine Maribor ali ne? Če tega ni in jaz mislim, da tega res ni v tem planu, potem ugotavljam, da sedimo že 10 let v klubu mladih in se pogovarjamo o istih problemih. Generacije v ZSMS se menjujejo, problemi pa ostajajo.

BOJAN POŽAR: Tega v srednjeročnem planu ni. Zato mislim, da je tista ideja, ki jo je dal Zoran odlična. O taki ideji, namreč mladinska prostovoljna akcija v povezavi z dobrodelnim koncertom za pridobitev novega prostora — o tem smo mi že prej razmišljali. Dalo bi se urediti tudi v zvezi z davki. Taka prireditev v Mariboru bi lahko bila in verjamem, da so v Mariboru skupine za to pripravljene. Taka stvar se lahko obljubi. Še najbolje bi bilo poleti na stadionu. Mi imamo v mislih prostor, za katerega je že sedaj več pretendentov, zato tudi ne moremo jasno povedati, kje ta prostor je. Res pa je, da bo za ta prostor še trda bitka, da ga bomo dobili. Toda, če bo to uspelo, bomo lahko konkurenčni Lapidoriju v Zagrebu.

ZORAN PREDIN: Ne zahtevamo prostorov, za vadbo, rabimo prostore za koncerte in nastope.

KATEDRA: Ugotovili smo, da je prostor osnova nekega povezanega delovanja. Brez tega ne morejo kulturne dejavnosti zaživeti tako, kot bi morale in bi lahko.

In dokler v Mariboru ne bo zagotovljen stalen prostor, namenjen izključno mladim, in nobenega upanja, da se bo delo kontinuirano razvijalo,

LOJZE KLEMENČIČ CARINA: Prostor ni nobena prava osnova. Prava osnova je delo in delo naj bo vodilo. Ne iskati prostora, ampak prireditve izvajati tudi po dežju, če je treba. Ne iskati vzorov drugje, ampak analizirat stanje doma. Zmotno je iskati dvorane in potem iskati ljudi, ki jih boš postavil tja na oder.

SMILJAN KREŽE: Dragi moj tovariš! Ljudje so tu, in entuzijazma je dovolj. Mi smo sedaj na stopnji, ko iščemo dvorane da bi tam nastopali.

BOJAN POŽAR, OK ZSMS: Mi odkrito priznavamo, da prejšnjega garnitura ni naredila na področju mladinske kulture nič ali zelo malo.

VASJA EIGNER: Radio Študent v Ljubljani je dvignil kvaliteto publike. Mi že dolgo vemo, da za tak medij nimamo možnosti. Rabimo torej prostor, kjer bi se vse dogajalo in bi človek vedel, kje lahko kaj vidi in kje lahko kaj sliši. Pridemo pa vedno do tega, da je stabilizacija in da rabimo 150 milijonov, da nekaj naredimo. Potem je pa Pandur povedal, da so s prostovoljnim delom usposobili lastno dvorano. Zoran pravi, da lahko naredijo koncert, in zberejo denar. Zanima me torej, ali je ZSMS zmožna dobiti v najem neko tako klet?

PREDIN ZORAN: Vi tam na ZSMS se pogovarjate o tem in onem, o politiki, referendumih, kulturo pa kar pozabljate.

BOJAN POŽAR: S tem se ne morem strinjati. Kako lahko ti, Zoran, rečeš, o čem se mi pogovarjamo, če si pa rekel, da nas sploh ne poznaš? Ne moreš vedeti, kaj se mi pogovarjamo, če še nisi bil pri nas. To je prvo, drugo pa je, da se mi o kulturi pogovarjamo, da je to stvar večmesečnega dela, en kup kregarij, en kup sestankov in matrarije. Ne moreš reči, da se mi o kulturi nič ne pogovarjamo. Kar se tiče družbenopolitične podpre ZSMS mislim da je to podpora dana. Zelo me je presenetilo, ko se ti, Zoran, rekel, da je med »nami« in »vami« prepad. Moram pa reči, da ne vem kaj naj napravim, da bo nekdo z druge strani vedel za mene, zato še vedno trdim, da govoriti o tem, da množična kultura s strani ZSMS nima podpore, ni samo iluzirno, ampak tudi neumnost. Pozabljate, koliko se je samo ZSMS borila za oceno panka.

KATEDRA: Kako rešuje prostorske probleme Univerza in kakšen koncept je OK ZSMS pri tem oblikovala?

SMILJAN KREŽE: Jaz se sprašujem, kaj bo s tistimi, ki prihajajo za nami. Se bodo tisti borili z istimi problemi kot mi?

PERO ANDLOVIČ — UK ZSMS: Na Univerzi Maribor je že dolgo interes, da bi interesne dejavnosti začele delati tako, da bi bile povezane, kvalitetnejše in množičnejše. Gre samo za povezovanje dejavnosti na šolah do ravni Univerze, ki jih imamo organizirane v okviru Zveze športnih društev, KUD Študent, Katedre, Študentske oddaje itd. V bistvu pa gre preko tega centra za interesne dejavnosti, ki so postale kadrovska osnova za usmerjeno izobraževanje in s katerimi želimo, in mislimo, da bomo uspeli pritegniti profesorje, delavce, ki delajo na Univerzi. Ta center za interesno dejavnost se bo normalno povezoval v Mladinski kulturni center kot sestavni del tega središča s strani študentske populacije. Toliko v pojasnilo, da ne bi kdo napačno razumel. Gre za sklop reševanja kulturnih dejavnosti in ne za dvoboj med Mestno in Univerzitetno konferenco.

KATEDRA: Stvari, ki se najbolj očitajo ZSMS so: funkcionarji so razumeli to organizacijo kot stopničko za osebno kariero, prepočasno je reševanje najbolj perečih problemov mladih, pri tem pa je ZSMS od mladih odtujena, ukvarja se zgolj z »visoko« kulturo in nima prave pobude za delo.

BOJAN POŽAR: Ena samokritika v smislu kako malo mladi poznajo ZSMS, je bila s strani Predina in Krežeta dana, upam, da bo zabeležena. Kar se pa tiče odtujenosti ZSMS moram reči, da je res malo odtujena. Vemo, da je malo čudna gospodarska situacija in če je čudno gospodarstvo, je malo čudna tudi politična situacija. Se pa taka situacija vedno najbolj održa na mladi generaciji. Ne morem pa se strinjati z ugotovitvijo, da se ZSMS ne ukvarja s problemi, ki so za mlade aktuani. Ravno nasprotno. V zadnjem času se mladinska organizacij izredno mnogo ukvarja s takimi problemi. Mislim, da so pereči problemi: izobraževanje, vzgoja, stanovanjska politika . . . Bolj perečih problemov za mlade ljudi ni. Je pa res, da je problem karierizma povsod prisoten, zato pravim, da smo mi, sedanja generacija, pripravljeni sprejeti konsekvence, če čez leto ne bo nič narejeno na teh področjih, o katerih se danes pogovarjamo. Res pa je, da ne vem zakaj mladi ljudje, ki se kalijo v mladinski organizaciji, ne bi mogli pozneje delati tudi v ZK?

LOJZE KLEMENIČ — CARINA: Ne iščite prostor, delo naj bo vodilo izvajajte prireditve tudi na dežju če je treba!

MARJAN PUNGARTNIK: Pa še nekaj pozabljamo. Namesto, da bi ZSMS evidentirala konkretne probleme mladih, se zgodi, da se pogovarjajo tako, kot na lanskem kulturnem plenumu o Cankarjevem domu in Dražgoški bitki. Takšne metcde so za ZSMS seveda nesprejemljive. Zato sklepi, ki so bili narejeni na osnovi materiala za baze, niso bili v skladu z ugodnim govorom. Tako je cela zadeva propadla. In to zato, ker se na republiškem nivoju mladina noče ukvarjati s čisto konkretnimi problemi mladih in s kulturno politiko. Tam ne govorijo o tem, da bi se naj rešila prostorska problematika, da ne govorimo o rock glasbi, ki bi jo vpeljali kot priznano kulturno delovanje. In ker se gredo na republiški ravni čisto druge igre, je treba koncept v občinah usmeriti k zadovoljevanju potreb mladih po kulturnem snovanju.

SMILJAN KREŽE: Ko govorimo o inciativi bi zopet primerjal Zagreb. Tam se nobeden ne bori, da bi naredil koncert. Pobuda pride s strani ZSMS v Zagrebu. In ta način je čisto pravilen. In tam je tudi lažje koncertirat. Zavrti se številka, dobi se odgovorni funkcionar in stvar je rešena. ZSMS je dala v Zagrebu inciativo, da se uredi tak prostor, ki seveda ni samo prostor za rock koncerte, ampak tudi gledališke predstave, recitale, skratka vsesplošen prostor, ki funkcionira za mlade.

MARJAN PUNGARTNIK: Jaz vidim problem v tem, da se mladi ustvarjalci pojavijo, ne da bi prišla pobuda s katerekoli strani. Recimo, Tespisov voz se je pojavil zaradi Pandurja in še nekaterih. ZSMS niti ne čuti nobene potrebe, da bi dala pobudo na tako delovanje. In še to kar se dela, ni sprejeto z odprtimi rokami.

ZORAN PREDIN: Ali v Mariboru ni pametnih ljudi, ki bi pisali o rock glasbi?

KATEDRA: Če je rokc priznan kot kultura s strani družbe potem, ga najbrž tudi družba in ZSMS tako tretirata?

ZORAN PREDIN: Rock najbrž ni vzet v kulturo. Lahko bi sicer bil na osnovi rezultatov, ki bi jih lahko kulturni možje nad nami izmerili in ocenili kot kulturo. Gledališče, pevski zbor, to je kultura. Pri rocku pa je že vse majavo. Vedmo, da je tudi Klub mladih nehal delati. Kar se prostora tiče bi rekel, da je za rock ansamble lažje organizirati koncert v Zagrebu ali Beogradu. Ravno zato ker glasba in taka kultura potrebujeta specifični prostor. To mora biti večji prostor, v katerega pride bistveno več ljudi na koncert. v Mariboru takega prostra ni in se mi tudi zdi, da ZSMS ni preveč zagreta za to, da bi tak prostor dobili. Zato rock še ni kultura in verjetno še kmalu ne bo, zato da bi se lahko za tem skrili, drugič pa je prenevarno, preveč je povezano z ekscesom. Lahko te pohodijo, lahko te kdo pretepe, lahko kdo razpečuje mamila. Zato pravim, da sploh nimamo nobene podpore, da bi lahko obstajali tako, kot bi mi hoteli.

MARJAN PUNGARTNIK: V jugoslovanskih razmerah se je pokazalo, da je rock priznan kot kultura. Sami bendi pa morajo razčistiti, če so, ali niso kultura. Torej se morajo tudi bendi sami boriti za status kulturnih umetnikov.

ZORAN PREDIN: Meni je čisto vseeno, če me smatrajo za kulturo ali ne, jaz sem samo izvajalec.

Če bi hotel biti kultura, bi moral vse skupaj pristričt. Jaz po svojega dela ne bom rezal, vi me pa kot takega ne boste sprejeli za kulturo, zato mi je čisto vseeno kaj si vi mislite .— je to kultura ali ni? Jaz nočem predalčkat, da bi vi lahko rekli: »No, tu bi pa že lahko šlo za kulturo«. Hočem reči, to v Mariboru ni kultura, v Zagrebu pa je. Jaz se ne morem boriti za svoj kulturni status v stilu maminega sinčka, čeprav strukture na oblasti to zahtevajo. Zato pravim: »Ni nas treba spreminjati, da bi mi lahko nastopali v Mariboru, ker mi lahko nastopamo tudi v Zagrebu, treba je spremeniti te strukture, ki se nas bojijo.

BOJAN POŽAR: Nekaj problemov smo se dotaknili, čeprav niso na programu. Ali je rock kultura ali ne, mislim da smo rešili že na lanskoletnem kulturnem plenumu in uradno potrdili, da rock je kultura.

ZDRAVKO GERŽINA: Če je ZSMS ocenila, da rokc je kultura, zakaj pa davčna uprava tega ne prizna? Torej to družbeno ni priznano, če za rock plačujemo maksimalne davke. ZSMS je družbenopolitična organizacij in jasno je, da spodbujanje kulturne politike spada v njeno delo.

BOJAN POŽAR: Kako lahko pri 18 letih mladi izgubijo vso zagnanost in energijo?

MARJAN PUNGARTNIK: Ne smemo pozabiti, da zna vse manj ljudi igrati na instrumente, da je vse manj ljudi glasbeno izobraženih, da ni glasbene tradicije, ki bi samo po sebi zahtevala take prireditve. Za to ima rock glasba zasluge, da je mnogo mladih glasbenikov zunaj institucij začelo gojiti glasbo. V Ljubljani na primer je z nastankom Radia Študent zahtevnost publike tako povečala, da so morali že zaradi njih prirejati kvalitetne koncerte. To je lahko prinesel le tak medij, ki je zajemal najširši krog ljudi. Zato pravim, da manjka celotna kulturna politika, ki bi vsakemu mlademu dala glasbeno, gledališko ali kakršnokoli kulturno podlago, na kateri bi gradil svojo osebnost naprej.

BOJAN POŽAR: Problem kulturne politike ni samo problem bendov. Zavedati se moramo, da 50 % mladih ne bere knjig, da jih 80% ne hodi v knjižnice, da 30% nima doma nobene knjige. Ne uspemo dobiti skupaj niti študentskega abonmaja, ker za to enostavno ni zanimanja študentov. Zato mislim, da je bilo do sedaj ZSMS neodgovorna do ustvarjanja kulture politike, ne samo zaradi iskanja prostorov, ampak tudi zaradi prilaganja kulturnih programov mladim. ZSMS sploh ne vpliva na kulturne programe in koncept teh programov.

SMILJAN KREŽE: Da bi berač beača podpiral, je zelo težko.

MARJAN PUNGARTNIK: Vse premalo skrbimo za mlade, ki nimajo kam v svojem prostem času. Visijo po gostilnah, tam pride do pretepov, pokličejo policijo in jih naženejo ven. Zdi se mi pomembno, da bo Mladinski kulturni center organiziral in vzgajal publiko, s tem pa dajal tudi optimalne delovne pogoje mladim.

Ne govorimo samo o glasbeni kultiri mladih, mislimo tudi na kino, gledališče in koncerte. In ravno kino program je takšen, da bi se ZSMS morala zavzeti za mladinski kino ali kino za mlade.

KATEDRA: Ali lahko ZSMS naredi kaj konkretnega, v korist zmanjšanja davkov na mladinske prireditve?

O FINANCIRANJU

BOJAN POŽAR: Moje mnenje je, da lahko, koliko je pa mladinska organizacij sposobna, da to realizira, je pa drugo vprašanje. To je problem, ki se ne da rešiti kar iz danes na jutri.

GERŽINA ZDRAVKO: Jaz sem delal mladinske prireditve v Klubu mladih, ko so bili še redni plesi vsako soboto okrog leta 1968—1970. In razen »pavšala« za avtorske male pravice, ki je bil nekje okrog 4% in je bil za mladinsko organizacijo dogovorjen, nismo plačevali nobenih drugih dajatev. Vstopnice so bile kontrolirane s strani mladinske organizacije, sami smo organizrali nastope ansamblov. Vstopnina se je pobrala, za vse smo imeli zapisnike, odvojil se je denar za ZAMP in honorar se je lahko izvajalcem izplačal.

Samo v teh primerih smo lahko imeli prireditve z mladini dostopno vstopnino in se je tudi nastopajočim splačalo priti iz drugih krajev. Potem pa je leta 1975 prišla kontrola s strani občine in rekla, da v te mladinske prostore lahko prihajajo vsi, mladinci in starejši, in da je treba za te prireditve plačati družbene dajatve, honorarje pa nakazovati na žiro račune. Nekaj mesecev po tem je prišel nekdo s spomeniškega varstva in rekel, da prostori niso primerni in v dveh, treh mesecih je zabavna dejavnost popolnoma zamrla. Vse skupaj se je preneslo na mariborsko sejmišče, vendar je strošek za dvorano bil prevelik in mladina ni več mogla plačevati 70.- ali 80.- din za vstopnico. Harmonija je bila večkrat na občini oz. pri predstavnikih mladinske organizacije in nekajkrat smo jih prosili, naj uradno zaprosijo občino, da se mladinske prireditve oproste občinskega davka, da se dogovorijo za »pavšal« za ZAMP in da nastopijo proti lastnikom teh dvoran, da bi znižali ceno. Vendar nismo dobili nobenega odgovora s strani mladine, čeprav je bilo dosti obljub. Mi smo na iniciativo posameznih ansamblov sicer organizirali koncerte, plačali pa smo vse dajatve. Krivda je na strani ZSMS, kajti organizator mladinskih prireditev je bila zmeraj Harmonija namesto njih. In kadar se je Harmonija pojavila na občini, ko je registrirala vstopnice, so rekli: »Vi ste komercialna organizacija in družbene dajatve morate plačati.« Kot argument so navedli, da prireditve niso v prostorih mladine, ampak tam, kjer imajo vsi vstop. Letos pozimi se je sicer začela akcija tudi s strani ZSMS, ko smo pripravljali »Vesele počitnice«. Takrat je Harmonija postavila pogoj, da ZSMS organizirano nastopi in se dogovori z občino in z lastniki dvoran. Takrat je ZSMS po dolgem času spet naredila nekaj konkretnih potez v smislu oživljanja mladinske kulturne dejavnosti. Kljub temu pa še vedno plačujemo davek za mladinske prireditve, čeprav je to menda neuradno urejeno. Toda davčna uprava tega ne prizna.

In to bi še povedal. Z vsako tako prireditvijo je izguba, to izgubo krijemo, pa nismo dolžni tega delati. Zastonj delamo, in damo denar, da ima mladina prireditve. Mi lahko s to dejavnostjo prenehamo, ker nam ne prinese ne prestiža, ne denarja. Iskali smo povezavo s ZSMS, pa nismo nikoli naleteli na razumevanje.

MIRAN MK: Jaz mislim, da ste ga našli!

ZDRAVKO GERŽINA: Da, v zadnjih štirih do pet mesecih, kaj pa prej, ko se leta ni nič naredilo? Mi smo bili vedno kot servis, ker ZSMS ni imela kadra ali se vam ni dalo delati, mladinske prireditve je delala samo Harmonija.

VASJA EIGNER: Torej je za tako stanje kriva mladinska organizacija?

MIRAN MK: Kdo pa je mladinska organizacija? Samo jaz ali kak imaginarni funkcionar tam zgoraj. Zakaj pa tvoja osnovna organizacija ne da pobude, na primer? Res pa je, da ljudi, ki bi to organizirali nimamo. Nimamo organizacijskega potenciala. To je glavni problem.

ZDRAVKO GERŽINA: Jaz sem v tem poslu od leta 1968, pa sem tu tudi začel kot mladinec. Iskal sem ansamble, sam sem lepil plakate in sem delal kot entuzijast zastonj. Vem, da bi se med mladimi lahko našel nekdo, ki bi to organiziral. Danes pa vsak najprej vpraša, koliko bo zaslužil. Če vi danes trdite, da nimate, vam moram povedati, da včasih smo imeli. Vsi smo delali zastonj. Ali je današanja mladina že toliko skomercializirana, da noče tako delati, ali je ZSMS tako nesposobna, da tega ne zna organizirati?

KATEDRA: ZSMS je kot družbenopolitična organizacija dolžna organizirati take prireditve, zato ima plačane funkcionarje in ne more reči »mi takih ljudi nimamo«.

BOJAN POŽAR: Saj imamo take ljudi.

MAJDA KOVAČIČ: Če se boste znali prav organizirati, sem prepričana, da bo občina imela tukaj posluh. Mi delamo na tem, da bi se v odlok, ki se bo pripravljal, vnesle želje ZSMS. Moram vas opozoriti, da bo sedaj treba plačevati tudi od najemnine republiški davek, in če se mladina ne bo organizirala, bo morala vse to plačevati.

ZDRAVKO GERŽINA: To pomeni, da se bodo cene vstopnic še povečale.

MAJDA KOVAČIČ: Jaz mislim, da mladina s tem ne bo imela težav, če bo prav nastopila. Vprašanje bo samo »kaj je kulturno in kaj ni kulturno?«

Razložila bi situacijo okrog davščin. Mogoče je zdaj prav primeren čas, da spregovorimo o tem več. Mi na davčni upravi vam lahko damo o tem napotke za v bodoče. Lahko vam povem veljavno zakonodajo. Leta 1976 je bil sprejet odlok o prometnem davku. Ta odlok pravi, da se od vstopnine za veselice, zabavne prireditve itd. plačuje 10% občinski prometni davek. Govorimo samo o občinskem davku. Davek se ne pobira od kulturnoprosvetnih, športnih, gasilskih in mladinskih društev. Mladinske prireditve so torej oproščene davkov. Toda začelo se je postavljati vprašanje, kaj je to mladinska prireditev in ali naj prireditev oprostimo davka ali ne? Konkreten primer je Lačni Franz. Mi smo prošnje za oprostitev davka napoliti na občinski izvršni svet, kjer so o tem odločali. Lansko leto je bilo nekaj prireditev v okviru študentskega servisa, ki so bile tega davka oproščene. Tu bo treba res nekaj narediti. Mislim, da je sedaj pravi trenutek za to. V zadnji številki Uradnega lista SRS je izšel republiški prometni davek. To pomeni, da bo zraven občinskega še republiški prometni davek za take prireditve. Republiški zakon je dal pod opombo, da se posebni republiški davek ne plačuje od vstopnic za kulturnoumetniške in telesnovzgojne prireditve. Če pa nastane dvom, ali se določena prireditev šteje v zabavno ali mladinsko, o tem odloča za kulturo pristojni republiški organ. Zaradi tega bi morala priti sedaj iniciativa s strani ZSMS, da se mladinske prireditve oproste prometnega davka od prodanih vstopnic. ZSMS bi morala dati iniciativo v obliki prošnje, kjer se navede za katero dejavnost gre. O tem sklepa izvršni svet skupščine občine Maribor, ali lahko oprostimo davka neko prireditev ali ne.

BOJAN POŽAR: Moram povedati, da smo se o tem resno pogovarjali že v okviru »Veselih počitnic«. Res pa je, da se še nismo v tem trenutku konkretno opredelili, kako bomo to izvedli.

ZDRAVKO GREŽINA: Tudi za plese bi se morali boriti, da sa so kulturna prireditev. Ni vseeno, ali bodo mladi plačevali 100,00 ali 150,00 din za vstopnice. Ne vem, zakaj občina ne bi pomagala?

MIRAN MK: Davkov je oproščena tista prireditev, katere sredstva se tudi dejansko usmerjajo za razvoj mladinskih prireditev za naprej. Ta sredstva se obračajo na mladinske prireditve, ne gredo pa tako kot v diskotekah v privatni žep.

KATEDRA: Ali je ZSMS naredila program, kjer bo namensko ščitila prireditve mladih pred davki?

BOJAN POŽAR: Seveda tak načrt obstaja in se dela na tem. ZSMS se mora preko svojih organov boriti in ima tudi vpliv na odločitve, katera prireditev je v interesu mladih in katera ni.

O KULTURNI POLITIKI

BOJAN POŽAR: Kar se tiče kulturne politike čisto konkretno, skušamo spraviti mladinsko kulturno središče »skozi«. Potem bomo, upam, razrešili operativne stvari, kar se tiče prostora, davkov, programskega delovanja in organiziranja mladinskih prireditev. Tako bomo lahko producirali mladinsko kulturno politiko na ostale mlade. Jaz sem optimist in sem prepričan, da nam bo ta projekt uspel. Največji problem pa je v vplivu, ki bi ga morala imeti ZSMS na mlade, pa ga nima v taki meri, kot bi bilo potrebno. Zagotoviti moramo vpliv mladinske organizacije pri razvojnem konceptu kulturne politike, da bomo imeli vpliv na kulturne progame tako, da bomo znali te programe približati mladim ljudem in jih prilagoditi Tespisovemu vozu, Lačnemu Francu . . . Vse drugo, kot na primer financiranje prostorov, je sekundarnega pomena; tako je moje mnenje. Seveda pa je treba to kulturo očistiti nekaterih stvari. Mi se na eni strani srečujemo z elitističnimi in megalomanskimi potrebami, kot je Cankarjev dom in Dražgoška bitka, po drugi strani pa nimamo osnovnih dvoran za mlade ustvarjalce in tu se moramo angažirati. Moramo pa biti enotni kot mladinska organizacija. Ne smemo se loviti s tem, vi ste »Vi« mi pa smo »MI«.

FERENC ŠEGETIMPL

Bil sem Ferenc Segedtimpl,
bard.
Imel sem konja, psa in mačko.
Sovražnik se je kar naprej
ustavljal in
jedel. Kadar so
ujeli naše, so jih
mučili kar v jarku.
Tako sem se plazil
skozi ostro brstičje,
bilo je ob neki reki,
vsenaokrog visoka debla dreves,
ko me je nenadoma zadelo
v hrbet. Obležal sem
z obrazom v blatnem listju,
prste sem zaril globoko v ilo;
zadnje, česar se spominjam,
je močno utripanje žil
v blazinicah
in sovražnik,
ki se izgublja v pobočje . . .
Ko sem se prebudil,
sem na drugi strani deroče vode
zagledal
staro mamo
v modrem šlafroku.
Držala se je
za šop kislic,
da je reka ne bi odnesla s seboj.
Dal sem ji znamenje,
da nevarnost še ni mimo, nakar
se je gibčno potunkala vznak
kot indijanka. Sam
sem se odpravil
ob toku navzdol.
Nabrežje se je dvigalo, tako
da sem šumenje slišal vse
niže, dokler se ob ustju
ni vse skupaj odprlo
v morje, sivo, deževno. Spustil sem se
v prazno mesto
in ob poti naletel
na razmetana vedra. Najbrž
jim je zalilo trg, meščanom,
pa so poskušali nemogoče,
sem pomislil
in nisem se motil:
v središču so po napol
potopljenih katedralah
ždeli vrani.
Obrnil sem se k delu,
ki ga povodenj ni dosegla, ko sem
v ozki uličici,
eni tistih, tako
značilnih za obmorska mesta,
zaslišal glasove
iz bližnje kleti. Bila je
mojega strica,
vinogradnika, ki je
s svojimi zvestimi služabniki
ravno odhajal na
svečanost
ob dnevu rodovitnosti. Niti
ne preveč presenečen,
da me najde tu
in v takšnih okoliščinah,
me je povabil:
Pridi, boš videl zlate kunce,
naš dar
boginji trt!
Dvignil sem desnico
in naredila se je
tema.
Brezvezen, ta moj stric,
sem si govoril,
znova v brez sopihajoč. In gotovo
bi se bil izgubil, če me
izpod plastične smokve,
ki sem si jo pripravil za nočitev,
ne bi potegnili cigani. Imeli so
tanke in
tiščali predme
fotografijo
maršala Čujkova. Grozovito
so kričali,
ko so me peljali čez sleme,
in za hip se mi je zazdelo,
da vidim svojega psa,
kako mu otroci z rdečo mašljico
podvezujejo rep.
A ko so pred mano odgrnili
težak brokat največjega šotora
na jasi,
je bila moja radost
nepopisna.
Tudi oče in mati
sta se razveselila,
kot da bi se jima znova rodil
in takoj so si jeli pripovedovati
kje da je kdo hodil,
kaj vse da je videl
in doživel. Oče je ukazal
streljati iz bazuk
v mojo čast,
mati pa mi je prinesla
svežega mleka. Poklicali so godce
in potem se je pelo
in igralo pozno v noč.
Ko me je zjutraj sonce
prebudilo prvega,
sem pobral obleko
in se splazil iz taborišča.
Sredi neskončne zelene ravnine
sem se za trenutek ustavil,
se umil z roso
in se zazrl v sveže nebo.

Odločil sem se, da pojdem na jug.

KDO JE TA FANT

Kot že nekaj let nazaj, so tudi letos ob koncu zimskega semestra študenti Visoke ekonomsko komercialne šole v Mariboru izvedli anketo o uspešnosti vzgojno-izobraževalnega dela pedagoških delavcev VEKŠ v zimskem semestru študijskega leta 1981/82. Večina profesorjev in s tem tudi njihovo delo je ocenjena pozitivno. Že dolgo pa nismo videli tako negativne ankete, kot je to pri pedagoškem delavcu profesorju Hermanu Lešniku, ki predava predmet Temelji splošnega ljudskega odpora. Pripomb študentov na njegovo pedagoško delo in odnos do študentov je za dobre štiri tipkane strani, kar je verjetno več, kot pa je pripomb za vseh ostalih sto in še nekaj pedagoških delavcev na VEKŠ-u skupaj. Takšna negativna anketa je bila povod za sklic zbora študentov, ki pa je bil zaradi neustreznega termina in nezadostnega informiranja nesklepčen (udeležilo se ga je 60 študentov). Zbor so kljub temu izvedli, zapisnik pa si lahko preberete. Nato je osnovna organizacija ZSMS VEKŠ preko konference delegatov izvedla še razpravo v samoupravnih skupinah, zaključke te razprave lahko preberete v zapisniku konference delegatov.

Konferenca delegatov je predlagala, da vso stvar obravnava disciplinska komisija šole. Do sedaj disciplinska komisija šole še ni razpravljala o omenjenem primeru, saj še osnovna organizacija ZSMS na VEKŠ zbira dokazni material. Pri vsej tej stvari moramo pohvaliti predvsem osnovno organizacijo zveze socialističe mladine na šoli, ki se je zdramila pravi čas in pelje postopek po pravilni samoupravni poti.

Kaj se bo iz vse te zadeve izcimilo, pa lahko preberete v naslednji številki Katedre.

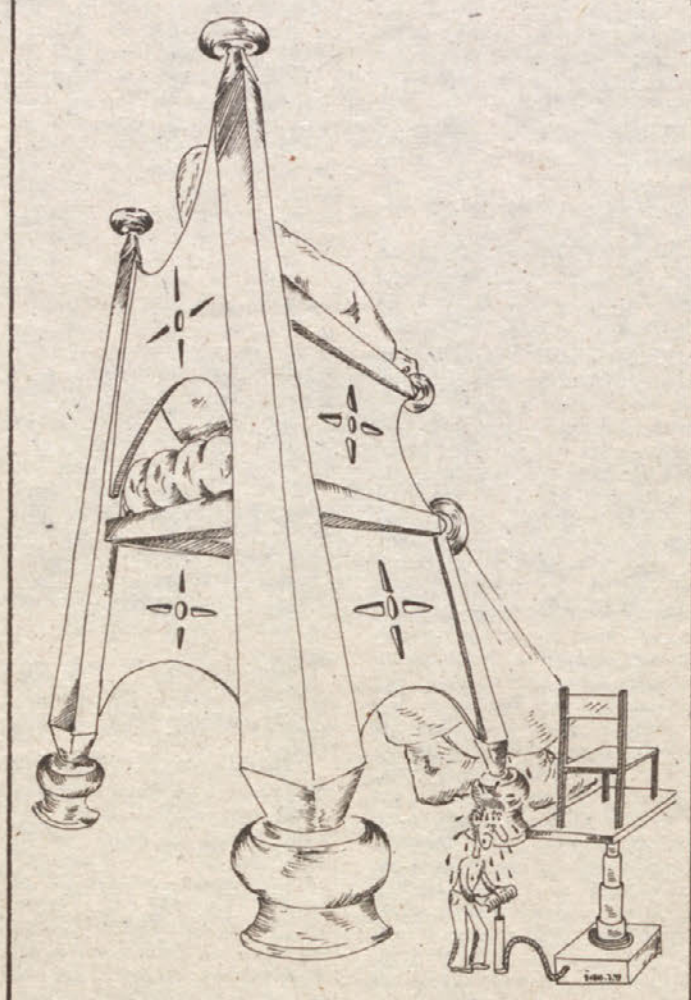

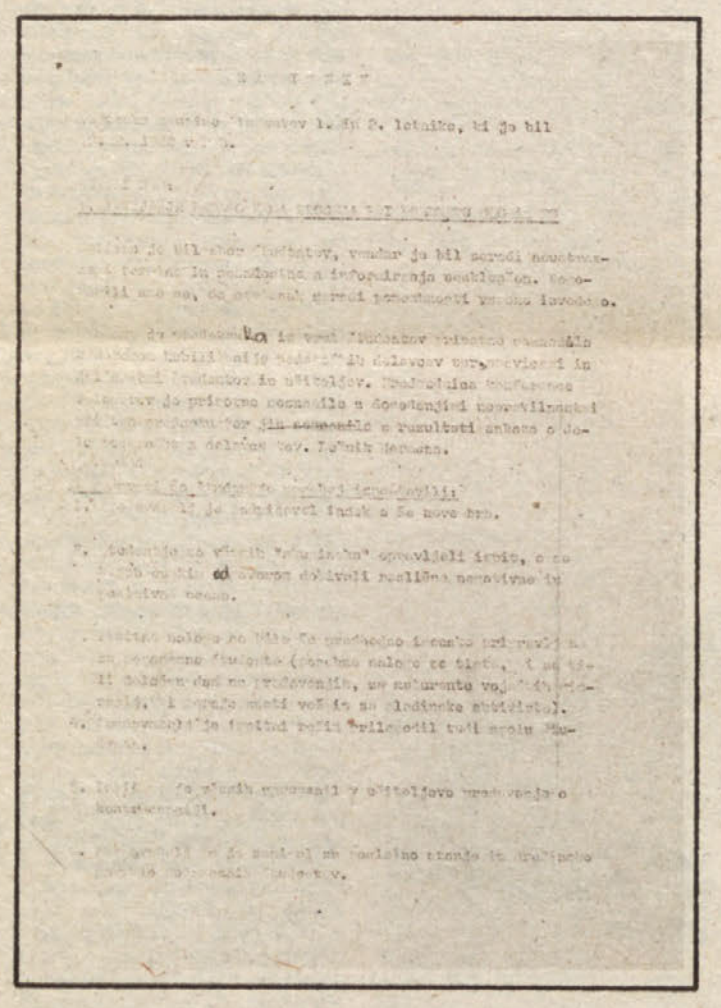

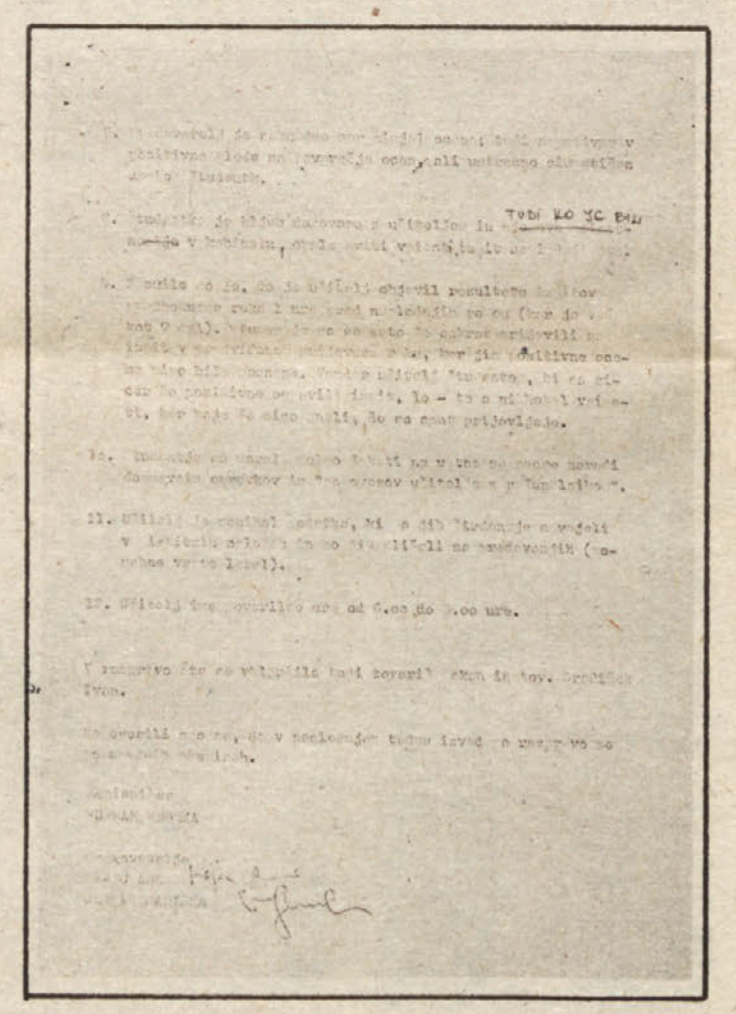

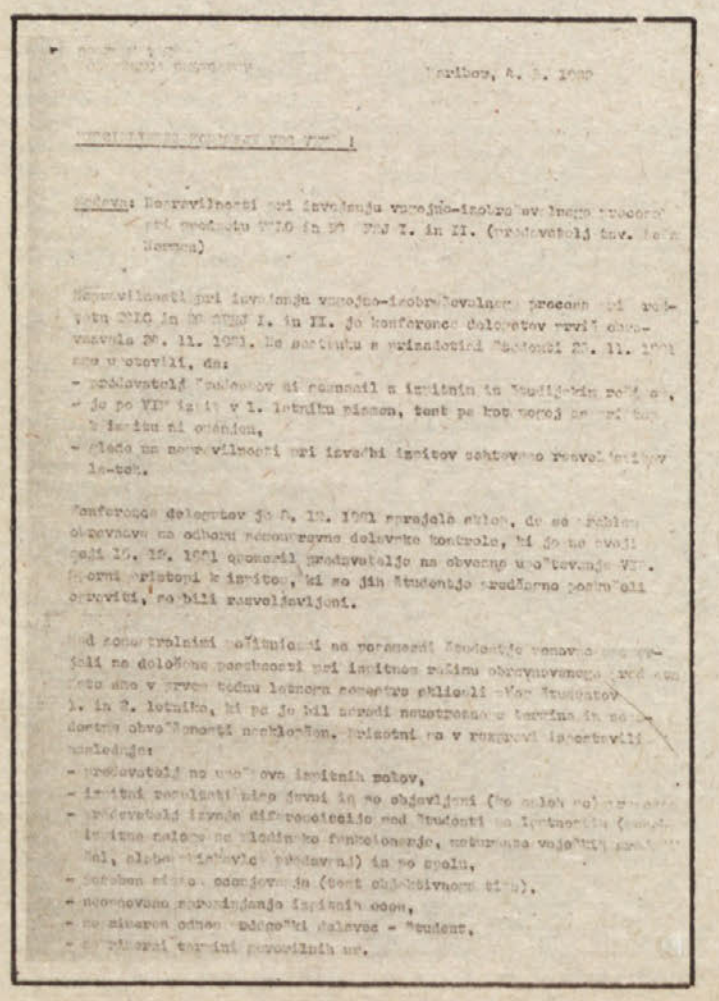

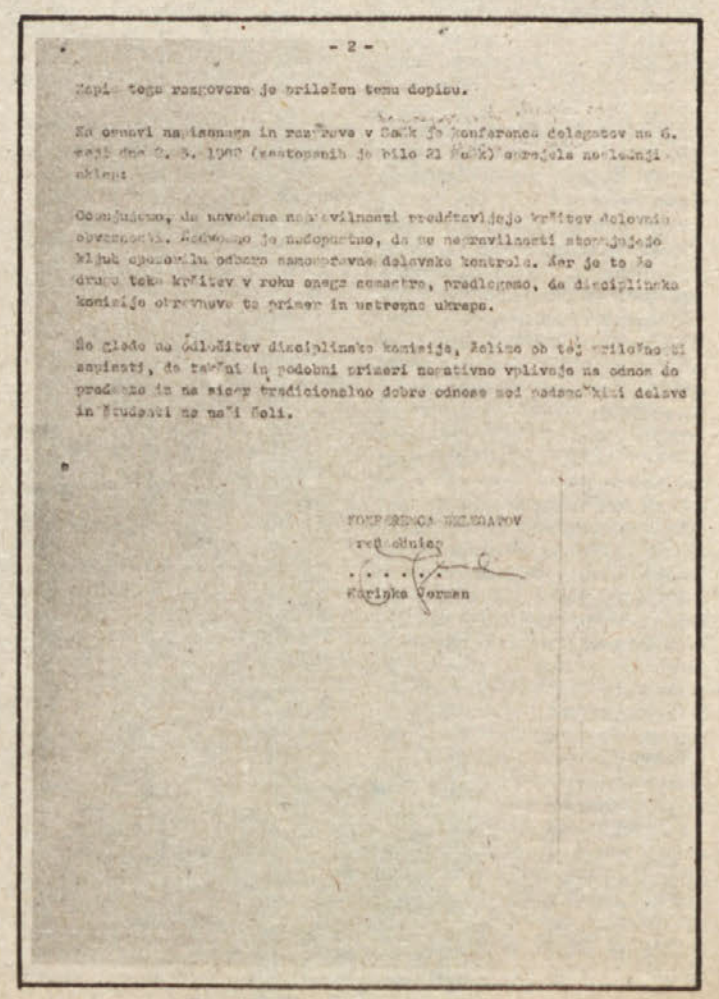

URESNIČEVANJE ZAKONA O USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU V VISOKEM ŠOLSTVU UNIVERZE V MARIBORU

1. UVOD

Zakon o usmerjenem izobraževanju (v nadaljnjem besedilu ZUI) je sprejet. Prvi vpis usmerjenega izobraževanja je stekel v šolskem letu 1981/82. Po 4-letnem srednjem usmerjenem izobraževanju (šol. leto 1985/86) bo del mladine nadaljeval svoje izobraževanje na visokih šolah. Zato visoko šolstvo v slovenskem prostoru stoji pred odgovorno nalogo, da čimbolj kvalitetno izvede zamisli usmerjenega izobraževanja.

Ob tem pa gre za družbeno preobrazbo šolstva, ki mora temeljiti:

— na potrebah razvoja znanosti, tehnike in tehnologije,

— na odgovornosti, da sta vzgoja in izobraževanje dva izmed odločilnih dejavnikov za razvoj družbe, iz česar sledi, da mora preobrazba visokega šolstva odigrati pomembno vlogo tako na področju družbeno razvojnih nalog in samoupravne preobrazbe visokega šolstva.

2. OSNOVNI DOKUMENTI, S KATERIMI RAZPOLAGAMO ZA URESNIČEVANJE ZAKONA O USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU

2.1 AKCIJSKI NAČRT PRIPRAV UVAJANJA USMERJENEGA IZOBRAŽEVANJA V VISOKEM ŠOLSTVU — dokument predsedstva RK SZDL Slovenije, Svet za vzgojo in izobraževanje.

Na podlagi javne razprave je bil dokument dokončno sprejet 8. decembra 1981.

1. Vsebuje družbeno-politična izhodišča, da se doseže:

— večja strokovna in politična angažiranost visokošolskih delavcev, študentov in uporabnikov;

— uveljavitev samoupravnih družbenoekonomskih odnosov z vidika svobodne menjave dela:

- proučiti je treba elemente strukture cene vzgojno izobraževalnih storitev;
- proučiti kriterije in merila za vrednotenje pedagoškega in raziskovalnega dela v samoupravnih interesnih skupnostih;
- nadaljevati proces podružbljanja dejavnosti visokega šolstva na še širših osnovah vraščanja v enoten sistem združenega dela.

Posebno pomembno je razvijati in utrjevati vlogo posebnih izobraževalnih skupnosti (PIS) kot mest za vzpostavljanje odnosov svobodne menjave dela in ob tem uveljavljati skupno odgovornost uporabnikov in izvajalcev za razvoj vzgoje in izobraževanja posameznih strok oz. dejavnosti.

2. Priprava in sprejem novih vzgojno izobraževalnih programov (v nadaljevanju VIP); zanj so odgovorni uporabniki in izvajalci v posebnih izobraževalnih skupnostih.

Vzgojno-izobraževalni programi se oblikujejo na podlagi:

— programskih zasnov, ki jih posebne izobraževalne skupnosti uskladijo med seboj in v Izobraževalni skupnosti Slovenije

— in smernic za oblikovanje vzgojno izobraževalnih programov.

3. Permanentnost izobraževanja — neprestano je potrebno razvijati, poglabljati in posodabljati že pridobljena znanja. Zato je potrebno vzgojno-izobraževalne programe zasnovati tako, da bodo omogočali

— pridobiti široka znanja za najzahtevnejša dela, da se preseže razdrobljenost študija na smeri.

— Ožja in specializirana znanja je potrebno zagotoviti s programi za izpopolnjevanje in usposabljanje;

— V vsak program je potrebno obvezno vključiti proizvodno delo oz. delovno prakso;

— Povezovati izobraževanje z raziskovalnim delom, tako da stalno vključuje nova znanja in rezultate raziskovalnega dela v pedagoški proces;

— Obstajati mora vsebinska usklajenost in povezanost srednjega in visokega izobraževanja v posameznih usmeritvah. Izločiti je potrebno ponavljanja vsebin in uveljaviti za isti poklic oz. področje dela le en vzgojnoizobraževalni program.

4. Pri usmerjanju v višje in visoke šole je treba uveljaviti v večji meri tudi vključevanje zaposlenih delavcev v izobraževanje ob delu in iz dela in ob tem upoštevati praktična znanja.

5. Razmestitev vzgojno izobraževalnih programov v visokem izobraževanju mora temeljiti na dolgoročnih potrebah gospodarskega razvoja SR Slovenije. Izhajati iz racionalne delitve med univerzama.

6. Okrepiti moramo strokovno delo pri razčiščevanju odprtih vprašanj, ki se ob delu pojavljajo.

Omenjeni akcijski načrt zajema sklop vseh nalog (od 1—6) s terminskimi zadolžitvami in odgovornimi nosilci vse do leta 1985.

2.2 NASLEDNJI DOKUMENT S KATERIM RAZPOLAGAMO, JE OSNUTEK SPREMEMB IN DOPOLNITEV SMERNIC ZA OBLIKOVANJE VZGOJNOIZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV V USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU (material smo prejeli v razpravo 14. 1. 1982 — dokument strokovnega sveta SR Slovenije za vzgojo in izobraževanje).

Smernice so izredno pomemben dokument in predstavljajo izvedbeni predpis izvajanja zakona o usmerjenem izobraževanju. Smernice se:

— nanašajo na oblikovanje vzgojno-izobraževalnih programov (VIP)

— in so podlaga strokovnemu svetu za vzgojo in izobraževanje za dajanje mnenj k programom.

Smernice so vezane na pripravo PROGRAMSKE ZASNOVE za oblikovanje vzgojno-izobraževalnih programov. S programsko zasnovo določijo uporabniki in izvajalci v posebnih izobraževalnih skupnostih (PIS):

— vrste in število usmeritev po strokah, panogah in dejavnostih;

— v posameznih usmeritvah pa določijo vrste in število vzgojno-izobraževalnih programov oz. smeri izobraževanja.

Tako bomo oblikovali:

1. programe za pridobitev strokovne izobrazbe, zasnovani morajo biti na širokih temeljih;

2. programe za izpopolnjevanje; oblikujejo se kot programi:

a) za specializacijo,

b) za sistematično in stalno izpopolnjevanje v okviru stroke,

c) za izpopolnjevanje za stalno izobraževanje na področju kulture, samoupravljanja, družbenopolitičnega dela, ljudske obrambe in družbene samozaščite ter na drugih področjih človekovega družbenega delovanja in osebnega življenja,

3. programe za usposabljanje.

V smernicah se postavlja tudi zahteva po razmejitvi in opredelitvi odgovornosti posebnih izobraževalnih skupnosti za izobraževanje na sorodnih in mejnih področjih.

Nadalje je potrebno določiti interdisciplinarne programe in uskladiti skupno pripravo in sprejemanje teh programov. Ob tem je potrebno paziti, da ne pride do prekrivanja izobraževanja.

Oblikovati bo potrebno programska jedra vsebin posameznega predmeta oz. predmetnega področja, ki bodo podlaga za oblikovanje učnih načrtov za tak predmet oz. predmetno področje. S programskim jedrom vsebin se opredelijo temeljne vsebine oz. smeri izobraževanja po posameznem predmetu oz. predmetnem področju, ki se kot skupen standard upošteva pri oblikovanju vsebine učnih načrtov v vseh programih enake zahtevnosti v okviru predmeta.

O tem dokumentu potekajo sedaj razprave. Res pa je, da je osnutek sprememb in dopolnitev smernic kasnil — izšel je 14. 1. 1982, čeprav je to dokument, ki zahteva temeljito razpravo.

2.3 TRETJI DOKUMENT S KATERIM RAZPOLAGAMO, PA SO PROGRAMSKE ZASNOVE. Pomembnost le-teh je bila že omenjena v našem sestavku. Programske zasnove nam podajajo pregled sedanjega in predvidenega razvoja vzgojnoizobraževalnih programov in smeri izobraževanja.

Tako mora sedaj vsaka visokošolska temeljna organizacija (VTO) in visokošolska delovna organizacija (VDO) na podlagi zasnov ugotoviti:

1. — Kje je nujno kritično analizirati sedanje stanje,

— kje je smotrno programe krčiti, ožiti,

— kaj širiti za razvoj znanosti, tehnike in tehnologije, pri čemer je treba imeti v vidu prestrukturiranje našega gospodarstva.

2. — ali so predvidene programske zasnove naravnane tako, da bodo zadostile zahtevam OZD in znanosti, saj izobražujemo za danes in jutri — za leto 2000.

3. DELOVNI NAČRTI DELA UNIVERZE V MARIBORU

(izhodišče: Akcijski načrt priprav uvajanja usmerjenega izobraževanja v visokem šolstvu — dokument RK SZDL Slovenije)

Delo v zvezi z uresničevanjem zakona o usmerjenem izobraževanju na Univerzi v Mariboru je steklo in so tudi vzpostavljene dobre povezave z Univerzo Edvarda Kardelja v Ljubljani.

Svet Univerze v Mariboru je imenoval Komisijo za uresničevanje zakona o usmerjenem izobraževanju, ki je pri nas znana kar pod imenom operativni štab. Taki štabi so imenovani tudi po vseh VTO in VDO.

Tako svet Univerze v Mariboru je 25. decembra

Svet Univerze v Mariboru je 25. decembra 1981, na svoji 8. seji sprejel:

— Delovni načrt Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani in Univerze v Mariboru za uresničevanje usmerjenega izobraževanja v visokem šolstvu, ki sta ga pripravili obe univerzi skupaj:

(— material pripravili delovni komisiji Univerze E. K. v Ljubljani in Univerze v Mariboru — 24. 11. 1981,

— ta osnutek je bil nato v razpravi na skupni seji delovnih skupin vseh VTO in VDO obeh univerz 8. 12. 1981);

— Delovni načrt Univerze v Mariboru za uresničevanje usmerjenega izobraževanja v visokem šolstvu: Faza priprave VIP

(— material pripravila delovna komisija Univerze v Mariboru,

— ta osnutek je bil obdelan in dopolnjen na osnovi razprav delovnih skupin (operativnega štaba) vseh VTO in VDO Univerze v Mariboru).

Pri tem gre za terminski načrt del in nalog, vezanih za delo v VTO in VDO:

— usklajevanje del med istovrstnimi VTO oz. VDO Maribor — Ljubljana,

— odprta vprašanja, ki se bodo pojavljala in se usklajujejo na Univerzi v Mariboru

— in usklajevanje med univerzama.

Priloženi so tudi sklepi sveta Univerze v Mariboru, z dne 25. dec. 1981, ki se nanašajo na področje usmerjenega izobraževanja.

Dana je pobuda o skupni seji svetov obeh univerz.

4. KAJ PRINAŠA OSNUTEK SPREMEMB IN DOPOLNITEV SMERNIC ZA OBLIKOVANJE VZGOJNOIZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV

Že v poglavju 2.2 je bilo povedano, da so smernice za oblikovanje vzgojnoizobraževalnih programov (VIP) izredno pomemben dokument. Naglasili bomo nekaj osnovnih izhodišč, ki jih prinašajo smernice:

1. Programi za pridobitev izobrazbe naj v večji meri zagotavljajo znanja trajnejše vrednosti in naj se preseže razdrobljenost študija.

Programi za izpopolnjevanje in programi za usposabljanje pa naj v večji meri zagotavljajo posebna znanja in znanja, ki izhajajo iz tekočih potreb delovnega procesa.

2. Za isti poklic oz. področje dela le en vzgojno-izobraževalni program — razprava je tu izrecno poudarila, da ne smemo biti ob tem togi, da omejujemo razvoja stroke.

3. Interdisciplinarni program se oblikuje iz delov dveh ali več programov za **pridobitev** oziroma za **izpolnjevanje strokovne izobrazbe** v okviru te ali različnih usmeritev.

4. Količinske norme za oblikovanje vzgojno-izobraževalnih programov:

— v istem programu za pridobitev strokovne izobrazbe se mora združevati izobraževanje za poklic, oz. dela in naloge pri katerih je **skupnih vsaj polovica** strokovnoteoretičnih in praktičnih vsebin.

— za posamezne poklice oz. dela in naloge pa se lahko uvajajo **posamezni izbirni predmeti,** vendar največ v obsegu do 25 % vsebin znanj vseh letnikov izobraževanja po programu ali

— z delitvijo na **smeri izobraževanja,** ko so take razlike večje od 25 % vsebin znanj vseh letnikov izobraževanja po programu.

Raztike v vsebini znanj se lahko zagotavljajo z izbirnimi predmeti tudi v programu, ki obsega smeri izobraževanja, vendar le v tistih letnikih, v katerih se program še ne deli na smeri izobraževanja.

5. Načini izobraževanja:

— enovit program (npr. študij medicine);

— stopnjevan program;

— hibridni program VŠ/VIS, (program za pridobitev višje oziroma visokošolske strokovne izobrazbe) ki je grajen na skupni programski osnovi in se nato cepi v 2. letniku na višješolski in visokošolski izbirni del.

6. Vsebine splošne izobrazbe se v programih za pridobitev višje oz. visoke izobrazbe zagotavljajo z vsebinami, ki so skupne vsem tem programom.

Obsegati morajo vsebine iz:

— splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite;

— družboslovja in naravoslovja;

— kot varianta se dodaja tuj jezik (v razpravi je bil poudarek na strokovnem tujem jeziku);

— telesne vzgoje

7. Oblikovati je potrebno **programska jedra vsebin posameznega predmeta** oz. predmetnega področja. S programskim jedrom vsebin se oblikujejo temeljne vsebine izobraževanja po posameznem predmetu oz. predmetnem področju, ki se kot **skupen standard** upoštevajo pri oblikovanju vsebine učnega načrta za tak predmet.

8. Stalno posodabljanje programov

Proces posodabljanja programov je trajna naloga, ki vključuje:

— spremljanje in vrednotenje izvajanja programov;

— posodabljanje vsebine, oblik in metod izobraževalnega dela.

5. ZAKLJUČNE MISLI

Vse visokošolske temeljne in delovne organizacije so v odprtem roku za javno razpravo o osnutku sprememb in dopolnitev smernic za oblikovanje VIP in na programske zasnove, posredovale svoja mnenja in pripombe. Na ravni štaba Univerze (delovne skupine) smo pripombe smiselno uredili, nismo jih pa selekcionirali.

Te pripombe so vse VTO oz. VDO poslale svoji matični PIS (posebni izobraževalni skupnosti). Na nivoju Univerze Maribor pa smo skupne pripombe vseh VTO in VDO posredovali Strokovnemu svetu SR Slovenije za vzgojo in izobraževanje in Koordinacijskem odboru Izobraževalne skupnosti Slovenije. Prejele pa so jih tudi vse VTO in VDO, združene v Univerzo Maribor.

Vse VTO in VDO združene v Univerzo Maribor so se v delo tvorno vključile. Taka je tudi ocena sveta Univerze 26. febr. 1982 (glej sklepe), ki je bil o pripombah k osnutku sprememb in dopolnitev smernic za oblikovanje VIP in o pripombah na programske zasnove seznanjen in je o njih tudi razpravljal.

Iz prikazanega je razvidno, da je delo za uresničevanje zakona o usmerjenem izobraževanju v visokem šolstvu na Univerzi v Mariboru steklo. Zavedamo se, da nas čaka veliko odgovornega dela. Pojavile se bodo in se že pojavljajo stvari, ki so še nedodelane in ob samem delu bo vzniknil niz vprašanj.

Če bomo z delom pravočasno začeli bo več časa za iskanje rešitev, več bo strpnosti, in bolj tvorno se bodo problemi lahko reševali.

Na koncu pa bi želeli poudariti, da morata vse naše delo in aktivnost pri uresničevanju zakona o usmerjenem izobraževanju v visokem šolstvu biti usmerjena v realizacijo takih visokošolskih vzgojnoizobraževalnih programov, ki bodo nudili racionalno in sodobno visokošolsko izobraževanje.

In so zrasle VTO VDO, združene v Univerzo v Mariboru iz potreb združenega dela in se morajo razvijati za potrebe združenega dela.

Maribor, 25. marec 1982
PRIPRAVILA
dr. Majda ŠKERBIC
prorektorica
Univerze v Mariboru

SKLEPI SVETA UNIVERZE V MARIBORU IN UNIVERZITETNE KONFERENCE ZSMS MARIBOR, KI SE NANAŠAJO NA URESNIČEVANJE ZAKONA O USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU V VISOKEM ŠOLSTVU UNIVERZE V MARIBORU

SKLEP UNIVERZITETNE KONFERENCE ZSMS MARIBOR DNE 18. MAREC 1982

SKLEP: Predsedstvo UK ZSMS je dolžno skrbeti, da se bodo v vse akcije za uresničevanje zakona o usmerjenem izobraževanju, ki potekajo na samoupravnih temeljih (tripartitno) vključevali študentje v okviru Univerze v Mariboru. Delegati študentje Blanka Vrblač — VTŠ, Marjana Rajšp — VAŠ, Izidor Jekovec — VEKŠ, Metka Dolšan — VPŠ, Josipa Žlabravec — PA, se vključijo v štab za usmerjeno izobraževanje na posameznih VTO, VDO. Dolžni so poročati o uresničevanju zakona o usmerjenem izobraževanju na predsedstvu OO ZSMS, konferenci delegatov, oz. zborih študentov. Zdolšek Blanka, predsednica komisije za visoko šolstvo pri UK ZSMS pa se vključi v centralni štab na Univerzi v Mariboru.

Predsednica UK ZSMS
Helena CVIKL, l. r.

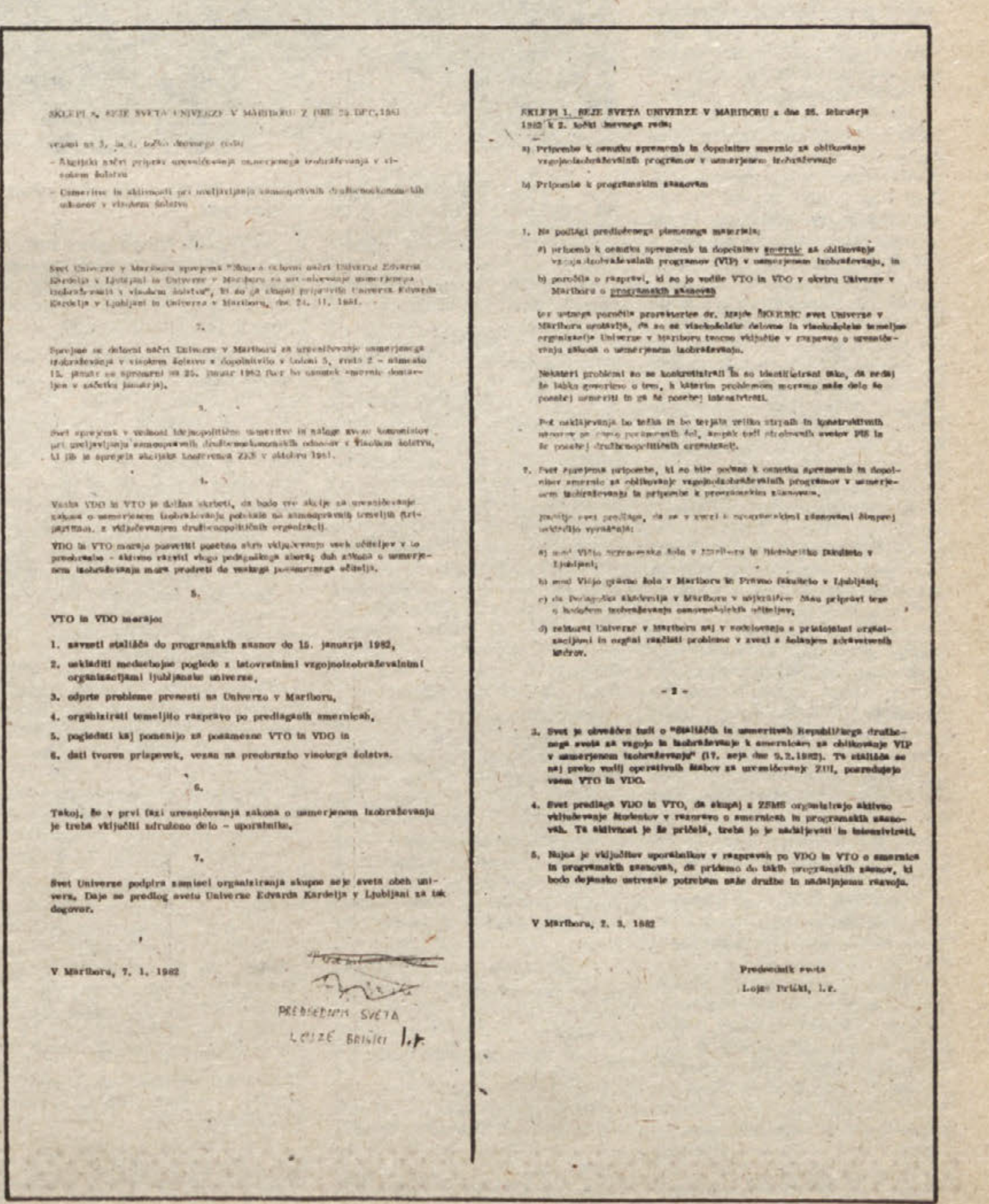
SKLEPI 8. SEJE SVETA UNIVERZE V MARIBORU Z DNE 25. DEC. 1981

vezani na 3. in 4. točko dnevnega reda:

- Akcijski načrt priprav uresničevanja usmerjenega izobraževanja v visokem šolstvu
- Usmeritve in aktivnosti pri uveljavljanju samoupravnih družbenoekonomskih odnosov v visokem šolstvu

1.

Svet Univerze v Mariboru sprejema "Skupni delovni načrt Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani in Univerze v Mariboru za uresničevanje usmerjenega izobraževanja v visokem šolstvu", ki sta ga skupaj pripravili Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani in Univerza v Mariboru, dne 24. 11. 1981.

2.

Sprejme se delovni načrt Univerze v Mariboru za uresničevanje usmerjenega izobraževanja v visokem šolstvu z dopolnitvijo v točki 5, vrsta 2 – namesto 15. januar se spremeni na 25. januar 1982 (ker bo osnutek smernic dostavljen v začetku januarja).

3.

Svet sprejema v vednost idejnopolitične usmeritve in naloge zveze komunistov pri uveljavljanju samoupravnih družbenoekonomskih odnosov v visokem šolstvu, ki jih je sprejela akcijska konferenca ZKS v oktobru 1981.

4.

Vsaka VDO in VTO je dolžna skrbeti, da bodo vse akcije za uresničevanje zakona o usmerjenem izobraževanju potekale na samoupravnih temeljih (tripartitno) z vključevanjem družbenopolitičnih organizacij.

VDO in VTO morajo posvetiti posebno skrb vključevanju vseh učiteljev v to preobrazbo - aktivno razvijati vlogo pedagoškega zbora; duh zakona o usmerjenem izobraževanju mora prodreti do vsakega posameznega učitelja.

5.

VTO in VDO morajo:

1. zavzeti stališča do programskih zasnov do 15. januarja 1982,
2. uskladiti medsebojne poglede z istovrstnimi vzgojnoizobraževalnimi organizacijami ljubljanske univerze,
3. odprte probleme prenesti na Univerzo v Mariboru,
4. organizirati temeljito razpravo po predlaganih smernicah,
5. pogledati kaj pomenijo za posamezne VTO in VDO in
6. dati tvoren prispevek, vezan na preobrazbo visokega šolstva.

6.

Takoj, že v prvi fazi uresničevanja zakona o usmerjenem izobraževanju je treba vključiti združeno delo - uporabnike.

7.

Svet Univerze podpira zamisel organiziranja skupne seje sveta obeh univerz. Daje se predlog svetu Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani za tak dogovor.

V Mariboru, 7. 1. 1982

PREDSEDNIK SVETA
LOJZE BRIŠKI l. r.

SKLEPI 1. SEJE SVETA UNIVERZE V MARIBORU z dne 25. februarja 1982 k 2. točki dnevnega reda:

a) Pripombe k osnutku sprememb in dopolnitev smernic za oblikovanje vzgojnoizobraževalnih programov v usmerjenem izobraževanju

b) Pripombe k programskim zasnovam

1. Na podlagi predloženega pismenega materiala:

a) pripomb k osnutku sprememb in dopolnitev smernic za oblikovanje vzgojnoizobraževalnih programov (VIP) v usmerjenem izobraževanju, in

b) poročila o razpravi, ki so jo vodile VTO in VDO v okviru Univerze v Mariboru o programskih zasnovah

ter ustnega poročila prorektorice dr. Majde ŠKERBIC svet Univerze v Mariboru ugotavlja, da so se visokošolske delovne in visokošolske temeljne organizacije Univerze v Mariboru tvorno vključile v razpravo o uresničevanju zakona o usmerjenem izobraževanju.

Nekateri problemi so se konkretizirali in so identificirani tako, da sedaj že lahko govorimo o tem, h katerim problemom moramo naše delo še posebej usmeriti in ga še posebej intenzivirati.

Pri usklajevanju bo težka in bo terjala veliko strpnih in konstruktivnih ustvarjalnih dogovorov, posebno tudi strokovnih svetov PIS in še posebej družbenopolitičnih organizacij.

2. Svet sprejema pripombe, ki so bile podane k osnutku sprememb in dopolnitev smernic za oblikovanje vzgojnoizobraževalnih programov v usmerjenem izobraževanju in pripombe k programskim zasnovam,

posebej svet predlaga, da se v zvezi s programskimi zasnovami čimprej uskladijo vprašanja:

a) med Višjo agronomsko šolo v Mariboru in Biotehniško fakulteto v Ljubljani;

b) med Višjo pravno šolo v Mariboru in Pravno fakulteto v Ljubljani;

c) da Pedagoška akademija v Mariboru v najkrajšem času pripravi tezo s področja izobraževanja osnovnošolskih učiteljev;

d) rektorat Univerze v Mariboru naj v sodelovanju s pristojnimi organizacijami in organi razčisti probleme v zvezi s šolanjem zdravstvenih kadrov.

– 2 –

3. Svet je obveščen tudi o "Stališčih in usmeritvah Republiškega družbenega sveta za vzgojo in izobraževanje k smernicam za oblikovanje VIP v usmerjenem izobraževanju" (17. seja dne 5.2.1982). Ta stališča se naj preko vodij operativnih štabov za uresničevanje ZUI, posredujejo vsem VTO in VDO.

4. Svet predlaga VDO in VTO, da skupaj z ZSMS organizirajo aktivno vključevanje študentov v razpravo o smernicah in programskih zasnovah. Ta aktivnost je že pričela, treba jo je nadaljevati in intenzivirati.

5. Nujno je vključiti uporabnikov v razpravah po VDO in VTO o smernicah in programskih zasnovah, da pridemo do takih programskih zasnov, ki bodo dejansko ustrezale potrebam naše družbe in nadaljnjemu razvoju.

V Mariboru, 2. 3. 1982

Predsednik sveta
Lojze Briški, l. r.

Stipendiranje in zaposlovanje sta dve pomembni temi v življenju mladih. Med študijem štipendija, po končanem študiju služba. Število razpisanih kadrovskih štipendij iz leta v leto pada, ob tem pa ostajajo kljub vsemu nekatere štipendije nepodeljene. V Sloveniji ne dobi delo čez 10.000 ljudi, v okviru Jugoslavije lahko zasledimo številko 800.000 in še več. Ob tem pa nekatere delovne organizacije tarnajo, da ni varilcev, šoferjev, snažilk, le kje bi dobili mornarje, zakaj ni natakarjev. Pa vendar nam absolutne številke vedno ne povedo vsega. Tako smo se po razlago nekaterih številk in pojmov, s povdarkom na podravski regiji, napotili na mariborsko skupnost za zaposlovanje oziroma kot se uradno imenuje Delovna skupnost skupnih strokovnih služb občinske skupnosti za zaposlovanje Lenart, Maribor, Ormož, Ptuj in Slovenska Bistrica in Medobčinske skupnosti za zaposlovanje Maribor. Pri razgovoru pa so sodelovali: Majda Krajnc, vodja skupine za poklicno usmerjanje in štipendiranje, Janez Horvat, vodja delovne skupnosti skupnih strokovnih služb OSZZ Lenart, Maribor, Ormož, Ptuj in Slovenska Bistrica in MSZZ Maribor, Niko Gerlec, organizator strokovnega izobraževanja in Goran Rajič, analitik.

KATEDRA: Koliko je razpis kadrovskih štipendij realno merilo za potrebe po kadrih?

KRAJNC: Takšno stanje glede na razmerje razpisanih štipendij po posameznih stopnjah zahtevnosti verjetno ni odraz kadrovskih potreb in planov organizacij združenega dela. Je pa prav gotovo odraz potreb po izrazito deficitarnih poklicih, za katere se mladina odloča v manjši meri, kot pa jih združeno delo dejansko potrebuje. Kadrovske štipendije naj bi v takšnih primerih delovale motivacijsko, kot eden izmed usmerjevalnih faktorjev pri izbiri poklica. Ostajajo pa pri tem še vedno odprte materialne možnosti in vpliv socialno ekonomskega položaja družine na izbiro poklica.

KATEDRA: Kako je s štipendijami iz združenih sredstev, ali njihovo število narašča ali pada, kakšni bodo letos pogoji za pridobitev te, kot včasih pravimo socialne štipendije?

KRAJNC: V podravski regiji imamo približno 4.000 štipendistov iz združenih sredstev in sicer jih od tega dobiva 750 razliko k kadrovski štipendiji. Čeprav so v družbenih dogovorih in v samoupravnem sporazumu štipendije iz združenih sredstev označene le kot prehodna oblika štipendiranja, dokler ne bodo kadrovske štipendije v celoti prevzele svoje funkcije, pa ugotavljamo, da število podeljenih štipendij iz združenih sredstev narašča.

Tako je bilo za lansko leto v regiji odobrenih kar 40 odstotkov več novih štipendij, kot za šolsko leto 1980/81. Število predvsem narašča verjetno zaradi zmanjševanja števila kadrovskih štipendij in dviga cenzusa, ki je izračunan na osnovi življenjskih stroškov, ki so v porastu. Pogoji za pridobitev štipendije iz združenih sredstev bodo objavljeni v razpisu, ki bi naj bil objavljen predvidoma v prvi polovici aprila.

RAJIČ: Še nekaj je zelo bistveno. Zaposlitvenih možnosti nikakor ne kaže izločiti iz konteksta celotnih razvojnih možnosti ene družbe. Celotni razvoj družbe, materialni pa tudi vse ostalo določa in tudi opredeljuje te možnosti, ki se pojavljajo na področju zaposlovanja. Jasno pa je, da smo socialistična družba in da bi moral biti naš cilj, vsaj dolgoročno gledano tendenca k polni zaposlenosti prebivalstva. Mi nismo takšna družba, ki bi si lahko privoščila recimo takšno stopnjo nezaposlenosti, kot jo imajo na zahodu. Mislim, da je to za nas nesprejemljivo. Včasih se takšne primerjave postavljajo, ko rečemo, da je pri nas stopnja relativno nizka in tudi je nizka, vendar mislim, da te stvari niso direktno primerljive.

KATEDRA: Ali gre tudi za drugačen način obračunavanja stopnje nezaposlenosti pri nas in v zahodnih državah?

RAJIČ: Na zahodu se odstotek nezaposlenih računa kot relacija med deležem aktivnega prebivalstva in zaposlenimi, pri nas pa so nezaposleni v bistvu iskalci zaposlitve, ki so prijavljeni tukaj pri skupnosti za zaposlovanje. V to kategorijo ni vključena latentna nezaposlenost, ki je mi ne zajamemo. Lahko pa da kdo išče službo tudi po drugih poteh, lahko da se ne prijavi sam, tu so določene metodološke razlike.

KATEDRA: Kakšno je trenutno stanje nezaposlenosti v podravski regiji, kakšna je struktura po poklicih?

GERLEC: Po teh zadnjih podatkih, do konca januarja letošnjega leta je v podravski regiji 3425 iskalcev zaposlitve. V zimskih mesecih je to število iskalcev zaposlitve nekoliko večje, vemo pa, da se spomladi, ker so pač sezonska dela v podravski regiji odpre precej delovnih mest in da nato to število ponavadi čez poletje in jesen pada. Od teh 3425 brezposelnih je 2017 žensk, torej dve tretjini vseh brezposelnih. Če gremo po profilih, ugotovimo, da je delavcev brez poklica, običajno z končano osnovno šolo, 754 in od tega 510 žensk, se pravi odstotek žensk znova zelo visok. Delavcev ozkega profila je 1264, od tega 668 žensk. Delavcev s poklicno šolo je 718, od tega 398 žensk. Nezaposlenih delavcev s končano srednjo šolo je 591 in od tega je 383 žensk. Z višjo šolo je 74 iskalcev zaposlitev oziroma 44 žensk, in z visoko šolo je 24 iskalcev, od katerih je 14 ženskega spola.

KATEDRA: Kakšna je struktura poklicev za višje in visoke šole?

GERLEC: Imamo podatke s konca leta, ta struktura se do sedaj ni bistveno spremenila. 195 je gimnazijskih maturantov, gimnazijskih maturantov pedagoške smeri je 39, kmetijski inženirji so trije, gradbeni inženirji so štirje, ekonomistov je 14, pravnikov 17, trije so predmetni učitelji angleščine, trije socialni delavci in pa diplomirani inženirji arhitekture so trije. To so vse podatki za regijo. Za srednje šole pa je največ iskalcev kemijskih tehnikov, ekonomskih tehnikov, administrativnih tehnikov, vzgojiteljic, medicinskih sester. Od vseh nezaposlenih jih išče zaposlitev prvič približno dve tretjini.

RAJIČ: Pri tem je specifično, da se določeni kadri lažje za določen čas zaposlujejo. Vzgojiteljice so tipičen primer. To je mlad poklic, dosti je porodniških izostankov in če eno vzgojiteljico zaposlimo za na primer sedem mesecev, s tem njenega statusa še nismo rešili, moje mnenje pa je, da je v tej številki prikrito še večje število mladih, kot dejansko podatki kažejo.

KATEDRA: Kakšna pa je prikrita nezaposlenost, mislimo na tiste, ki niso prijavljeni na zavodu za zaposlovanje in na tiste, ki nočejo sprejeti službe v kakšnem oddaljenem kraju?

RAJIČ: Kot prvo o tej latentni nezaposlenosti v klasičnem smislu, zelo malo vemo, ne samo mi, temveč nasplošno celotna družbena skupnost, mi evidentiramo samo tiste, ki se pri nas prijavijo, morda bo lahko popis prebivalstva odgovorili na to, koliko delovno sposobnega prebivalstva ni zaposlenega in se verjetno postavlja relacija med številom ljudi, ki so pri nas prijavljeni in tistimi, ki ne delajo. Drugače ugotavljati latentno brezposelnost na takšnem območju, je zelo obsežna naloga, ni druge poti, kot v krajevni skupnostti iti od hiše do hiše in ugotavljati, če kdo ne dela, in je pripravljen delati. Ima pa ta latentna brezposelnost tudi svojo drugo plat. Jaz bi to dejal ravno na primeru visokega šolstva. Z uvedbo sprotnega študija in z doslednejšim upoštevanjem izpitnih rokov, se nam je pojavilo med iskalci zaposlitve tudi precejšnje število pavzerjev, ki so izgubili status študenta, vendar kljub temu nameravajo nadaljevati študij in so se prijavili kot iskalci zaposlitve zgolj zaradi zdravstvenega zavarovanja. Tako da ima ta stvar več plati. Mi takega študenta vodimo po njegovem osnovnem poklicu, ki ga je pridobil v srednji šoli, zato je tudi število gimnazijskih maturantov med nezaposlenimi precejšnje.

KATEDRA: Koliko pa je takšnih poklicev oziroma delovnih mest, ki so nezasedena?

GRELEC: Mi te podatke zbiramo, jih je pa zelo težko zbrati.

Vemo, da v tem trenutku rabimo približno 500 nekvalificiranih delavcev, približno 300 delavcev s poklicno šolo, gre predvsem za težka delovna mesta, v težkih pogojih, oziroma precej je terenskega dela.

KATEDRA: Na eni strani imamo 750 nekvalificiranih brezposlenih delavcev, na drugi strani pa je 500 delovnih mest za te profile poklicev prostih. Zakaj to neskladje?

GERLEC: Tu je neskladje v tem, ker je razlika predvsem v spolu. Gre predvsem za ženske, ki ne morejo iti na teren, ki ne morejo opravljati težkega fizičnega dela, ki nimajo urejenega otroškega varstva, tu je kup širokih problemov, zakaj teh ljudi ne moremo zaposliti.

RAJIČ: Drugi vzrok pa je verjetno v tem, da se pri nas za večino delovnih mest zahtevajo določene delovne izkušnje. Osebno menim, da so te zahteve včasih tudi pretirane in da so nekak varnostni ventil za tistega, ki zaposluje.

To potrjujejo tudi sedanje razprave, ko delovne organizacije zahtevajo ljudi z izkušnjami. Mi smo recimo imeli lansko leto primer z ekonomskimi tehniki, ki so bili dolgo deficitarni, naenkrat pa se je pojavil zelo velik presežek, obenem pa smo imeli tudi zahteve po ekonomskih tehnikih s prakso.

Delovne organizacije zelo nerade jemljejo ljudi brez prakse. Mislim, da je zelo dobrodošla iniciativa v predlogih novih zakonskih dokumentov, da se dejansko omeji število del, za katere se zahteva praksa. Pretirane zahteve po praksi so zelo močen zaviralni element, ki otežkoča zaposlovanje mladih.

Med iskalci zaposlitve pa je največ mladih in vsaka restrikcija najbolj prizadene prav njih.

KATEDRA: Nadaljujmo s podatki o delovnih mestih, ki so nezasedena.

GERLEC: Ravno na to lahko navežem 150 prijav za poklice s srednjo šolo, ravno tako neke vrste tehniki s prakso. To so kakšna vodstvena, vodilna mesta, mojstri, vodje izmene in podobno. Isti problem je tukaj tudi pri poklicih z višjo in visoko izobrazbo, ker gre tudi tukaj za potrebe po delavcih za vodilna delovna mesta. Pri tem pa je treba vedeti, da gre tukaj po nekaki hierarhiji, da se bo, upajmo, sprostilo nekaj delovnih mest, kjer delajo zdaj ti z višjo in visoko izobrazbo, ti napredujejo naprej, in da se bodo tukaj lahko pripravniki, začetniki zaposlili. Potrebe pa so zaenkrat po teh delavcih.

KATEDRA: Torej če želiš danes hitro najti zaposlitev ne smeš biti ženska in imeti moraš prakso?

HORVAT: Politika zaposlovanja je namreč v temeljni organizaciji takšna, in to je ravno smisel in cilj napredovanja, da se ljudje, ki so si pridobili prakso premikajo navzgor.

To se mora avtomatško sproščat, saj ne smemo postavljati v neposredno povezavo pripravnika, tistega ki je včeraj končal šolo in vodilno delovno mesto. Te neposredne povezave iskati je zgrešeno.

Menim, da so bolj nevarne tiste zahtevane delovne izkušnje na vodilnih delih in nalogah, kjer se zahteva, da moraš biti štiri ali pa deset let direktor, šele potem imaš vse zahtevane pogoje, kar pa je neuresničljivo. Morda so vas malo zmotile številke. Glejte, pri 125.000 približno zaposlenih v podravski regiji, bo stalno številka okrog tisoč delavcev pri nas v gibanju, kot nezaposleni tukaj gre za dinamiko.

Menim da bo ob največji konjunkturi, ko bi lahko vse ljudi zaposlili, tisoč nezaposlenih še vedno na spisku, to je stalnica, od tega ne bomo prišli, in ko operiramo s temi številkami o številu brezposelnih, na to ne smemo pozabiti. Tega pristopa obravnavanja še nisem zasledil v nobenem, ne našem, ne slovenskem, ne zveznem gradivu, vem pa, da je to dejstvo, saj so ta gibanja, in ta fluktuacija tako silovita.

RAJIČ: Prav gotovo je treba na določeno število brezposelnih vedno računati. Če gledam celotni jugoslovanski prostor, število nezaposlenih v podravju ni kritično, po drugi strani pa mislim, da ni nekega pretiranega razloga za zadovoljstvo ob taki ugotovitvi. Moje osebno mnenje je, da moramo te stvari gledati dinamično, kako se spreminjajo, dejstvo pa je, da sedaj trenutno nezaposlenost narašča in predvidevamo, da bo v občini Maribor do konca leta ta številka približno 4000. Mislim, da je treba v tem kontekstu dejansko iskati prave možnosti za polno zaposlitev mladih. Mene število nezaposlenih ne skrbi zaradi njegove absolutne vrednosti, temveč zaradi naraščanja. Tukaj gre še predvsem, kot smo že omenili za problem žensk in pa nezaposlenih brez prakse. V podravju so pri tem še posebne težave, ker je naša industrija lahko bi dejal »pretežno moška«, ker je zelo velik del kovinsko predelovalne industrije, strojegradnje in tako naprej. In če ne bomo uspeli premostiti to tradicionalno delitev na moške in ženske poklice, ki nam v celoti določa tudi vpisna gibanja, strukturo preliva in tako naprej, se bomo venomer znova srečevali s temi problemi.

KATEDRA: Imate kakšne podatke, kakšne bodo potrebe po kadrih čez dve ali tri leta, kakšna bo nezaposlenost takrat?

RAJIČ: Mi pravimo, da je izobraževanje dolgoročen proces in za načrtovanje izobraževanja, za povezovanje izobraževalne in kadrovske funkcije bi nujno potrebovali dolgoročno načrtovanje kadrov, ne v smislu načrtovanja potreb po posameznih poklicih, recimo čez 10, 15 ali 20 let, ampak v smislu nekih širših projekcij, ki bi opredelile potrebe recimo na ravni posameznih strok, in mogoče še po stopnjah izobrazbe. V tej smeri bi morali tudi naravnavati šolstvo. Ugotovitev, da pogrešamo dolgoročne projekcije je zelo stara. Zadnjič sem bral poročilo naše službe iz leta 1965 in isto ugotovitev bi lahko napisali tudi v današnjem poročilu, da pogrešamo dolgoročne projekcije. Mislim, da od 1965 leta do danes na področju dolgoročnega planiranja nismo naredili dobesedno ničesar.

KATEDRA: Bojimo se, da se tudi na področju kratkoročnega planiranja ni kaj dosti naredilo.

RAJIČ: Druga stvar ki je, je srednjeročno planiranje kadrov. Koliko je meni znano smo mi do sedaj sprejeli dva srednjeročna plana kadrov, enega za obdobje 75—80 in drugega za obdobje 81—85. Vendar ta drugi je bil pripravljen 1979 v pogojih ekstenzivnega gospodarjenja in zaposlovanja in je danes dobesedno razveljavljen. Dovolj pove že dejstvo, da zavod za plan ponovno zbira te podatke. Če gremo še malo nazaj, obstajajo tudi mehanizmi kratkoročnega planiranja in s tem se naša skupnost najbolj ukvarja. Mi vsako leto dobimo letne potrebe po kadrih, imamo tudi mehanizem tekočega spremljanja povpraševanja po delavcih, vsako potrebo po delavcu, ki v organizaciji združenega dela nastane, je treba prijaviti na skupnost za zaposlovanje. To se potem evidentira, avtomatsko obdeluje. Vendar je planiranje pri nas šibko, če pogledamo prejšnje obdobje, če odmislimo to kar je sedaj, ker so se pogoji spremenili. Takrat smo imeli velike diskripance, ne samo gleda planiranja števila delavcev po posameznih kategorijah strokovne izobrazbe, ampak tudi v sami strukturi tega.

Recimo, značilnost preteklega srednjeročnega obdobja je, da je bil plan na začetku za celotno obdobje zelo ambiciozno zastavljen.

Po tem planu so recimo bile potrebe po delavcih z višjo in visoko šolo celo 20 odstotkov glede na celotne potrebe. Že v letnih projekcijah pa se ta nivo zelo zniža in so te potrebe bistveno manjše, lahko povem tudi konkretne številke. Pri tekočem povpraševanju je zelo visok delež povpraševanja po manj zahtevnih profilih. Te diskrepance so zelo velike, mi smo poskusuli lani pri načrtovanju vpisa v srednje usmerjeno izobraževanje izračunati nek povpreček strukturni delež. To strukturo z vseh vidikov osvetlit in potem dobiti neko povprečno strukturo. Iz teh podatkov sem recimo dobil, da bi moral biti v strukturi celotnega priliva iz šolstva delež visokošolskih in višješolskih kadrov približno 25 odstoten.

Težko je reči, koliko je to res, ker so tudi te evidence s področja izobraževanja malo problematične, zlasti na področju visokega šolstva, ker je študent precej bolj dinamičen, kot naprimer srednješolec, imamo pojave fiktivnega vpisa, pavziranja, ki se odražajo na to.

Osnovna težava je ravno v tem, da ambicije po kvalitetnejšem zaposlovanju od srednjeročnih planov in naprej padajo. Dodatna težava je v tem, da smo sedaj v obdobju restriktivnega zaposlovanja. Tukaj ni le problem glede številk, temveč tudi glede strukture. Odločilno je, katera struktura bo najprej postala nepotrebna. Mi smo rekli naprimer zaposlovanje administrativnih in podobnih profilov, to pomeni, da nam lahko začne padati tudi delež ekonomskih tehnikov, za mene pa je vprašljivo, ali bo ob tem pričel upadati tudi delež ekonomistov.

KATEDRA: Vzamimo konkreten primer: Študent se vpiše na VEKŠ ali katero drugo šolo. Ali mu lahko vi poveste na podlagi konkretnih planov, analiz, ali bo čez dve leti lahko dobil zaposlitev, ali pa se naj raje sedaj preusmeri v kakšen drug poklic?

RAJIČ: Mi smo sedaj v specifični situaciji, ki je po mojem totalno nesprejemljiva, da trenutno ne vemo, kakšne bodo potrebe po posameznih poklicih niti v letošnjem letu. To je velika hiba sedanjega informacijskega sistema, mi smo na to že večkrat opozarjali, vendar so to stvari, ki so republiško zastavljene. Trenutno ni nobenega podatka še za letošnje leto. Potrebe po kadrih so sicer zbrane in gredo prvega aprila v obdelavo, mislim pa da pred koncem aprila ne bodo znane, to je zelo pozno.

KATEDRA: Koliko kadrovskih štipendij je bilo do sedaj razpisanih v študijskem letu 1982/83 in kolikšno je to število v primerjavi z lanskim in predlanskim letom?

KRAJNC: V tem skupnem razpisu, ki je bil objavljen februarja v Delu, je bilo za podravsko regijo razpisanih 2874 štipendij. Ta številka pomeni, da je v letošnjem šolskem letu razpisanih 21 odstotkov manj štipendij kot v lanskem šolskem letu. Ob tem pa moramo upoštevati še to, da je bilo kljub dodatnim akcijam za povečanje števila kadrovskih štipendij že za preteklo šolsko leto razpisanih 15 odstotkov štipendij manj, tako je po letu 1979, oziroma 1980, opazen padec števila razpisanih kadrovskih štipendij.

Vzroki so verjetno naslednji:

— stabilizacijski ukrepi in restriktivna politika pri zaposlovanju,

— uvajanje usmerjenega izobraževanja in s tem novosti pri načinu izbire smeri šolanja po prvem letniku usmerjenega izobraževanja.

KATEDRA: Kako se je spremenila struktura štipendij po poklicih in stopnjah šolanja?

KRAJNC: Struktura razpisanih kadrovskih štipendij za prihodnje šolsko leto je naslednja: Večina štipendij je razpisanih za IV. stopnjo zahtevnosti (bivše poklicne sole) in sicer kar 74 odstotkov vseh razpisanih štipendij. Razmerje razpisanih štipendij med usmerjenim izobraževanjem in višjimi oziroma visokimi šolami nam pokaže, da je za usmerjeno izobraževanje razpisanih kar 88 odstotkov vseh štipendij, za višje oziroma visokošolske poklice pa je razpisanih le 12 odstotkov štipendij.

Potrebe do konca srednjeročnega obdobja, do leta 1985, pa trenutno zbira zavod SRS za družbeno planiranje. Podatke za gospodarstvo so z anketami zbrali do konca preteklega leta, sedaj zbirajo za negospodarstvo. Ko bo ta stvar zaključena, potem bomo lahko rekli, kolikšno število novih delavcev planirajo OZD na področju podravske regije do leta 1985. Iz tega sicer ni razvidna dinamika, lahko pa izhajamo iz neke predpostavke, da te številke med leti ne bodo tako bistveno odstopale. Glede pa na te hibe načrtovanja, o katerih smo se prej pogovarjali, pa vam ne bi mogel reči, ali boste dejansko lahko takrat dobili službo.

GERLEC: No jaz bi se povrnil še malo nazaj, prej smo govorili o teh prijavljenih iskalcih zaposlitev, tukaj imam nekaj podatkov o značilnostih, strukturi brezposelnih. Povedal bi kar nekaj odstotkov, ki pa ne pomenijo deleža od skupnega števila, torej ne jih samo seštevat. Recimo žensk je prijavljenih približno 60 odstotkov, mladine do 26 let 54 odstotkov, mladine do 18 let 18 odstotkov, iskalcev prve zaposlitve 33 odstotkov, prosilcev nad 40 let 20 odstotkov.

Oseb s čakalno dobo nad 6 mesecev 45 odstotkov, osebe z delovno dobo nad 10 let 16 odstotkov, teže zaposljivi, invalidne osebe 28 do 30 odstotkov. Zdaj pa še to, kaj mi smatramo pod teže zaposljive — tisto skupino ljudi, ki bo vedno prisotna, recimo sem spadajo zdravstvene težave, bolezen, telesna okvara. Človek je brez službe, jo kakorkoli izgubi, pride sem da ima zdravstveno zavarovanje, ker je bolan, takšnega človeka ne smemo in ne moremo zaposliti, to je normalno. Potem psihofiziološke recimo duševna prizadetost, ne moremo jim dati kakršnokoli delo, potem osebnostni vzroki recimo alkoholizem, nervoza, ostarelost. Potem, recimo prehodni vzroki, na primer mladoletnost, nosečnost in pa recimo iz objektivnih vzrokov, ne primer suficitarni poklici, pomanjkanje delovnih mest. Ta skupina težje zaposljivih bo na skupnosti vedno prisotna. Recimo tipičen primer: pride pijanec petdesetih let enkrat na mesec sem, tu vse nadere po pisarnah, je pijan, toliko da fizično ne obračunava in gre. V resnici je prijavljen pri nas, je zdravstveno zavarovan, pa šušmari tam pri enem zidarju, mu gre dobro, zasluži precej, pri nas pa je prijavljen in zdravstveno zavarovan. To je kup takšnih primerov vsak dan.

KATEDRA: Koliko je takšnih, ki jih vi vodite kot nezaposlene, ki pa včasih delajo priložnostno?

GERLEC: Te podatke je zelo težko dati.

KATEDRA: Kakšna je perspektiva študentov za zaposlitev, mislimo na tiste študente višjih ali visokih šol, ki bodo letos jeseni končali študij?

RAJIČ: Mi smo lansko leto dali kup takšnih pobud, da bi se na področju regije začeli resneje pogovarjati o enotnem informacijskem sistemu na področju izobraževanja in zaposlovanja. Zdaj smo recimo že konec marca, mi trenutno ne vemo niti to, kakšen bo priliv strokovnih kadrov tem letu. Ta podatek običajno prihaja maja, junija. Razen tega ne vemo niti letnih potreb po kadrih, ki bodo znane morda konec aprila, tako da sedaj na to vprašanje ne moremo odgovoriti. Ima pa ta problem malce širše razsežnosti.

Za neke resne odločitve nam manjkajo podatki in predvsem pravočasni podatki. Poglejte, mi smo se pogovarjali o problematiki srednjeročnega načrtovanja kadrovskih potreb. Letos smo ugotovili, da srednjeročnih potreb ne poznamo. Zavod za plan jih je začel zbirati, vendar je nastopilo očitno neskladje med načrtovanjem šolske mreže za letošnje leto in med tem, kar dela zavod za plan. Dostikrat se takšne stvari rešujejo in ocenjujejo na podlagi jaz bi dejal kvazi podatkov, ali na podlagi čiste intuicije. Mislim, da bi se morali zelo resno lotiti tega informacijskega sistema, ne samo zaradi problema študentov, ampak tudi zaradi problemov celotne dejavnosti zaposlovanja in izobraževanja. Ti podatki so zelo parcialni, prihajajo z zelo veliko zamudo, ogromno teh podatkov je treba obdelati ročno in zelo malo ljudi se s tem ukvarja. Trenutno recimo pri nas, na izobraževalni skupnosti in pri gospodarski zbornici, kjer bi moralo biti težišče, in kjer bi morali imeti projekcijo izobraževanja in zaposlovanja, celo dolgoročni projekciji, na teh problemih delajo samo trije zaposleni. Brez kakršnekoli možnosti, da bi se podatki na nek sodoben način zbirali in obdelali. Tako da dosti vprašanj ostaja brez odgovora, kjer je informacijski sistem na zelo primitivni stopnji.

KATEDRA: Verjetno pa lahko izračunamo koliko novih delavcev se bo zaposlilo vsaj približno že po stopnji zaposlovanja. Imate morda ta podatek, koliko se jih bo zaposlilo v enem letu?

RAJIČ: Ravno ta teden smo imeli dokaj burne razprave okrog tega plana zaposlovanja. Resolucijska stopnja je znana, to za Maribor pomeni 380 novih odprtih delovnih mest . . . Tu pa je še okrog 2.100 nadomestnih delovnih mest, tu gre predvsem za upokojitve delavcev, skupaj torej 2.400 delovnih mest. Gre pa tukaj za Maribor in ne za podravsko regijo. Podatkov, koliko dijakov in študentov bo letos končalo šolanje pa kot sem že povedal še nimamo, imeli jih bomo verjetno konec maja ali v začetku junija. Morali bi imeti nekak mehanizem, da bi te podatke dobili prej, tako pa zamujamo za pol leta.

KATEDRA: Verjetno bi lahko dejali, da stanje glede nezaposlenosti v podravski regiji še ni kritično, ali imate kakšne podatke, kako pa bo čez leto ali dve?

RAJIČ: Pri tej stopnji nezaposlenosti, ki je zdaj, predvidevamo, da se bo število nezaposlenih konec leta približalo številki 4.000.

HORVAT: Odgovor na to vprašanje je čisto enostaven. Zaposlovanja ne moremo ločiti od vsega ostalega in mi teh prognoz ne moremo dajati, ker nismo strokovnjaki, zato ker ne vemo, kakšna bo energetska problematika, kakšna bo surovinska problematika, kako bo z izvozom, uvozom, to je kompleks zadev. Odvisno, če bo začela gospodarska konjunktura rasti, normalno, da bo več ljudi dobilo zaposlitev, in bodo številke nezaposlenih padale, če pa bomo še naprej stagnirali na vseh ostalih področjih, normalno da bodo številke nekoliko rasle. Jaz bi se samo še na nekaj vključil, ko pravite, ali bo študent čez leto ali dve dobil zaposlitev. Mislim da je za neko število v Podravju zanesljivo, da bodo dobili takoj delo, to sploh ni treba dvomiti, ker naravni odliv je.

Rečimo, da je to za Maribor 2000, pa dodatne zaposlitve, mi nekje pričakujemo številko 3.000 mest, če bodo le vsa gibanja normalna.

KATEDRA: Trenutno realni osebni dohodki padajo, in najbrž bo tako tudi v prihodnjem letu. Tako bodo verjetno tudi nekateri, ki bi se sicer že lahko upokojili vztrajali pri delu naprej. Ali imate podatke, koliko upokojencev je zaposlenih in toliko mladih bi lahko delalo na njihovih mestih?

GERLEC: Mislim, da je treba okrog zaposlovanja upokojencev in okrog pogodbenega dela jasno reči, da to ni tako velik problem, kot se včasih zdi ali pa sliši. Upokojenci so pač takšni, lahko bi rekli uporabni ljudje, ki pač primejo za delo, ki ga drugi nočejo sprejeti. In ko vsem drugim delo ponudijo, in ga nihče noče sprejeti, šele potem vzamejo upokojenca. Poglejte recimo rabijo na morju oskrbnika za tri mesece za sezono. Nihče od mladih noče iti, vzame pa upokojenec, gre dol, in tam dela. Ali pa recimo dela s področja splošnega ljudskega odpora, tu le mora biti človek, ki se na to spozna, pa ni toliko dela, da bi nekoga redno zaposlili. Za zaposlovanje upokojencev in pogodbeno delo ne moremo reči, da jemlje delo ostalim.

RAJIČ: Malo prevelik poudarek je nasploh na nadurnem delu, prav je, da se to delo omejuje povsod tam, kjer se ga da z drugim delom nadomestiti. Dosti pa je primerov, kjer je tudi nadurno delo nepredvidljive narave, remonti, lani je bil zanimiv primer Zlatoroga, če so dobili surovine, so delali cel dan, čim večje so težave z reprodukcijskimi materiali, s proizvodnjo, tem bolj prisotna je potreba po nadurnem delu. Ne trdim, da se nadurnega dela ne da zmanjšati, vendar menim, da tudi ni prav to, kar je mladinska organizacija počela lansko leto, da je izračunala število nadur, jih delila s 192 in rekla: toliko novih delavcev bi lahko zaposlili. To je lahko bi rekel absurden pristop, ki pelje samo k dezinformaciji.

KATEDRA: Kakšni so sploh pogoji, da pridobiš status nezaposlenega, kakšne so ugodnosti?

GERLEC: Ja, status čisto enostavno, prideš sem, prineseš osebno izkaznico, delavsko knjižico, zdravstveno knjižico, se prijaviš tam, v katero občino spadaš in to je vse. Si zdravstveno zavarovan, o podpori pa lahko govorimo le v tistem primeru, če delovno razmerje delavca preneha ne po njegovi krivdi. Imeti pa še moraš najmanj devet mesecev delovne dobe neprekinjeno ali leto dni v zadnjih osemnajstih mesecih. Če imaš do pet let delovne dobe, dobiš podporo tri mesece, če imaš 10 let delovne dobe, dobiš to devet mesecev in nad 15 let delovne dobe je maksimalno leto dni, nato ta pravica ugasne.

KATEDRA: Kako je s študenti, ki imajo štipendije, končali bodo šolanje, pa jih delovne organizacije ne bodo mogle oziroma hotele zaposliti?

HORVAT: Družbena usmeritev je takšna, da vsakega štipendista, ki ga je negdo štipendiral mora tudi zaposliti. Zdaj če ga ne bodo, se bo ta pojavil pri nas kot brezposeln, in v takem primeru bi poskušali to delovno sredino, da ga zapolijo. Če pa nam to ne uspe, bomo poskušali o zadevi informirati tudi druge družbeno politične organizacije, samoupravne organe in nazadnje tudi organe oblasti. Pri nas smo imeli le en tak primer.

SREČKO PIRTOVŠEK

KOMENTAR

Podatek, da je za prihodnje šolsko leto razpisanih skoraj za tretjino manj štipendij, kot pa v enakem obdobju lani, je zgovoren dokaz, da skušajo organizacije združenega dela privarčevati pri splošnih stabilizacijskih prizadevanjih nekaj sredstev tudi pri štipendiranju. Ekonomska logika OZD je tukaj povsem jasna. Zakaj bi štipendirali in s tem dajali denar za kadre, katerih ponudba je na tržišču kadrov precej večja, kot pa je povpraševanje, če pa lahko med temi kadri kasneje izberejo najprimernejše, saj se na posamezne razpise prijavi kar precejšnje število kandidatov.

V dokaz takšnemu ravnanju naj navedemo podatke, da v skupnem razpisu kadrovskih štipendij, ki je bil objavljen v Delu na primer OZD v Mariboru niso razpisale nobene kadrovske štipendije za študij na višji pravni šoli v Mariboru. Podobno se godi tudi bodočim ekonomistom.

Verjetno so tukaj prisotne tudi napake iz preteklosti, ko so delovne organizacije v veliki meri štipendirale administrativne in upravne kadre, pri katerih so sedaj težave pri zaposlovanju. Napake pri kadrovski politiki v preteklosti pa ne bo mogoče rešiti v letu ali dveh, in bodo še nekaj časa prisotne. Porast štipendij iz združenih sredstev dokazuje, da je precejšnje število takšnih, ki brez kadrovske ali kakšne druge štipendije ne bodo mogli študirati. Seveda je še vedno možno dobiti štipendijo za izrazito deficitarne poklice. Ob tem se postavlja vprašanje, ali se ne bodo morali študentje iz revnejših družin odločiti za deficitarne poklice, pa čeprav imajo nagnjenje in sposobnosti za poklic, ki je trenutno suficitaren, kajti brez štipendije ne morejo študirati (nihče pa danes ne ve, če morda čez štiri leta, ko študent doštudira, ne bo tudi ta poklic deficitaren). Medtem pa bodo lahko študentje iz premožnejših družin veliko svobodneje izbirali študij. Ob tem ne velja pozabiti na podatek, da na naših univerzah študira le približno 10 odstotkov študentov iz delavskih in kmečkih družin.

3.425 iskalcev zaposlitev v podravski regiji verjetno še ni preveč zaskrbljujoča številka. Veliko bolj zaskrbljujoč je podatek, da trenutno niso znane niti potrebe po kadrih v letošnjem letu, prav tako še ni znano, koliko študentov oziroma dijakov bo letos končalo študij. Danes nihče ne more povedati dijaku, ki namerava nadaljevati študij na višji ali visoki šoli, kako bo z zaposlitvijo čez približno dve oziroma štiri leta, ko bo končal študij. Tako temelji vso načrtovanje šolstva na nekakšnih približnih podatkih, ki pa so lahko včasih zelo nevarni. Jasno pa je, da je kratkoročno oziroma vsaj srednjeročno načrtovanje možno le ob določeni stabilnosti gospodarstva. Pri kratkoročni in »gasilski« politiki reševanja težav je povsem jasno, da je organizacijam združenega dela nemogoče realno planiranje kadrov, s katerimi je tesno povezano izobraževanje, za nekaj let vnaprej. Jasno pa je, da so dolgoročni realni plani osnova za uspešno kadrovsko in izobraževalno politiko. Saj nam ravnanje po sistemu, kar bo, pa bo, ne more prinesti dolgoročne rešitve.

S. P.

IZOBRAŽEVANJE OB DELU IN PROGRESIVNI RAZVOJ DRUŽBE

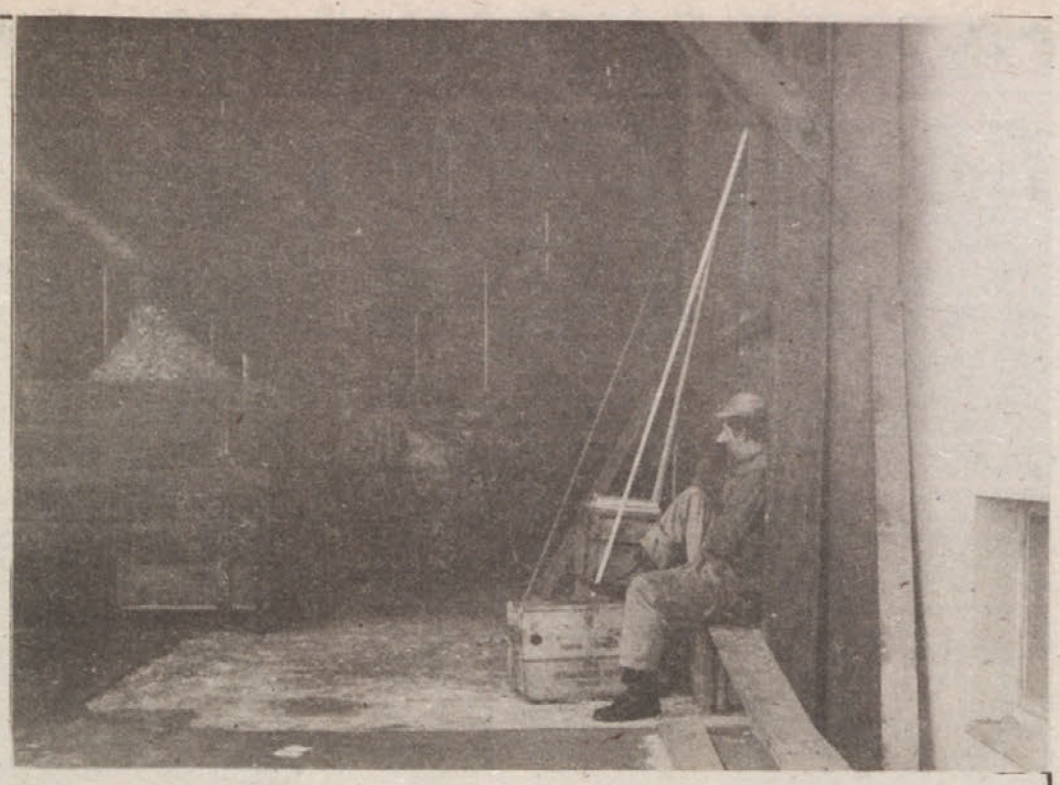

Tempo razvoja znanosti in tehnologije je privedel do izrednega porasta znanja, ki pa ga ne moremo preučevati brez povezanosti s socialnimi okviri v katerih je nastajalo, to je preučevanje v konkretnih družbenih odnosih oziroma z vidika socialne in moralne orientacije znanosti in tehnike. Raziskovanja na vseh področjih znanosti, kopičenje znanstvenih odkritij in spoznanj rezultirajo pravo eksplozijo znanja, ki se na nekaterih področjih podvaja v pičlih 15 letih ali še prej. Ta tempo je še v porastu in v letu 2000 bo znanje povečano kar 15 do 20 krat v primerjavi z letom 1960.

Povečanje znanja ima neposreden vpliv na sistem vzgoje in izobraževanja v vsaki deželi, vpliva na njegovo organizacijsko in programsko sestavo na metode razširjenosti in osvajanja znanja. S tem pa se ruši stabilnost kot osnovna odlika tradicionalnega pojmovanja sistema vzgoje in izobraževanja. Vsebina vzgoje in izobraževanja v določenem programu mora biti zasnovana na novih znanstvenih spoznanjih in mora dopuščati prožnost in razgibanost vsebine in omogočiti njeno formiranje v skladu s progresivnimi spremembami, ki se dogajajo in ki se bodo vršile v toku razvoja znanosti in tehnologije. To pa ima za posledico kaj hitro zastarevanje znanja, kar je močno izraženo zlasti v tehničnih poklicih. Npr. znanje elektroinženirja ali kemika, ki je diplomiral v letu 1955 je v letu 1965 izkoriščeno s 30 %, pri strojnem inženirju znaša izkoriščenost 40 % a pri generaciji iz leta 1960 znaša izkoriščenost 65 %. Po končanem študiju v petih letih ali še prej polovica znanja zastari npr. pri diplomiranem inženirju.

Ce se znanje trajno ne obnavlja, dopolnjuje, prestrukturira, lahko strokovnjaki postanejo resna zavora pri nadaljnjem tehnološkem razvoju namesto, da bi bili inovacijsko usmerjeni glavni vzvod tehnološkega razvoja. /op.: gl. več o tem v: PECUJLC. M.: Univerza prihodnosti, DDVV, Ljubljana, 1980/.

Iz vsega tega sledi, da izobraževanje po diplomi ne sme biti prepuščeno le dobri volji posameznika, ampak naj postane obvezno in nekaj samoumevnega — sestavni del dela in življenja v toku celotne delovne dobe in celotnega življenjskega obdobja. Nekatere dežele so te obveze že zakonsko uredile in vzgojno-izobraževalne inštitucije izdajajo diplome pod pogojem, da se diplomant obveže, da se bo nadalje nepretrgano izobraževal (pr.: Francija, Velika Britanija, ZDA . . .). Glede na stopnjo družbene zavesti o potrebi takšnega ukrepa, bi kazalo razmišljati tudi pri nas, saj zgolj prostovoljna osnova in pri mnogih le dosega diplome kot sredstva za realizacijo ozkih ambicij in karierizma v sedanjem ekonomskem in družbeno — političnem razvoju daje kaj malo možnosti za večji premik v tej smeri. S samoupravnim sporazumevanjem bi še zlasti strokovnjaki in tudi sleherni delavec sprejel to kot razumljivo nujno sestavino delovne obveznosti.

Zato je potrebno že v obdobju rednega šolanja bolj poudarjati vzgojno komponento in razvijati zavest o nujnosti nenehnega vzgajanja in izobraževanja. Razen družbenih in institucionalnih mer se zlasti kaže potreba po razvijanju posameznikove odgovornosti glede stalnega obnavljanja znanja, kar pogojuje, da se jasno opredele stališča do poklica in da tako strokovnjaki vodilni delavci kot vsi drugi čutijo globoko odgovornost in so motivirani v skrbi za vzgojo in izobraževanje v celotni življenjski praksi. To je bistvena sila, ki pogojuje trajen interes za odkrivanjem resnice in zavest potrebe po nepretrganem izobraževanju in samostojnem učenju. To pa narekuje, da se ljudje v delovni dobi večkrat za določeno časovno obdobje—odvisno od potreb, možnosti in smotrnosti-vključijo intenzivno v organiziran proces izobraževanja in so primerno motivirani in usmerjeni tudi v samoizobraževanje, v samovzgojo — vse manj pod pritiskom, ampak vse bolj iz globoke notranje potrebe in pobude. Tako se lahko povezano izmenjujeta delo in izobraževanje ali pa poteka izobraževanje ob delu idr.

Znanstveno-tehnološka revolucija je korenito spremenila značaj dela, metode dela, človekove funkcije in položaj v procesu dela. Če sledimo razvoju dela in proizvodnim sredstvom, lahko ugotovimo, da je delo vse bolj razumsko in je vse manj fizičnega dela. Npr. pri ročnem delu je delež umske aktivnosti približno 8 do 10 %, v mehanizirani proizvodnji srednje stopnje pa znaša delež umske aktivnosti že okrog 60 %, a na visoki stopnji avtomatizacije pa celo 80 do 90 % ali še več. To pa nujno zahteva, drugače je stagnacija neizbežna, znatno večji obseg in višji nivo znanja in ustrezno kvalifikacijo.

Vsebina znanja se spreminja z vse večjim tempom, kar pa zahteva brez kompromisa bolj dinamičen in manj zaprt in tog sistem vzgoje in izobraževanja, ker sicer pride do vse večjega razkoraka med znanstvenimi dosežki, njihovo smotrno napredno uporabo in vzgojno-izobraževalnim sistemom. Poudariti pa velja, da ne smemo precenjevati in idealizirati prispevka sistema vzgoje in izobraževanja in varljivo pričakovati, da bomo z njim rešili vse probleme sodobne družbe. Nikdar ne smemo izgubiti iz vida socialnorazredne razsežnosti znanja in njegove vloge pri preobrazbi določene družbe in človeka. Pri usvajanju novih znanj moramo upoštevati dialektično enotnost med usposabljanjem za osvajanjem znanja in vsebino znanja, ki naj omogoča pravilno ocenjevanje in vrednotenje vsakega novega dejstva, spoznanja, pojava, ideje, inovacije . . . tako v proizvodnji kot v družbenem življenju, da bodo pripravljeni za razumno selekcijo pridobljenih informacij, za sistematično opazovanje in spremljanje novih dosežkov in smotrno uporabo novih spoznanj v konkretni praksi; tu gre zlasti za kultiviranje znanja in za »kulturo učenja«, ki je pomemben izvod in gibalo družbenega razvoja oziroma razvoja učeče se družbe.

Znanstveno-tehnološka revolucija pogojuje s kopičenjem znanja, kvantiteto in kvaliteto tudi bolj posredno ali neposredno revolucijo miselnosti človeka, višjo stopnjo in novo kvaliteto družbene zavesti; gre za osvajanje novih delovnih metod, novih, bolj humanih delovnih odnosov, če je seveda novo v službi napredka za dobrobit človeštva, kar se vse odraža v progresivni preobrazbi osebnosti človeka.

Nesporno je dejstvo, da so spremembe v znanosti, tehnologiji in proizvodnji znatno hitrejše kot spremembe v vzgojno-izobraževalnih inštitucijah, še zlasti, kar zadeva organizacijo, posodobitev programov, oblik in metod dela. Če so vzgojno-izobraževalne inštitucije in še zlasti univerza zaprt in tog »konservatorski sistem«, postanejo ovira za družbeno-ekonomski in družbeno-politični sistem, ki nesmotrno troši družbena sredstva. To vodi do protislovnosti med zahtevami, ki jih vzgoji in izobraževanju postavljajo gospodarstvo in družba in vzgojno-izobraževalnimi rezultati, ki jih dajejo ustrezne inštitucije. To pa lahko dosežemo edino s povezovanjem dela z vzgojo in izobraževanjem, prisotna mora biti vseskozi živa sinteza in dialektična enotnost znanosti, materialne proizvodnje in vzgoje z izobraževanjem, kar vodi med drugimi pridobitvami tudi k večji delovni storilnosti.

Tudi raziskave potrjujejo pozitivno odvisnost med izobraževanjem in produktivnostjo, ki pa bi bila še višja, če bi v sistemu vzgoje in izobraževanja bolj vrednotili v praksi vzgojno komponento, npr. že delavci z osnovno šolo so bolj produktivni od nepismenih delavcev, poleg tega pa so še mnogo bolj učinkoviti pri opravljanju dela, kažejo več razumevanja za proces proizvodnje in čutijo večjo odgovornost za delo in boljše delovne odnose. Ekonomisti dokazujejo, da višja izobrazbena raven rezultira znatno večji delovni učinek, delavci hitreje osvoje novo tehniko, tehnologijo, se aktivneje in bolj produktivno vključujejo v nove organizacijske oblike, manj kvarijo stroje, imajo manj delovnih nezgod itd. Ne smemo torej pozabiti, da se tudi izobraževanje in vzgoja javljata kot pomembna dejavnika sprememb v znanosti in proizvodnji in dajeta svoj doprinos kvalitetnim spremembam.

Vpliva vzgoje in izobraževanja pa ne smemo zožiti zgolj na sfero produktivnosti dela oziroma le na ekonomsko korist. Le-ta vpliva tudi na sestavo novih potreb človeka, spodbuja težnje, da se te smotrno in humano zadovoljujejo in na ta način revoltirâ kvalitativne spremembe v strukturi človekove osebnosti in izobrazi vsebino njegovega življenja.

FRANC POŽGAN

IZ OSNUTKA RESOLUCIJE ZA XI. KONGRES ZVEZE KOMUNISTOV SLOVENIJE

Smo v času, ko tečejo v vseh osnovnih organizacijah ZK široke javne razprave, na katerih se obravnavajo kongresni dokumenti ali njihovi posamezni deli. Priprave na kongres ov širokem razmahu. Kongres ZKS bo 15. in 16. aprila v Ljubljani.

Tudi v osnovnih organizacijah ZK na mariborskih viških in visokih šolah so kongresne dokumente temeljito proučili. Določeni so bili tudi delegati, ki se bodo kongresa udeležili. Toda o tem kasneje.

Postavlja se vprašanje, kaj nam bo IX. kongres prinesel novega, kakšne nove smernice se bodo na njem izoblikovale. Mnogo nam prinaša že sam osnutek resolucije IX. kongresa ZKS. IX. kongres poudarja, da je poglavitni cilj ZKS, da se bori za dosledno uresničevanje samoupravnih družbenoekonomskih odnosov, kakor so opredeljeni v ustavi in so rezultat in program revolucionarnega boja zveze komunistov in delavskega razreda narodov in narodnosti Jugoslavije. Ustavna načela in odnosi so naš odgovor in naša alternativa številnim protislovjem in zaostritvam, ki pretresajo sodobni svet, v katerm se nezadržno uveljavlja socializem in se zato vse bolj postavlja vprašanje njegove podobe in perspektiv.

IX. kongres slovenskih komunistov prav gotovo ne bo samo opevanje že doseženega. ZKS se dobro zaveda svoje naloge pri odpravljanju neskladij med možnim in že doseženim v naši družbeni praksi, zato v osnutku resolucije za bližnji kongres slovenskih komunistov jasno opredeljuje naloge zveze komunistov pri nadaljnjem razvoju družbenoekonomskih odnosov, političnega sistema socialističnega samoupravljanja, krepitvi splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, vključevanju SRS in ZKS v mednarodne odnose, idejnopolitičnem usposabljanju in delovanju ZKS.

V resoluciji je poudarjeno, da se bo ZKS zavzemala, da bo znanost še več prispevala k uresničevanju dolgoročnih, zgodovinskih interesov delavskega razreda in k zadovoljevanju konkretnih družbenih potreb in da bo na podlagi humanističnih načel omogočala nadaljnje uveljavljanje slovenskega naroda v svetu. Vsekakor se vsi dobro zavedamo velike vloge, ki jo že ima, ali pa jo bo še v večji meri imelo lastno znanje. Le s krepitvijo pomena lastnega, domačega znanja, bomo lahko uspešno konkurirali na svetovnem tržišču. Zato se bo ZKS vedno zavzemala in bo razvijala zavest o tesni povezanosti raziskovalnega in izobraževalnega dela, za nujno praktično medsebojno spodbujanje in dopolnjevanje.

»Komunisti v celotnem združenem delu bomo tudi pri nadaljnjem samoupravnem preobražanju vzgoje in izobraževanja izhajali iz vloge delavcev v temeljnih samoupravnih organizacijah in skupnostih kot subjektov uveljavljanja kadrovsko izobraževalne politike in uresničevanja smotrov socialistično samoupravno angažirane vzgoje ter iz njihove odgovornosti za skladen socialni in materialni razvoj.«

Poudarjeno je, da družbena funkcija šole ni le doseganje čim boljših izobrazbenih rezultatov, ampak hkrati in še posebej socialistično, družbenomoralno, napredno idejnopolitično in samoupravno oblikovanje mlade osebnosti. Uveljaviti se mora položaj učenca in študenta kot enakopravnega subjekta vzgoje in izobraževanja in kot soodgovornega za družbena sredstva, ki jih delavci v združenem delu namenjajo vzgoji in izobraževanju.

Pri vsem tem je zelo pomembna samoupravna reforma šolstva, ki temelji na usmerjenem izobraževanju.

Pri nadaljnjih pripravah na programsko preobrazbo visokega šolstva bodo zlasti komunisti na univerzah uveljavili programsko povezanost in usklajenost srednjega in visokega izobraževanja, presegali težnje po drobitvi programov in smeri izobraževanja ter se zavzemali za to, da se z vključevanjem v delo po končani srednji šoli, pri pridobivanju višje in visoke strokovne izobrazbe, širše uvaljavi izobraževanje iz dela in o b delu. Osrednja pozornost bo namenjena nadaljnjemu razvoju delegatskih odnosov v visokošolskih organizacijah združenega dela ter uveljavljanju odnosov svobodne menjave dela in celovitosti dohodka visokošolskih temeljnih organizacij združenega dela. Zveza komunistov se bo tudi v prihodnje zavzemala za takšen sistem vzgoje in izobraževanja, ki bo temeljil na odprtosti in na dogovorjenih skupnih temeljih sistema vzgoje in izobraževanja v Jugoslaviji.

Zelo zanimive in kritične ugotovitve podaja poročilo CK ZKS o delovanju komunistov med kongresoma: »Komunisti v visokem šolstvu so sicer zastavili nekatere aktivnosti za nadaljnjo samoupravni preobrazbo obeh slovenskih univerz in odpiranja visokošolskih temeljnih organizacij v združeno delo. Njihovo uspešnost pa sta pogojevali predvsem stopnja idejne in akcijske enotnosti ter razredne naravnanosti komunistov.«

Kljub dobrim rezultatom povezovanja OK ZK v visokem šolstvu v občinske organizacije zveze komunistov se odgovornost komunistov v vsem združenem delu za reformo univerze še ni dovolj izrazila. ZK je s svojo aktivnostjo pomembno prispevala k začetku široke družbene akcije za reševanje materialnih razmer domov za učence in študente. Zgrajenih je bilo mnogo novih domov, s čimer se bistveno izboljšujejo možnosti za bivanje in s tem za kvalitetno strokovno izobraževanje. V skrbi za dolgoročnejše urejanje študentskega standarda se je zveza komunistov zavzemala za uveljavitev družbeno dogovorjene štipendijske politike in za ustrezen samoupravni sporazum med nosilci štipendiranja. V njem se je dosledno uveljavila kadrovska funkcija štipendij, njihova spodbudna vloga, ker je višina štipendij odvisna od študijskih rezultatov in upoštevanja strokov bivanja. Na tem področju je bilo resnično veliko storjenega, vendar je jasno, da moramo takšne smernice dela razvijati še naprej, saj bomo le tako lahko zagotovili uspešno delo študentov na obeh slovenskih univerzah.

To je le nekaj drobcev iz poročila o delovanju ZKS med VIII. in IX. kongresom slovenskih komunistov in iz osnutka resolucije za IX. kongres. IX. kongres je pred vrati. Resnično bo priložnost za to, da temeljito ocenimo, kaj smo v zadnjem obdobju dosegli, pa tudi, česa nismo uresniči in za to, da se na njem dogovorimo za naše nadaljnje naloge.

Iz osnovnih organizacij zveze komunistov na mariborski univerzi se bo 9. kongresa ZKS udeležilo 5 delegatov. To so:

študentki:
Suzana Cotter (PA)
Alenka Črnko (VEKŠ)š

profesorji:
Ivan Justin (VPŠ)
Tine Zorič (VTŠ)
Vito Kumperščak (UK ZKS)

KAJ MENI VIDA TOMŠIČ O RAZISKOVALNEM DELU ŠTUDENTOV VPŠ

Na Višji pravni šoli Univerze v Mariboru je predavala članica predsedstva SR Slovenije, redna univerzitetna profesorica na ljubljanski fakulteti in narodni heroj tov. Vida Tomšič. Študentje Višje pravne šole smo prav veseli, da se je Vida Tomšič odzvala našemu vabilu in posvetila svoje predavanje na temo vloga prava pri razvijanju družinskih odnosov v socialistični samoupravni družbi.

Vida Tomšič je vse svoje napore in delo v življenju posvečala razvijanju humanih odnosov v naši družbi, zlasti v okviru družine. Njeno delo je na tem področju res revolucionarno. Še posebej smo veseli tega predavanja, kajti v prejšnjih letih dužinsko pravo ni bilo tako razvito na Višji pravni šoli, bilo je nekoliko odmaknjeno, glede na to, da je VPŠ bolj usmerjena v gospodarstvo, je dejal tov. dekan dr. Šime Ivanjko. Vendar pa je v zadnjem času glede na potrebe v praksi, ta študijski program razširjen in posodobljen, obenem pa je tudi sistematično usmerjen v raziskovalno delo. Študentje VPŠ smo v preko štiridesetih seminarskih nalogah pravno obdelali področje družinskih razmerij. Pri tem gre velika zahvala mentorici dr. Miroslavi Geč-Korošec, ki si je prizadevala, da smo družinskopravna razmerja preučevali sistematično. Vida Tomšič je to pohvalila in dejala, da takšen način dela vodi k uspešnemu vključevanju študentov v raziskovalno delo.

Z zaključki in stališči, do katerih smo prišli pri našem raziskovalnem delu, smo se študentje vključili v razpravo, ki je bila po predavanju ter Vidi Tomšič tudi postavili določena vprašanja. V nadaljevanju tega sestavka bomo poskušali prikazati nekatere zanimive ugotovitve in zaključke študentov ter odgovore in stališča Vide Tomšič. Študentka Petra Šetina je obdelala delovanje predzakonskih svetovalnic in prišla do zaključka, da je po enem letu predzakonskega svetovanja že postalo jasno, da je izredno malo ljudi, ki pred sklenitvijo zakonske zveze ne bi želeli slišati ničesar iz svetovalnega programa. Njeno stališče pa je, da bi morali z vzgojo za skupno življenje v družbi začeti mnogo, mnogo prej. Prvi stik otroka s svetom je njegova družina. Žal pa v vseh družinah ne vladata medsebojno spoštovanje in razumevanje. Z vzgojo za življenje bi morali začeti že v vzgojnovarstvenih zavodih, nadaljevati v osnovnih šolah in največjo pozornost posvetiti mladim najstnikom v času dozorevanja njihove osebnosti,to je v srednji šoli. Zavzema se, da bi mladinske politične šole pričele z uvajanjem tako imenovane šole za življenje. Vida Tomšič se je v odgovoru na izvajanja študentke Petre Šetina popolnoma strinjala z njenimi ugotovitvami. Pri tem je še povdarila, da bi z uvajanjem celodnevne šole morali otroka vključevati v gospodinjstvo in ne v gospodinjski pouk. Vzgajati bi ga morali delovno, da bo lahko tudi doma — v družini prišlo do delitve dela. Tisto, kar mora biti v družini storjeno vsak dan, bi morali delati vsi, ne pa, da teža tega bremena pade na mater oziroma ženo. Glede tega se mora spremeniti miselnost v naši družbi. Družba mora tudi prevzeti določene obveznosti, kot na primer prehrano na delovnem mestu. Nadalje pa ugotavljamo da smo v SR Sloveniji še najbolj uspeli z možnostjo kasnejšega odločanja o rojstvu, z možnostjo odločanja o rojstvu takrat, ko končamo šolo in ko si že ustvarimo na nek način takšno skupnost, ki že daje topel dom otroku. Posebej pa je že povdarila, da je treba mladinsko organizacijo vključiti pri vzgoji mladih za skupno življenje, saj se na primer že nekaj časa tudi v vojaški šoli vključujejo predavanja o zakonskih odnosih in družinskih razmerjih in o načrtovanju družine. Vida Tomšič pa je že v samem predavanju, nato pa še posebej, obširno odgovorila študentu Koron Nedjanu, ki je v svoji seminarski nalogi obdelal marksistično postavljanje ženskega vprašanja kot dela proletarske revolucije in graditve socialističnih družbenih odnosov. Poudarila je, da gre v naši družbi za globoke revolucionarne spremembe v lastninskih in družbenoekonomskih odnosih, ki so spremenili tudi zakonska in družinska razmerja, saj sodi med zakonitostmi socialističnega razvoja tudi zavestno vodenje procesa družbenih sprememb. Uveljavljanje žensk kot enakopravnih, ustvarjalnih osebnosti pomeni spremembo zakonskih in družinskih odnosov. Ti odnosi torej niso enkrat za vselej dani kot „naravni". Spreminjajo se in naša socialistična družba je ta proces zavestno sprejela in ga tudi spodbuja. Boj za uresničevanje enakopravnosti moških in žensk izgublja danes smisel boja za „enake pravice" ter postaja sestavni del boja delavskega razreda za osvoboditev človeka in njegovega dela.

Študent iz dela Janez Pešl je svojo seminarsko nalogo posvetil vprašanju nočnega dela žensk v SOZD Mariborska tekstilna tovarna. Prišel je do zaključka, da popolnoma odpraviti nočnega dela žensk v MTT ne bo možno še nekaj let, ker sedanji pogoji gospodarjenja tega ne dovoljujejo. Obstajajo pa realne možnosti za postopno ukinitev nočnega dela žensk. Te možnosti so po njegovem mnenju naslednje: uvedba najsodobnejše tehnologije, delna nadomestitev ženske z moškim pri tistih delih, ki so za žensko manj primerna, drugačna razporeditev delovnega časa in boljša organizacija dela. Pri svoji seminarski nalogi je uporabil monografijo Vide Tomšič: „Ženska v razvoju socialistične samoupravne Jugoslavije," v kateri je posvetila posebno poglavje vprašanju nočnega dela žensk.

Vida Tomšič je v odgovor pojasnila, da je Janez Pešl prav razumel njeno izvajanje v omenjeni knjigi, kjer pa tudi poudarja, da so se v razpravah v posameznih republikah in avtonomnih pokrajinah o tem, ali naj bi nočno delo žensk v industriji v celoti ukinili ali ne, pokazale razlike, pogosto bolj pod vplivom večje ali manjše nezaposlenosti kakor pa načelno. Ponekod, kot na primer v Sloveniji zahtevajo kot pogoj za začasno odobritev perspektivni program ukinjanja nočnega dela za ženske. Drugje povdarjajo, da je tehnološki proces dela v številnih organizacijah združenega dela takšen, da bi se proizvodnja, če bi ženske izključili iz nočnega dela, zelo zmanjšala, ponekod pa bi bila celo ustavljena. Poudarjajo pa tudi, da bi se z ukinitvijo nočnega dela žensk zmanjšalo število zaposlenih žensk nasploh, ter da bi se na tak način znatno zmanjšale možnosti za njihovo perspektivno zaposlovanje na vseh delovnih mestih. Omenila je še, da kaže praksa tudi v mednarodni skupnosti, da vsi predpisi, tako tudi mednarodna konvencija o prepovedi nočnega dela žensk, ki ščitijo žensko tako, da ji prepovedujejo določena delovna mesta ali določene delovne pogoje, navadno delujejo v nasprotju s splošno sprejetimi načeli o odprtosti vseh delovnih mest za vsakogar, ne glede na spol. Zato se tudi zavzema, da bi bilo potrebno tam, kjer je nočno delo, s samoupravnimi sporazumi dosegati ugodnejše pogoje za delo žensk in sploh za delo v nočni izmeni, da se na primer delavkam na nočnem delu zagotovijo prevozi, topel obrok, čuvanje otrok in drugo.

Študentu Matjažu Birsa je študij monografije Vide Tomšič „Ženska v razvoju socialistične samoupravne Jugoslavije" zbudil izreden interes, ki ga je osredotočil na dve vprašanji, ki ju je tudi obdelal v seminarski nalogi. Ali se morda kažejo in v čem se kažejo pomanjkljivosti emancipacije in ali se pri nas na temelju ustave lahko z načrtovanjem družbe omeji nataliteta, (na SAP Kosovo)? Vida Tomšič je na postavljeni vprašanji odgovorila zelo obširno. Njen odgovor bomo strnili na najvažnejše. Najprej je povdarila, da ni človekove emancipacije, če ne velja za oba spola, zato vedno, kadarkoli uporablja besedo emancipacija, skuša govoriti o emancipaciji moškega in ženske. Drugače bi prišlo do feminizma, ki se bori proti moškim. Ustavno načelo popolne enakopravnosti spolov pa je mogoče konkretizirati samo s stalnim razširjanjem pravic in svoboščin vseh občanov. Glede načrtovanja družine na območju SAP Kosovo je povdarila, da se popolnoma odreka takšni interpretaciji, ki bi govorila za namerno nacionalistično akcijo na tem območju. Vse raziskave in študije v svetu v zadnjih 15 — 20 letih dokazujejo, da se ženske nikoli ne ravnajo po nekih parolah, ki jih daje ta ali ona politična stranka ali pa vlada, ampak se ravnajo po svojih življenjskih navadah. V nadaljevanju je opisala njen najmučnejši dogodek iz leta 1935 oziroma 1936, ko se je udeležila sestanka rudarskih žena v Trbovlju. To so bili štrajki, ko so ženske enotno nastopile in zahtevale, da jim naj zdravniki pomagajo, ker ne morejo roditi, saj nimajo dovolj kruha za svoje otroke, da bi jih lahko preživljale. Življenjski pritisk na slovenske žene je bil torej takšen, da so posegle po ustreznih sredstvih. Življenjski pritisk na področju Kosova, kjer so imeli dobro zemljo, plodno zemljo ni bil takšen, bil je obraten.

Življenjski pritisk je bil roditi čim več otrok, čim več delovne sile, ker je otrok že zgodaj postal sodelavec in zelo važna oslomba za starše v starosti. V nadaljevanju se je dotaknila nekaterih razmer na območju Kosova ter povdarila, da je osrednje vprašanje razvoja na območju Kosova in s tem popravek nekaterih težkih dogodkov v preteklosti.

Kot primer je navedla težko priborjeno dvojezično šolo v Lendavi ter povdarila, da je za dobre odnose med skupno živečimi nacionalnostmi potrebno, da je dvojezičnost obvezna in ne samo dobrovoljna.

Študent Ivan Plevnik je posvetil svojo seminarsko nalogo institutu sporazumne razveze zakonske zveze. Ob primerjalnopravnem prikazu pravne ureditve sporazumne razveze v ostalih republikah in obeh avtonomnih pokrajinah je prišel do zaključka, da je slovenska zakonodaja zelo zaostrila pogoje za sporazumno razvezo. V zvezi s temi ugotovitvami je postavil vprašanje, ali pogoji, ki jih zakonca morata izpolnjevati za sporazumno razvezo, po slovenskem zakonu le niso prestrogi? Na to vprašanje je Vida Tomšič povdarila, da moramo ostati pri sporazumni razvezi strogi glede dogovora zakoncev o njunih otrocih, pa tudi glede ostalih dogovorov, ki jih določa zakon. V kolikor bi pri sporazumni razvezi popustili, bomo imeli tako socialne primere, ki bodo večinoma prizadevali otroke in žene.

Skupina študentk (Vesna Zakršnik, Mira Rebernik, Duša Pokeržnik, Simona Lesnika, Karmen Topolšek) je obdelala vlogo občinske skupnosti socialnega skrbstva pri urejanju osebnih stikov med starši in otroki po razvezi zakonske zveze. Pri tej raziskavi je prišla ta skupina predvsem do naslednjih zaključkov: starši se vse premalo zavedajo, da je stik otroka z drugim roditeljem otrokova pravica; stik med roditelji in otrokom bi se naj ne urejali na strogo uradniški način, temveč bi morali pri urejanju osebnih stikov v naprej pokazati veliko strpnost in dobro voljo; pri urejanju osebnih stikov bi se morala najbolj upoštevati otrokova korist; občinska skupnost socialnega skrbstva ima po zakonih premajhno pristojnost, morala bi se povečati ta pristojnost.

Vida Tomšič je na takšno ugotovitev in zaključke odgovorila, da je naloga skrbstvenih organov res, da pledira na humane odnose med roditelji in na dogovarjanje med njimi. Ko pa pride tako daleč, da to med roditeljema ni mogoče doseči, pa najbrž ne preostane drugo kot to, da se uradno določi čas (ura) in kraj osebnih stikov staršev z njihovimi otroci. Po njenem mnenju ima socialno skrbstvo dokaj veliko pristojnost, saj reprezentira celotno družbo in bi se morala bolj intenzivno povezati z raznimi institucijami za otroke, za ostarele, za šolstvo, zdravstvo, s sindikati ter organizacijami združenega dela. Socialni delavec je sicer res poklic, toda potreben je človek, ki bi se naj ne obnašal oblastniško, ampak popolnoma enakopravno do človeka, ki mu je pomoč potrebna. Pristojnost skupnosti socialnega skrbstva se bo še večala, istočasno pa bomo morali skrbeti za visoko kvalificirane kadre, ki bodo lahko uspešno reševali družinskopravne probleme.

Redna študenta Stanislav Štingl in Renata Lipovnik ter študentka ob delu Miroslava Ketiš so obdelali posvojitev po slovenskem zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Prišli so do vprašanja, ali v SR Sloveniji res zadošča samo ena vrsta posvojitev takoimenovana popolna posvojitev, ko pa poznajo vse ostale republike in avtonomni pokrajini še takoimenovano nepopolno posvojitev, in ali res lahko tujec posvoji jugoslovanskega otroka, saj je osnovni pogoj, ki ga posvojitelj mora izpolnjevati, da daje jamstvo, da bo posvojenca vzgojil za delovnega člana socialistične samoupravne družbe.

Vida Tomšič je tudi na ta vprašanja obširno odgovorila ter najprej povdarila, da se je tudi sama zelo zavzemala za to, da je slovenski zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih sprejel samo eno vrsto posvojitve — takoimenovano popolno posvojitev. Globoko pa je prepričana, da mora biti posvojitev takšna, saj smo imeli v praksi hude primere, ko so starši kasneje svojega posvojenega otroka zahtevali nazaj, ker na primer niso imeli dediča. Popolna posvojitev ukinja krvno zvezo, moramo pa ohraniti popolno tajnost pred starši, kdo je otroka posvojil. Če so bili starši že odločeni, da je otroka nekdo posvojil, je ta otrok zanje umrl. Otrok potrebuje individualno ljubezen, vedeti mora, da je eden nekje samo zanj. Poleg popolne posvojitve pa moramo razvijati rejništvo, in kdor ni pripravljen prevzeti vse odgovornosti posvojitelja, naj ne postane rejnik. Rejniku se lahko otrok vzame in vrne naravnim staršem. Rejnik pa je lahko oseba, ki dobiva rejnino ali pa se lahko rejnini tudi odpove. Glede posvojitve jugoslovanskega otroka po tujcu pa je Vida Tomšič povdarila, da je treba ločiti določene primere od posvojitve jugoslovanskega otroka po tujcu nasploh. Takšni določeni primeri so na primer primeri primorskih in koroških Slovencev, kjer smo dopuščali posvojitve in nadalje primeri, ki se danes pojavljajo, ko ostajajo naši Slovenci v Zvezni republiki Nemčiji. Ali lahko dopustimo posvojitev slovenskega otroka po Nemcu, če se je otrokova mati — Slovenka poročila z Nemcem? Mislim, da moramo v takšnih primerih gledati življenjsko in tudi posvojitev dovoliti.

Študentki Mihaela Tepaj in Vanja Štiglič sta v svojih seminarskih nalogah predelali spremembo priimka in ugotovili, kako posamezna družinskopravna stanja kot na primer razveza zakonske zveze, neplačevanje preživnine, ponovna sklenitev zakonske zveze in drugo, lahko vplivajo na samo spremembo otrokovega priimka. Vida Tomšič je na te ugotovitve poudarila, da smo na začetku šestdesetih let pričeli ukinjati obvezo tako imenovanega srednjega imena, ki je moralo biti vpisano v vseh naših legitimacijah in po katerem se je tudi videlo, ali je otrok zakonski ali nezakonski. Zmeraj je bilo treba povedati očetovo ime. Vse to pa je za nas, ki gradimo na osebnosti na odgovornosti družbe do otroka, do mladoletnikov z vsemi institucijami, ki jih poznamo, postalo irelevantno, v vseh spornih primerih je potrebno reševati življenjsko. Priimek je formalizem, vprašanje odnosov je bistvo, odnosov med roditeljema in njunimi otroci. Študent Gregorčič Marjan je v skupini z drugimi študenti obdelal skrbništvo odraslih oseb pri občinski skupnosti socialnega skrbstva v Mariboru. Vido Tomšič je seznanil s težavami, ki nastopajo pri skrbništvu odraslih oseb in ki se predvsem nanašajo na skrb za varovančevo osebnost. Po njegovem mnenju je ta skrb zanemarjena, ker je poudarek na skrbi za varovančevo premoženje. Vida Tomšič je v odgovoru opozorila na ustavno določilo, po katerem so otroci dolžni skrbeti za svoje starše in jim nuditi potrebno pomoč. Za starega varovanca, za katerega ne skrbijo otroci, bi morali pravočasno, torej dovolj zgodaj poskrbeti za njegovo družbeno oskrbo, istočasno pa zavarovati njegovo premoženje in omogočiti, da se mora iz njegovega premoženja najprej poplačati družba, šele nato njegovi otroci.

Spreminjanje študenta iz objekta v subjekt se začenja z njegovim organiziranim vključevanjem v delo družbenopolitičnih organizacij, kakor tudi v raziskovalno delo. S tem se pričenja prvi korak povezave med teorijo in prakso. Glede na to, da temu vprašanju posvečamo premalo pozornosti na večini šol, se mi zdi sodelovanje v skupinah pri kolektivnih seminarskih nalogah zelo pomembno, kajti prav tu se začenjajo zametki raziskovalnega dela. Študenti si v skupini razdelijo delo in ugotavljajo dejansko stanje. Kljub še velikokrat neprijaznemu sprejemu študentov v praksi se dejansko tudi ta vozel rahlja. Spoznanja so dragocena za delo v prihodnosti, saj tako seznanjanje s prakso prihrani mnogim kasnejša prva soočanja ter se ob težki nalogi najbolje uči v skupini. Premalo je še prodrlo spoznanje, da učnovzgojni proces ni samo sprejemanje podane teorije, in da moramo znanje, ki smo ga osvojili na šoli, vgraditi v prakso. Praksa je oblika izpraševanja samega sebe, in ne izpraševanje, ki ga vrši profesor. Delo je najbolj strog profesor, tu se uveljavljajo kriteriji samokritičnosti, iznajdljivosti, saj ob delu ocenjuješ sam, predvsem pa, kako uporabiš pridobljeno znanje. S takšnimi ocenami smo pričeli na naši šoli. Zavzemamo se, da bo delo študentu na šoli začetek raziskovalnega dela.

IVAN PLEVNIK

S SVOJIMI PROFESORJI NA ČELU SMO BILI NA

Steinar Kvale

IZPITI IN GOSPOSTVO

krt

»Kritika ni uničila imaginarnega cvetja na okovih zato, da bi človek nosil okove brez fantazije in tolažbe, marveč zato, da bi okove odvrgel in si utrgal živ cvet.«

K. Marx, H kritiki Heglove pravne filozofije, Uvod, MEID I., str.: 19.

»Slovensko založništvo je organizirano tako, da onemogoča organizirano in kontinuirano publiciranje aktualnih teoretskih knjig. Pa ne zato, oziroma ne samo zato, ker bi morda v teh založbah sedeli ljudje, ki jim do tega ni (čeprav tudi to večkrat drži), ampak zato, ker so tako organizirane in tako usmerjene, da, ne samo da niso zainteresirane, ampak tega enostavno ne zmorejo, hkrati pa pri bralstvu ubijajo interes za tovrstno literaturo.«

»KRT bo objavljal revolucionarno teorijo (kot se vidi iz samega razvoja te knjižice). Revolucionarna teorija je marksistična teorija. Pri tem pa gre za vprašanje, KAJ JE MARKSISTIČNA TEORIJA. **Pri nas se zaradi določene družbene situacije, zato, ker je socialistična revolucija osvojila politično oblast in si prizadeva za nadaljnje zmage, na teoretskem in idejnem področju večina teoretske in idejne produkcije deklarira za marksistično in nastopa v imenu marksizma. Ni potrebno biti natančen opazovalec, da ugotoviš, da se za to oznako marksizma skriva marsikaj.** Zato je vprašanje, KAKŠNO MARKSISTIČNO LITERATURO ŽELI TA KNJIŽNICA IZDAJA, oziroma na kakšen način želi izdajati marksizem, da bi ta bil revolucionarna teorija. OSNOVNA OST JE UPERJENA PROTI AKADEMSKEMU MARKSIZMU, marksizmu, ki živi na račun abstrahiranja od aktualne družbene problematike in teorijo goji na star, meščanski način. OST JE UPERJENA PROTI ŠOLSKEMU MARKSIZMU, to je proti marksizmu, ki marksizem predstavlja kot pozitivno znanje, ki se ga je potrebno naučiti na katehetski način. Na zadnji instanci je šolski marksizem tista resnica, ki jo je potrebno sprejeti, ali pa je človek že sumljiv, da je karkoli, oziroma da ja slab učenec, če gre za šolo. Značilno za šolski marksizem je, da je marksizem oropan moči negacije, torej sposobnosti tega, zaradi česar je marksizem revolucionarna teorija, moči, da nenehno analizira konkretno situacijo in išče sproti, kako situacijo spreminjati, razvijati naprej v smeri osvobajanja človeka. Tako je marksizem v šolskem sistemu postavljen tako, da lahko služi ohranjanju tekočega sistema, medtem ko bi moral, če bi hotel biti revolucionarna teorija, usmeriti svoje znanje proti temu šolskemu sistemu, v katerem je predvajan in predstavljan kot predmet, ne pa kot napotilo in navodilo k revolucionarni praksi. OST JE UPERJENA PROTI MARKSIZMU KOT LEGITIMACIJSKI ZNANOSTI. Gre za marksizem, ki legitimira obstoječi družbeni sistem, ki hoče pokazati in dokazati, da je revolucija pri nas končana, da smo lahko zadovoljni s tem, kar imamo. Skratka — legitimira stanje tako, kakršno je, ne da bi se spraševal, zakaj je takšno, kakršno je, in kakršno bi lahko bilo, kako bi ga bilo potrebno spremeniti, če ne dosežemo ciljev, ki jih deklarira naša revolucija.

Nasproti tem trem prevladujočim negativnim oblikam marksizma, ki teorijo vsaka na svoj način ločujejo od revolucionarne prakse in so postavljene celo njej nasproti, KRT ŽELI AFIRMIRATI MARKSIZEM KOT REVOLUCIONARNO TEORIJO, KI JE ŽIVLJENJSKO VEZANA NA AKTUALNE DRUŽBENE PROBLEME, KI JE ŽIVLJENJSKO VEZANA NA REŠEVANJE TEH PROBLEMOV in ki je življenjsko vezana na boj za revolucionarno spreminjanje trenutnih razmer. Pokazati želi, da je marksizem nujno potreben za reševanje družbenih problemov v smeri nadaljnjega razvoja socialističnega samoupravljanja.«

Kaj je KRT. KRT je krt in KRT je podgana. Je podgana, ki se združuje in družno hodi na pohode, in krt, ki spodkopava temelje meščanskih družbenih razmerij. KRT je na pohodu. Kot podgana leze iz kanalov in klozetov, kot krt iz zemlje na vrtih in poljih. KRT prihaja — počasi, a sigurno.

»V dosedanjih fazah naše revolucije je bila osvojena politična oblast, sprejeti so bili določeni ukrepi v ekonomski politiki, določeni poskusi na področju kulturne politike. Ampak kljub temu je ostala cela vrsta problemov zunaj refleksije, ki jih enostavno ne reflektiramo, o katerih ne razmišljamo, ki jih ne analiziramo in ki se nam prikazujejo kot samoumevna danost. Ne sprašujemo pa se niti po njihovem razrednem izvoru niti po njihovem razrednem funkcioniranju. Med takimi pojavi, ki so ostali zunaj refleksije, so v veliki večini tisti pojavi, za katere lahko rečemo, da pogojno zadevajo reprodukcijo ljudi, ali bolj natančno rečeno — reprodukcijo družbenih razmerij.

Med njimi je tudi vzgojnoizobraževalni sistem, določeni mehanizmi v tem sistemu, med njimi izpiti.

Ta sistem in ti mehanizmi še vedno ohranjajo svoje meščansko razredno bistvo, ki s ciljem in uveljavljanjem socializma nima dosti skupnega, oziroma bi morali imeti skupno samo to, da se ukinjajo. S tem pa, ko ostajajo, in ostajajo nereflektirani, ostajajo nedosegljivi tudi praksi, ki bi jih naj spreminjala, reproducirajo stare družbene strukture in modele obnašanja, razmišljanja ipd. **Vprašanje izpitov je eno tistih vprašanj, ki jih je potrebno podvreči refleksiji in materialistični analizi!«**

»Med drugimi podobnimi problemi bo zbirka nadalje obravnavala vprašanje položaja ženske v socializmu, vprašanje seksualnosti, seksualnih odnosov, potem na nekem drugem nivoju vprašanje stalinizma, skratka, kup problemov je, ki jih je potrebno analizirati, da bi jih bilo mogoče spreminjati. Hkrati pa se zbirka zaveda, da to spreminjanje ni mogoče brez temeljne teorije in zato je eden temeljev te zbirke publiciranje temeljne teorije, to je tekste klasikov marksizma, ki so bili na tak ali drugačen način izločeni iz razmišljanja in je o njih na nek način prepovedano razmišljati. Gre nadalje za publiciranje teorije, ki se je uveljavljala v zgodovini delavskega gibanja, ne glede na to, ali se s to teorijo strinjamo ali ne, gre za to, da s publiciranjem te teorije reflektiramo in zmage in poraze in napake in prodore v delavskem gibanju. Konkretno: Gre za to, da se objavljajo in stalinistični teksti in revizionistični teksti in anarhistični teksti. Skratka teksti vseh tistih smeri v zgodovini delavskega gibanja, ki veljajo tako ali drugače za sporne, ki so pa nujno potrebni zato, da o njih razmišljamo in jih preštudiramo, če ne želimo teh napak ponavljati in še huje, da ne bi ponavljali teh napak, ne da bi vedeli, da jih ponavljamo.«

»KRT ima v slovenskem prostoru še en pomen. V Sloveniji je cela vrsta mladih prevajalcev in publicistov, ki teoretsko razmišljajo, ki pa v obstoječem založniškem sistemu nimajo možnosti objavljati, torej družbeno angažirano delati. Tem avtorjem želi na široki socialistični platformi zbirka odpirati poti v publiciranje.«

»Vprašanje je, ali Kvale pomeni tisti pravi marksizem, ali ta knjiga predstavlja pravo moč negacije, tisto antilegitimacijsko teorijo ipd. Ali mi s Kvalejem res uvažamo tisto, kar pravzaprav potrebujemo in to v tem obdobju, ko se uvažati ne sme?

Kvale ne pomeni, da smo zdaj v svetovnem prostoru, tam gori na Norveškem našli nekega človeka, ki zna take stvari marksistično pojasniti, tako da mi dobimo ta katekizem tudi na slovensko ozemlje, temveč pomeni pobudo, izziv.«

»Izpit moramo gledati kot neko posebno zgodovinsko obliko. Izpiti ne predstavljajo samo strani oblasti, temveč se na njih dostikrat srečujejo moči študentov in profesorjev. Primer takega izpita, ki paradoksalno kaže, da ima vsakdo svojo plat resnice.

Študenta na izpitu vprašajo, kaj je birokracija. On odgovori, da je to to, da vsi vladajo. Odgovorijo mu, da to ni birokracija, ampak demokracija. Aha, pravi on, potem je pa to, da eden vlada. Pojasnijo mu, da tudi to ni, in ga vprašajo, kje bi lahko srečal birokrata. Ali bi ga lahko srečal na ulici ali v tovarni ali na občini? Študent pravi, da na ulici. Na vprašanje, zakaj na ulici, reče, da ker je to najširši pojem.

Tu se vidi paradoksalna logika. S strani univerzitetne hierarhije zahtevajo znanje, opredelitev birokracije; ne glede na to, da ja abnormalno že to, če kdo tega ne ve, je to zahteva po znanju. Na drugi strani pa ima tudi študent svojo logiko in svoj prav:«

»Univerza je nastala znotraj enega čisto drugega družbenega konteksta, kot je naš, in jo je treba gledati kot tako. Takrat je študij zgledal čisto drugače in še ni imel tiste teže, ki jo ima danes. To je omogočalo t. i. **akademizem,** ki se ohrani še dolgo po tistem, ko se začne tehnološka osnova univerze čisto spreminjati.

V današnjem času pa pride ta tehnološka osnova univerze že do tolikšnega izraza, da se cele univerze podrejajo sistemu. Recimo: zakaj je prišlo v šestdesetih letih na ameriških univerzah do tako izrazitega revolta? Predvsem zato, ker je ameriška vojska enostavno pokupila univerze in vso njihovo raziskovalno dejavnost. Vso raziskovalno delo je šolo preko podržavljenja na račun vojske in drugih sistemov (NASA). To se je na vrsti ameriških univerz zgodilo in ta trend se danes kaže povsod. Ali se univerze podvržejo sistemu države ali pa se neposredno militarizirajo. Od sovjetskih pa do ameriških univerz — povsod je enako.«

»Šolski sistem moramo gledati v celoti. Če pogledamo, kakšno funkcijo je imela osnovna šola včasih, kakšno pa ima danes, vidimo, da je včasih osnovna šola izločala tiste ljudi, ki so bili potrebni za proizvodni proces z nizkokvalificirano delovno silo. Pri tem je določeno število kadrov pustila iti naprej. Srednja šola je dajala kvalificirane delavce, univerza pa je izločala tehnike. Ostala pa je čista smetana. Tako je bil šolski sistem (kot celovit sistem) tisti, ki je diskriminiral, tisti, ki je zagotavljal določene kvote ljudi za gospodarstvo. To pa ni njegova prvotna funkcija. TAKO ŠOLE NE IZOBRAŽUJEJO, AMPAK IZLOČAJO. IMAJO SELEKTIVEN POMEN. IZPITI SO REŠETA NA DOLOČENIH RAVNEH, IN DRUŽBENEMU SISTEMU ZAGOTAVLJAJO POTREBNE STRUKTURNE KVOTE.«

»Obstajata dve vrsti znanj. Prva so znanja, ki so povezana z globalnim razvojem produkcijskih sil (osvobajajoča znanja), druga pa so tista, ki so povezana z delovanjem države in vseh njenih institucij.«

»V Italiji so delali raziskavo, v kateri so ugotovili, da vlada med študenti ob delu (tistimi, ki dopoldan delajo v proizvodnji, popoldan pa študirajo) in učenci ob delu (vajenci) strašno rivalstvo. Zakaj? Ugotovili so, da so študenti ob delu študirali zato, da bi se dvignili nad nivo delavca, da bi si prisvojili zananje, s katerim bi se dvignili nad položaj tistega delavca, za katerega pa se izobražujejo učenci ob delu. V tem lahko vidimo dvojnost znanja. Ta dvojnost znanja je verjetno tisti proces, ki ga opaža tudi Lukács v Zgodovini in razredni zavesti in na mehanizem katerega opozarja.«

19. »Student opravlja izpit tretjič. Citiram status s pravilnikom o ocenjevanju: »Direktor VTO določi tričlansko komisijo, ki jo sestavljajo: nosilec predmeta, učitelj iste ali sorodne stroke in študent, ki je izpit že uspešno opravil.« Poznate to? Tako je tudi drugod, ni? Ampak veste, kaj to pomeni? To pomeni, da je profesor zainteresiran za to, da ga ponovno vrže, to pomeni, da kolega iz solidarnosti misli isto, študentu, ki je izpit že opravil, pa je tako vseeno.«

20. »V meščanski družbi je hoteno, da ima izpit selektivno funkcijo gospostva, ker se z njim obstoječe družbene razmere ohranjajo, vse skupaj se v istih razmerjih samo viša, a razlike ostajajo naprej. V naši družbi ima izpit tudi vrsto teh družbeno-diferencirajočih funkcij s to razliko, da te niso družbeno potrebne.«

22. »Za študenta, ki gre na izpit nepripravljenj je izpit edina možnost za to, da uspe. V nobenem drugem sistemu bi tega ne mogel narediti. Samo izpitni sistem mu to mogoča! TO KAŽE, DA JE IZPITNI SISTEM PRILAGOJEN NEPRIPRAVLJENIM ŠTUDENTOM, PRILAGOJEN JE GOLJUFANJU. Noben učitelj ne jamči, da ima tako precizno rešeto, da ga ne bi bilo mogoče izigrati.«

23. »Gospostveni vidik izpita je odraz socialnih razmerij. Gospostvena razmerja na izpitu ni mogoče odpraviti tako dolgo, dokler je izpit v taki socialni funkciji (in pri nas to je). Naj bo učitelj nevemkako dober pedagog in učenec nevemkako aktiven. Na izpitu se vzpostavlja bojno polje, ki je družbeno verificirano in študent to polje sprejema, mora priti na to polje, mora se z njim indentificirati. Enakopravnost je na tem polju prepovedana. Izpit mora biti v določenem prostoru, najpogosteje je predpisan tudi formalni odnos med izpraševanim in izpraševalcem itd. **Gospostveni odnos lahko odpravimo tako, da odpravimo njegovo socialno pomembnost, ki je v ozadju in ki pogojuje izpit kot selekcijsko, rekrutacijsko in klasifikacijsko sredstvo, kar pa pomeni prevrat družbenih odnosov. Dokler pa tega družbenega prevrata ni, dokler se sistem vzdržuje reformno, ne pa revolucionarno, tako dolgo ostaja izpit gospostveni odnos med učiteljem in učencem. Največ, kar lahko naredimo, je, da ta gospostveni odnos razodevamo in razodenemo.«**

25. »Največja nevarnost pri izpitu je v tem, da učitelj, ki je družbeno verificiran, in ki ve, da je družbeno verificiran, vidi v izpitu objektivistično, pozitivistično idealizirano formo nekega preverjanja ipd. To je največja nevarnost izpita, kjer se vzpostavlja gospostveni odnos, na katerega moramo biti pozorni.«

26. »Ne smemo vulgarizirati socialne funkcije izpitov. Obstajata dva načina vulgarizacije. Enega je izrekel Dimitrij Rupel, ko je rekel, da so pred njim vsi enaki, pa naj bo direktorjeva hčerka ali siromakov otrok. Druga vulgarizacija je v tem, da jemljemo izpitni režim kot enotno in neprobojno socialno fronto. To pa ni. Glejmo šolski sistem kot politični sistem. Politični sistem lahko prebijajo posamezniki tako, da se vključujejo v vladajoči razred. Lahko pa ga prebijejo samo na kolektiven način, z revolucionarno akcijo. Tako izpitnega režima, takega kot je, ne morejo prebiti niti dobri posamezniki niti avtomatizirani izpiti. Prebije ga lahko samo trpni del izpitov. To pa je angažirana študentska populacija. Sicer bi lahko rekli, da tudi država lahko zagotavlja revolucijo in da ne potrebujemo revolucionarnega delavskega razreda ali pa lahko delavce enega za drugim vklapljamo v vladajoči razred.

To je osnovno izhodišče.«

27. »Poznamo tri zgodovinske oblike univerze. Prva je hierarhični, regresivni model, ki je hierarhična podoba družbe. Zgornji tlačijo spodnje. Obstajajo nepremostljive ovire za prehod iz enega sloja v drugi.

Drugi model je model kompetetivne univerze, univerze konkurence, ki je za razliko od prejšnje, fevdalne univerze, kapitalistična, meščanska univerza, kjer sta stranka učiteljev in stranka učencev, v ozadju pa še stranka tistih, ki bodo učence vzeli v službo (pravzaprav so učitelji ambasadorji le-teh). Tu gre zdaj za to, da se stranka študentov konstituira kot stranka in zahteva svoj del. Zaenkrat so študenti stihijni potrošniki, ki bi radi za čim nižjo ceno prišli do blaga (to blago pa so tu izpiti).

Korak naprej bo narejen, ko se bo ta stihijna masa zorganizirala in vzela v šah te trgovce (profesorje), ki ponujajo potrebno blago izpitov in diplom v imenu grosistov, ki pa so v ozadju.

Preseganje te faze bo pripeljalo do modela komunistične univerze, univerze komune, univerzitetne komune, ki statusnih razlik ne priznava in kjer je položaj zainteresiranega človeka, ki hoče kaj novega odkriti, drugačen; učenec in učitelj sta enaka. Študent hoče odkriti neko spoznanje, ki ga učitelj pozna, ampak ne ve, kako naj študenta do tega spoznanja privede. Tako je tudi učitelj pred nerešeno nalogo. Tudi on ima svoj, popolnoma nov problem. In to je njgova bistvena naloga, ta problem kot učitelj rešiti. Učitelj ne more recepta pobrati od prejšnjega študenta, niti od lanskega niti od predlanskega, ker je z vsakim študentom situacija nova, za učitelja še neraziskana. Tako sta oba pred črno luknjo, oba sta enako radovedna. Tu se pozicije izenačijo in na teh osnovah lahko stoji univerzitetna komuna. Tako se izpit utopi ne ukine.«

28. »Vso gospostvo izpitov se že v korenu veže na dejstvo, da je bilo vse do nove ustave 1974. leta ustavno in praktično zapovedano, da ima gosposka pravico na elitnost, množice pa na neodgovornost. In tako je diploma statusni sibmol, da si prišel od tistih, ki imajo zaradi svojega znanja pravico na neodgovornost, med tiste, ki imajo pravico na elitnost. Zdaj s samoupravnim izobraževanjem rušimo dve osnovni pravici: pravico mas na neodgovnorst in pravico vladajočih na elitnost. Toda zaj ni več pod vprašajem samo selektivnost izpitov, ampak tudi selektivnost izobraževalnih programov.«

30. Program KRTa trenutno obsega naslednja dela: Steiner Kvale-Izpiti in gospostvo, Friedrich Engels-Proti zaroti molka, Spisi o Marxovem Kapitalu, Tomaž Mastnak-H kritiki stalinizma, Karl Marx in Friedrich Engels-Kritika malomeščanskega socializma, Aleksandra Kollontaj-Ženska v socializmu, skupina avtorjev-Študentsko gibanje 1968—1972, Marksistična analiza in kritika novejše slovenske zgodovine, Leo Šešerko-Razmerje med blagovno in miselno formo, Alfred Sohn-Rethel-Umsko in telesno delo in Ciril Baškovič-ČSSR 1968, Kritika stalinizma in koncepcija nove družbe.

31. KRT je zaril. Prva številka Knjižice revolucionarne teorije (Steiner Kvale, Izpiti in gospostvo) je v prodaji. Stane celih 75 din. Če bi izšla pri kaki uradni slovenski založbi, bi stala vsaj devet-krat več.

32. V sredo, 3. 3. 1982, je na VEKSu v veliki predavalnici sedelo malo ljudi. In še manj študentov. Prisotnih trideset razpravljalcev, predvsem profesorjev (študentske konkurence je bilo kar za število prstov na eni roki) je kritiziralo izpite, pa vendar niso imeli moči, da bi rekli, IZPITI PADAJO. Razpravljali so o tem, da izpiti omogočajo (!) učenje, ker študenti, če ne bi morali polagati izpitov, ne bi študirali. Rekli so, da se profesor pojavlja v dvojni formi (kot profesor, predstavnik znanosti in kot človek). Niso pa si upali priznati, da to kaže na odtujenost znanosti, ki že dolgo stoji zunaj človeka in njemu nasproti. Skozi to prizmo ni razmišljal nihče. Omenjen je bil akademski Eros, poglobil pa se vanj ni nihče. Načet je bil velik kup (gnoja) problemov, a razžrli do konca niso nobenega. Smrad ostaja.

D. V.

KRT KRT KR

IZPITU S SVOBODO VEDNO SAMO ENKRAT, NA DAN NJEGOVEGA POKOPA

DEJAN VERČIČ

POLOŽAJ IN VLOGA VERSKIH SKUPNOSTI V JUGOSLAVIJI

Pričujoči članek ima namen v grobih obrisih prikazati odnos med cerkvijo oziroma verskimi skupnostmi in našim samoupravno-socialističnim družbenim in političnim sistemom. V začetku je kratek prikaz stanja v stari Jugoslaviji, nato pravni položaj vernikov in verskih skupnosti danes, skica odnosov med SFRJ in Vatikanom, ter na koncu še specifičnosti odnosa verske skupnosti — družba v Sloveniji. Članek je zasnovan na marksističnem pristopu religiji, kar pomeni, da gleda na religijo kot na obliko družbene zavesti, na cerkev pa kot na vrsto družbene institucije, ki skrbi za zadovoljevanje interesov določenih delov družbe. Marksistični pristop religiji je namreč teoretično — praktična obravnava tega fenomena, ki temelji na razredni borbi. Jedro te borbe tvori vsakokratna konkretna družbeno-zgodovinska oblika religije. Članek želi prikazati odnos naš družbe do religije in cerkve v luči borbe za preobrazbo družbenih ododnosov.

V Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki je nastala leta 1918 z združitvijo prej samostojnih držav Kraljevine Srbije, Kraljevine Črne gore in južnoslovanskih dežel bivše Avstroogrske monarhije, so imele verske skupnosti specifičen pravni položaj. V Sloveniji in na Hrvaškem so bile priznane naslednje verske skupnosti: katoliška, pravoslavna, evangelistična, starokatoliška in lipovanska. Čeprav je bila z zakonom zajamčena svoboda in enakopravnost vseh veroizpovedi, je bila katoliška dominantna in je imela določene prednosti pred drugimi verskimi skupnostmi. Podobna situacija je bila tudi v drugih delih države — na področju Srbije in Črne Gore je npr. dominirala vzhodnopravoslavna vera.

Tako, kot Kraljevina SHS ni razrešila nekaterih osnovnih problemov (npr. nacionalnega vprašanja), tako ni razrešila vprašanja odnosa med državo in verskimi skupnostmi. Cerkev v stari Jugoslaviji ni bila ločena od države. Verske skupnosti so imele položaj javnih ustanov s posebnimi privilegiji. Povezanost cerkve in države se najjasneje kaže v tem, da je cerkev opravljala celo vrsto funkcij na področju družinskega prava (sklepanje zakonskih zvez, vodenje matičnih knjig itd.), vzgoje in izobraževanja (obvezen verski pouk v vseh šolah, cerkvene šole, internati, socialne ustanove), zdravstva (cerkvene zdravstvene ustanove) itd. Z ustavo zagotovljeno načelo svobode vere in veroizpovedi se v takšnih razmerah seveda ni moglo izvajati. Če lahko človek pripada izključno eni od priznanih veroizpovedi, če mora prisostvovati verskim obredom, če mora obiskovati verski pouk, če se mora poročiti po verskih predpisih, če mora plačevati verski davek itd., potem v praksi, v dejanskih družbenih odnosih od t. im. »verske svobode« ne ostane nič.

Na osnovi teh dejstev lahko ugotovimo, da je v stari Jugoslaviji obstajala izrazita povezanost med verskimi skupnostmi in buržoazno državo. To lepo ilustrira tudi dejstvo, da so imele verske skupnosti položaj pravne osebe in kot takšne tudi možnost pridobivanja premoženja, kar so v praksi dosledno izvajale. Skratka, povezanost med cerkvijo in starojugoslovanskim režimom je imela za cilj ohranitev razrednih družbenih odnosov.

Tudi med NOB se družbena usmerjenost cerkvenih sil ni bistveno spremenila. Vse cerkve so sodelovale s fašizmom in starojugoslovansko monarho-fašistično diktaturo. Seveda pa so znotraj te osnovne usmeritve obstajale pomembne razlike. V vrstah klera se je proces diferenciacije odnosa do okupacije pričel že zgodaj. Ta proces se je še poglobil po vojni, v obdobju graditve socializma, ob reševanju konkretnih družbenih in političnih vprašanj. Pri tem razločevanju gre v bistvu za delitev na tolerantno in lojalno grupacijo cerkvenih sil glede odnosa do naše ureditve in na ekstremistične sile, ki naši samoupravni socialistični ureditvi odkrito nasprotujejo. Te skrajne skupine so po svoji naravnanosti nacionalistične, antikomunistične, netolerantne do drugih in reakcionarne. Prisotne in aktivne so znotraj skoraj vseh jugoslovanskih cerkva. Vendar je treba povedati, da so te skupine maloštevilne in da doživljajo vse hujšo krizo.

Koncept jugoslovanske družbe je takšen, da lahko v njej vsi občani, tako verniki kot ateisti, skupno gradijo in razvijajo družbene odnose. Ta možnost izhaja že iz samih skupnih interesov (demokratične svoboščine, mir v svetu itd.). S tem, da je velika večina religioznih občanov hkrati vključena v eno od verskih skupnosti, pa se pojavljajo določeni praktični problemi. Zelo težko je določiti meje, kdaj dejavnost neke cerkve presega privatno-religiozni karakter in dobiva politično razsežnost. Brez dvoma se mora v naši družbi tudi cerkev angažirati pri reševanju različnih družbenih, ekonomskih, in kulturnih problemov. Vendar — vsako ekonomsko, kulturno, socialno vprašanje je hkrati tudi politično vprašanje. Odločilnega pomena je, ali verniki kot posamezniki oziroma cerkev kot institucija pristopajo k tem problemom v okviru obstoječih družbenih skupnosti, ki so zainteresirane za to problematiko, ali pa delujejo ločeno od teh družbenih skupnosti in poskušajo uveljaviti posebne politične interese, ki so v nasprotju z družbenimi. Da pa bi se pri razlikovanju med tema težnjama (ki sta v družbeni praksi neprestano prisotni) izognili shematizmu, je potrebno zmeraj izhajati iz analize posameznih konkretnih primerov.

Osnovni principi naše družbe in države do verskih skupnoti in religije so bili opredeljeni že s prvo ustavo l. 1946. Te osnovne principe povzema v 174. členu tudi Ustava SFRJ leta 1974:

1. Svoboda veroizpovedi. Vsak ima zagotovljeno pravico do svobodnega izpovedovanja verskih čustev. Veroizpoved je človekova privatna zadeva. Pripadnost določeni religiji oziroma verski skupnosti ne more vplivati na posameznikov družbeni položaj. Vsak je dolžan spoštovati svoboščine in pravice drugih in je za to odgovoren.

2. Verske skupnosti so ločene od države in svobodne pri opravljanju verskih poslov in obredov. Vse verske skupnosti so enakopravne. Ne smejo opravljati kakšnih koli javnih psolov. Glede ustanavljanja in notranje organiziranosti so popolnoma avtonomne.

3. Verske skupnosti lahko ustanavljajo samo takšne šole, ki bodo izobraževale bodoče duhovnike. S to določbo je onemogočeno, da bi se verske skupnosti ukvarjale s splošnim izobraževanjem. Verske šole imajo izključno privaten značaj.

4. Zloraba vere in verskih dejavnosti v politične namene je protiustavna. Verske skupnosti se ne smejo ukvarjati z javnimi opravili, verski obredi ne smejo imeti političnega značaja.

5. Družbene skupnosti lahko materialno pomagajo verskim skupnostim. Pri tem gre predvsem za nudenje materialne pomoči pri zaščiti, obnovi in ohrajevanju verskih objektov, ki so kulturno zgodovinski spomeniki.

6. Verske skupnosti imajo lahko v okviru zakonskih omejitev v lasti nepremičnine. Te nepremičnine (predvsem cerkve), smejo služiti izključno za opravljanje verskih zadev in obredov.

Fosamezne specifične zadeve v zvezi s pravnim položajem verskih skupnosti podrobneje določajo republiški in pokrajinski zakoni.

Iz tega kratkega prikaza ustavnih načel je razvidno, da je bistvo odnosa med verskimi skupnostmi in državo v naši socialistični samoupravni drudžbi izraženo v dveh osnovnih aspektih:

— svoboda in privatnost verskih zadev

— ločenost države in cerkve.

S tem religije in cerkve seveda ne poskušamo omejevati ali ukiniti. Religioznost in cerkev kot družbena ustanova predstavljata realen družbeni pojav. Za njegovo boljše razumevanje je potrebno navesti nekaj osnovnih podatkov:

V Jugoslavji danes svobodno deluje okrog štirideset verskih skupnosti. Poleg Srbske pravolsavne crkve, Katoliške cerkve, Makedonske pravoslavne cerkve in Islamske skupnosti deluje še nekaj čez trideset pretežno majhnih verskih skupnosti.

Po nekaterih podatkih deluje v Jugoslaviji okrog dvajset tisoč duhovnikov, v tujini pa še dodatnih tisoč.

Cerkveni kader se izobražuje na dvanajstih verskih fakultetah, eni visoki in osemindvajsetih srednjih šolah. Vpisanih je okrog dva tisoč dijakov in tisoč študentov, znaten del pa jih študira tudi v tujini.

Verske skupnosti izdajajo tudi svoje publikacije (časopise, revije, biltene, knjige, brošure in drugo) v milijonskih nakladah.

V lasti verskih skupnosti je okrog dvajset tisoč cerkva, kapel, samostanov, džamij in drugih objektov.

Pojav religije in cerkve je torej v naši družbi zelo prisoten. Problemi v odnosih med družbeno političnim sistemom in verskimi skupnostmi nastanejo najpogosteje takrat, kadar poskuša del duhovščine zlorabiti svoje verske in cerkvene pristojnosti za politično delovanje.

Proces prilagajanja verskih skupnosti naši družbeni stvarnosti je vsekakor protisloven. Delovanje klera se je v povojnem obdobju spreminjalo med direktno konfrontacijo s socializmom, preko politike t. im. »tihe opozicije«, pa vse do zahtev duhovščine, naj se cerkev popolnoma depolitizira. Vsekakor pa je pri tem potrebno poudariti, da se je ogromna večina vernikov, kakor tudi velik del nižje duhovščine že med NOB, pa tudi v povojnem razvoju pozitivno opredelil do obstoječe družbene usmeritve. Osnovna metoda cerkvenega političnega delovanja je bila in je še: ne vmešavati se direktno v »vsakodnevno« politiko, vendar pa v njej neprestano ostajati prisoten. Iz takšnega odmaknjenega položaja skuša cerkev vršiti vlogo nekakšnega moralnega razsodnika. Ta metoda se najpogosteje kaže v naslednjih konkretnih zahtevah: zahteva po »nevtralni šoli«, pluralistični družbi, graditvi cerkev v novih mestnih naseljih, kritiki marksističnega izobraževanja, kritiki ateizma kot »oblike državne religije« ifd. V bistvu gre pri vseh teh zahtevah za poskus dokazati, da so pravice verskih ustanov in vernikov omejene.

Dobršen del tekstov objavljenih v verskih publikacijah, je usmerjen v kritiko marksizma, ateizma in socialistične morale. Takšne kritike ne ostajajo zmeraj v mejah korektnosti, kaj šele v mejah poltične nevtralnosti. V končni fazi se takšni pisci zmeraj zavzemajo za ideološko-politične cilje. Čeprav se cerkvena doktrina nedvomno razvija (in torej lahko takšni spisi v določenih primerih igrajo tudi družbeno pozitivno vlogo), gre v večini primerov še vedno za konservativno doktrinarno razlago našega družbeno-političnega sistema. Zaradi prostorske omejenosti se tukaj ni možno spuščati v dokazovanje te trditve (takšno dokazovanje je namreč možno samo z analizo konkretnih tekstov).

Zahteva po pluralizmu ideologiji, vrednostno nevtralni šoli in ločitvi vzgoje od izobraževanja je vsekakor nesprejemljiva. Samo družba, v kateri še vedno obstajajo določena razredna nasprotja, zato je tudi naša vzgojno-izobraževalna politika nujno razredno pogojena. Prav tako je neutemeljena tudi obtožba nekaterih cerkvenih predstavnikov, da je naš šolski sistem s tem, ko je ateističen, sredstvo za borbo proti veri. Šolski sistem, ki temelji na znanstveni in humanistični osnovi, v svojem bistvu ne more biti antireligiozen v smislu zaitranja religije.

Tudi očitek o ateizmu kot obliki »uradne«, »režimske« religije je neutemeljen. Samoupravna socialistična družba ustvarja moralo kot obliko človekovega pozitivnega humanističnega odnosa do sveta in družbe. Za resnične marksiste-komuniste marksizem nikoli ni pomenil enostavno ateizma, temveč teoretični in praktični program za preseganje vseh oblik izkoriščanja v družbi in odtujenosti ljudi. V prvi vrsti gre marksistom za samoosvobajanje delavskega razreda oziroma za ustvarjanje pogojev za osvoboditev konkretnega, družbenega človeka. Takšen teoretično-praktičen odnos do stvarnosti pa je lahko samo nedogmatičen, odprt in obenem kritičen do posameznih družbenih pojavov.

Vse kar je bilo zapisanega do sedaj, se nanaša v glavnem na »velike« verske skupnosti (katoliško, pravoslavno in islamsko cerkev). Vendar pa je v naši družbi zelo pomembno tudi delovanje t. im. malih verskih skupnosti. To so praviloma majhne skupine, relativno zaprtega tipa. Kot je bilo omenjeno, obstaja v Jugoslaviji čez trideset takih skupnosti (kot zanimivost — v Mariboru jih deluje pet). Njihova stališča do sveta, države in družbe variirajo med ravnodušnimi, tolerantnimi in sovražnimi. Del teh skupin je tudi v ostrem nasprotju s klasičnimi, tradicionalnimi verskimi organizacijami. Nekatere od teh »sekt« so zelo aktivne pri pridobivanju novih članov, širjenju svojih idej in literature. V tej literaturi prevladujejo sestavki religiozno-moralizatorske vsebine, brez direktnega poseganja v sodobno družbeno problematiko.

Del Jugoslovanskega duhovništva deluje tudi v tujini. To vprašanje je zelo pomembno, saj je znano, da so v preteklosti določene verske misije služile kot centri za zbiranje in delovanje sovražne emigracije. Tudi v sedanjem času poskuša ekstremna emigracija izkoristiti te centre v tujini za svoje interese (propaganda, protijugoslovansko delovanje, terorizem itd.). V tem pogledu izvaja emigracija na duhovnike neprestan pritisk. Glede na to, da dobivajo naše verske skupnosti v tujini materialno in moralno pomoč od drugih cerkva, da razpolagajo z zelo kvalificiranim kadrom (duhovniki, socialni delavci, učitelji itd.), obstaja možnost, da lahko preko teh centrov uveljavljajo svoje interese tuje politične sile. Vendar pa je pri reševanju te problematike v zadnjih letih opazen precejšen napredek. Aktivnost jugoslovanskih verskih skupnosti v tujini se vse bolj omejuje izključno v z ustavo in zakoni določene okvire. Ta proces je še posebej značilen za države v zahodni Evropi, manj pa za obe Ameriki in Avstralijo. K takšnemu pozitivnemu urejanju odnosov je brez dvoma veliko pripomogel tudi protokol med Jugoslavijo in Sveto stolico v Vatikanu, ki je bil podpisan leta 1966.

Vatikan je tudi danes še zelo močan političen dejavnik. Svojo moč črpa Sveta stolica v množičnosti in dobri organiziranosti katoliške cerkve in pa v njeni prilagodljivosti novim mednarodnim političnim, ekonomskim in družbenim tokovom. Vpliv Vatikana v Evropi se je po drugi svetovni vojni s pojavom socialističnih dežel sicer precej zmanjšal, vendar pa se je razširil na nova področja — Azijo, Afriko, Latinsko Ameriko. Sveta stolica je posebno aktivna v zahodnih državah, kjer poleg moralno-politične opravlja tudi propagandno, diplomatske in celo ekonomske funkcije.

Dobri, po možnosti prijateljski, odnosi z Vatikanom, so vsekakor v skladu z dolgoročnimi interesi Jugoslavije. V preteklosti ti odnosi niso bili zmeraj najboljši (podpora Vatikana »Nezavisni državi Hrvatski«, pomoč sovražni emigraciji po vojni, podpiranje iredentističnih italijanskih zahtev, »afera Stepinac« itd.). Tako je Jugoslavija leta 1952 celo prekinila diplomatske stike z Vatikanom. V začetku šestdesetih let pa so se začele razmere v katoliški cerkvi opazno spreminjati. Cerkev se je pričela postopoma prilagajati velikim spremembam v sodobnem svetu. Rezultat tega procesa je bila tudi obnova diplomatskih odnosov. Vatikan je priznal Ustavo SFRJ kot edino osnovo za urejanje odnosov med cerkvijo in državo v Jugoslaviji, priznal je našo družbeno politično ureditev, obvezal se je, da kler v Jugoslaviji ne bo politično deloval, načelno je obsodil delovanje sovražne politične emigracije itd.

Razvoj odnosov med Jugoslavijo in Sveto stolico po letu 1966 je v glavnem pozitiven. Vatikansko glasilo »Osservatore Romano« piše o Jugoslaviji korektno. Papež in Vatikan pogosto javno podpreta Jugoslavijo pri njenih mednarodnih stališčih in pobudah. Vatikan pogosto jemlje Jugoslavijo kot vzorec za urejanje odnosov s socialističnimi deželami. Pokoncilsko obdobje (drugi vatikanski koncil, ki je bil leta 1965, pomeni prekretnico v razvoju katolicizma) pomeni neenakomeren in protisloven proces postopnega spreminjanja katoliške cerkve glede njenega političnega in socialnega delovanja. Cerkev se vedno manj indentificira z blokovskimi, imperialističnimi in kolonialnimi sistemi. V odnosu do socialističnih dežel je prešla s pozicij izrazitega antikomunizma na stališče tako imenovanega »dialoga«.

Vatikan je zainteresiran za dobre odnose z Jugoslavijo zaradi različnih razlogov. Jugoslavija uživa velik ugled v svetu, med neuvrščenimi deželami in deželami v razvoju. Prav v teh deželah pa ima Vatikan velike ambicije. Prav tako pa je tudi v jugoslovanskem interesu ohranjati in naprej razvijati dobre odnose z Vatikanom. Samo na ta način se namreč lahko krepi t. im. »progresivna« linija znotraj jugoslovanske katoliške cerkve. Hkrati pa dobri odnosi s Sveto stolico krepijo tudi naš ugled in neodvisnost v svetu.

Zlatko Mihaljčič

Danes je še pri mnogih prisotno gledanje (tudi pri številnih visokošolskih učiteljih) v zvezi s preobrazbo izobraževanja in tudi z reformo univerze, ki se je pojavila v Evropi nekako pred osmimi stoletji in svoj pečat ji je dal sam razvoj kapitalizma, ki se je v bistvu nespremenjen razširil po svetu, da za potrebo preobrazbe se izobraževanje in vzgoja izvaja iz znanstvene in tehnične revolucije same po sebi. Dejstvo je, da ta isti model univerze obstaja tako v kapitalističnih deželah kot v socialističnih in v razvitih deželah kot v deželah v razvoju. Po tem gledanju je dovolj, če se materialna proizvodnja, znanost in izobraževanje uskladijo s potrebami znanstveno-tehnične revolucije. Znanstveni delavec mora biti brez dvoma ustvarjalec novih znanstvenih rezultatov, mora razvijati znanost, mora dati svoj prispevek k napredku človeštva. Vendar, razvoj tehnike, tehnologije in znanosti, če so v službi kapitala, v funkciji povečanja kapitala in njegove profitne stopnje, ali če so v funkciji birokratsko-tehnokratske vladavine nad proizvajalci in delovnimi ljudmi — niso več prispevek k napredku, a zagotovo to ni v prid socialističnim težnjam za katere se opredeljuje vse večji del človeštva.

Progresivne (sile) družbe se morajo danes boriti za to, da se spremene družbeni pogoji v katerih se ta tehnika, tehnologija in znanost razvijejo, da z družbeno reprodukcijo ne bodo upravljali razredi in sloji, ki niso neposredni proizvajalci materialnih in duhovnih dobrin. Tako je treba avtonomijo univerze braniti pred silami kapitala ali državno-lastniškega ali tehno-birokratskega monopola.

Univerza v razviti kapitalistični družbi med drugim služi za formiranje manjšine „strokovnjakov", ki ne bodo samo razvijali znanost, tehniko in tehnologijo in vse to v delovnem procesu uporabljali, ampak tudi vršili kontrolo nad delovno maso »nestrokovnjakov«, delavcev in ostalih in upravljali z njihovim delom. V družbeni organizaciji dela in tudi v celotnem družbenem življenju univerzitetni strokovnjaki so ne samo vsled svoje tehnične strokovnosti, ampak tudi zaradi socialnih privilegijev na vrhu družbene lestvice, medtem ko so delavci in drugo osebje — prav zaradi tega, ker so »strokovni« samo za neposredno proizvodno delo — bolj spodaj. A ta delitev je družbeno pogojena in ne izhaja iz znanosti in tehnike samo po sebi, niti iz zakonitosti koordinacije znanstvene in tehnične dejavnosti. Za delitev na kvalificirane in nekvalificirane, na priviligirane in podrejene, na vodstvene in izvršilne dejavnosti ni kriv abstraktni znanstveno-tehnični napredek, ampak to odraža razvoj produkcijskih odnosov v kapitalističnih pogojih, v katerih pa delavski razred ni subjekt, ampak objekt družbenega planiranja.

Ozka specializacija, razdrobljenost dela na izredno majhne dele, ki se dajejo posameznemu delavcu, ki je le delno delavec in ponavljanje dela ne izhajajo namreč iz nuje tehnološke racionalnosti, niso določeni z naravo tehnike in strojev, ampak izhajajo dejansko iz potreb kapitala za čim večjo produktivnostjo, z osnovnim ciljem, da iz delavca izvleče maksimum dela. Vendar tudi socialistične družbe še niso dovolj storile, da spremene funkcijo univerzitetnega izobraževanja v tem smislu, da se univerza integrira z združenim delom, da je izobraževanje živi element proizvodnega procesa in da prispeva integracija izobraževanja in dela k odpravljanju delitve na umsko in fizično delo, na »strokovnjake« in »nestrokovnjake«.

Socializem bi moral imeti nova merila produktivnosti; čim več dobrin za čim manj dela, vendar to lahko store samo delavci tako, da skupno določijo pogoje optimalne učinkovitosti dela, kar pogojuje njihova prostovoljna kolektivna participacija in svoboda, da uravnavajo in sami kontrolirajo delovni proces. Bistvena je nedvomno kolektivna iniciativa v organizaciji dela, pri določanju pogojev in tehniško-tehnoloških okoliščin, kar pa predpostavlja ukinjanje hierarhije, preseganje delitve dela na manuelno in umsko, ponovno formiranje delovnih nalog, definiranje poklicnih profilov in načina, ki bo vsakemu delavcu omogočal permanentno obnavljanje ustvarjalno prodobivanje in bogatenje tako praktičnih kot teoretičnih znanj. Dejstvo je, da se univerza nahaja v krizi, tako v razviti kapitalistični družbi kot v socializmu v katerem država še upravlja s proizvodnjo in znanostjo, izobraževanjem, kulturo, kjer vse planira in za vse zagotavlja sredstva; prav tako v deželah v razvoju, ki iščejo svoja pota razvoja. Skupno v tej krizi je: kapitalistično poreklo univeze in njene avtonomije, ne v odnosu do proizvodnje profita v katerega je v razvitih kapitalističnih deželah še kako vključena in ne v odnos na podrejenost državi, kar je evidentno v vseh socialističnih družbah razen jugoslovanske družbe, ki se razvija na načelih socialističnega samoupravljanja, ampak v odnosu na družbeno proizvodnjo in v odnosu do delavca, kateremu je univerza nedostopna, razen v smislu, da mu izjemno z »izrednim študijem« uspe beg iz delavskega položaja, doseže kariero in se prebije v »strokovno« elito.

Univerza tako ne izraža potreb in avtentičnih interesov širokih delovnih ljudskih množic, in ne prispeva dovolj njihovi materialni in duhovni emancipaciji s čemer so prikrajšani v uresničevanju njihovih aspiracij za ustvarjalno delo in življenje, in tudi pri odločanju o pogojih lasntega življenja in o vseh pomembnih vprašanjih družbe.

»Stara« univerza se ne more popraviti in na nek formalno administrativni način izpopolniti, ampak se mora korenito spremeniti, preseči model razredne družbe. Pogoji, ki nakazujejo pot k reformi univerze se kažejo zlasti v naslednjem:

1. Izobraževalni proces in znanstveno delo na univerzi povezati z materialno in duhovno proizvodnjo družbe s ciljem pravic in možnosti tako mladih kot starejših generacij in zaposlenih delavcev, da se izobražujejo na delu oziroma, da se izobražujejo ob delu in iz dela. Univerza (oz. njene VTOZD) in OZD se povežeta, spojita v novo formo in kvaliteto, vendar ne potom kupoprodaje izobraževalnih in znanstvenih storitev ali diplom, niti samo zaradi povečanja profita ali dohodka tako OZD in Univerze, temveč zaradi skupnega prispevka k napredovanju proizvodnje in znanosti, integracije znanja in dela, humanizacije dela in življenja, dostopnosti tudi najvišjega izobraževanja vsem, ki delajo, tako da delo slehernega delavca vsebuje tudi duhovno komponento.

Univerzitetno izobraževanje bi moralo biti del delovne obveze vseh, ki kažejo zanj interes in motivacijo ter dokažejo predhodno znanje in sposobnosti, da se lahko vanj vključijo.

2. Upravljanje univerze bi morali demokratizirati na ta način, da vse asociacije, ki reflektirajo na univerzitetno izobraževanje — asociacije delavcev in občanov in drugih — skupno z učitelji in študenti in delavci na šoli študenti odločajo o vseh pomembnih vprašanjih dela in življenja na univerzi. Financiranje univerze se ne bi vršilo potem državnega proračuna, niti s šolnino, oz. s svobodnim formiranjem cene izobraževalnih storitev na tržišču, ampak bi se moralo zasnovati s soglasjem gospodarstva in javnih služb s katerimi je univerza povezana, a s predhodno skupno dogovorjenim programom izobraževanja in raziskovanja. Sredstva za univerzo bi morala imeti isti tretman kot investicije v razvoj.

3. Nova univerza bi morala nuditi široka splošna znanja, uvajati slušatelje v osnove fundamentalnih znanosti in izobrazbo osnovne stroke, brez specialistične razdrobljenosti. Ožja specializacija bi se pridobila na delovnem mestu — na osnovi povezovanja teoretičnega izobraževanja na fakulteti — kabinetih in laboratorijih in strokovne prakse na bodočem delovnem mestu, ali za tiste, ki že delajo a hkrati študirajo na že določenih delovnih mestih.

Izredno pomembno je, da se na novi univerzi ne reproducira delitev na takoimenovano »tehnično inteligenco«, ki se ji zdi, da je edina sposobna, da učinkovito rešuje tehnične in tehnološke probleme, a često ne vidi ali noče videti tudi družbenih in humanih vidikov in posledic svojega dela in na »humanistično inteligenco«, ki igra vlogo nekakšne »duhovne aristokracije« in svojo funkcijo omejuje na doktrinarno upočasnjevanje obstoječih tokov v družbi in smatra, da poseduje edina duhovno bogatstvo nasproti »neumnim tehnikom«, a še bolj nasproti »neizobrazbeni« večini v neposredni materialni proizvodnji.

Človek, ki se vzgaja in izobražuje na univerzi bi moral biti revolucionaren, imeti bi moral nekonformistični duh in poglede, in še zlasti razvite ustvarjalne sposobnosti v svoji stroki, ki jih koristi za družbeni napredek in s humanimi cilji.

4. Nova univerza bi ne nazadnje morala za vselej prekiniti z že daleč preseženim načinom posredovanja, osvajanja in preverjanja znanja ter z delitvijo na profesorja, docenta in asistenta. Tako imenovana »akademska svoboda« je omejena na obisk predavanj in sodelovanje v seminarskih razpravah, vse ostalo je v znaku avtoritarne nadarjenosti učiteljev. Sposobnejši, enako kot tisti s skromnejšimi sposobnostmi se morajo prilagajati povprečnim. Prav tako ni prisotnosti raziskovalnega duha, študent in raziskovalec. Od študenta se zahteva večji del, da osvoji znanje, vendar ne, da bi ga preverjal in razvijal svoje lastne raziskovalne in analitične sposobnosti. Univerza bi morala biti raziskovalno-analitična skupnost študentov in učiteljev, ki imajo enakopraven položaj, a učitelj prednjači edino z več znanja pri skupnem delu. Tudi ocenjevanje bi moralo biti skupno.

Prav tako je nujno uvesti sistem mentorstva in preseči sistem »excathedra«. Delo na univerzi bi moralo biti zasnovano na raziskovanju učiteljev in študentov, ker samo tako bodo dežele, ki so še v veliki odvisnosti od tuje tehnologije in uvozu znanja (oz. tuje pameti) imele v univerzi eno od osnovnih žarišč razvoja in usklajenega napredka.

5. Pot na univerzo mora biti odprta vsem, ki imajo možnost, da dokažejo svoje sposobnosti. Še vedno se v vseh deželah sveta vrši selekcija otrok in mladine na izobrazbenih stopnjah, ki odpirajo pot na univerzo, vendar ne toliko po njihovih dejanskih sposobnostih, ampak na osnovi razrednosocialne in družinske pripadnosti in delitve šole na »višje« in »nižje«. Univerza mora biti dostopna in tudi potrebna delavcem, da tako v delovnem kot v socialnem smislu nudi možnosti, ki so bile skozi zgodovino razredne družbe rezervirane za maloštevilno elito. Masovni študij je sicer zaželjen, vendar ne da zadosti »lakoti« po diplomi in lovu za nazivi ter begu iz proizvodnje; niti vzvodu za vzpon in kariero — ampak kot izraz večje družbene enakosti in intelektualizacije in humanizacije dela in življenja vse večjega števila delovnih ljudi. V tem smislu je študij vse manj socialni privilegij in vse bolj postaja izraz pravic do izobraževanja z enakopravnimi pogoji za vse posameznike in skupine, brez uporabe mehanizma selekcije za večino, ki je nepsosobna za študij in formiranje redkih »izbrancev« — za kariere, zveneče nazive priviligirane položaje in garancijo za visoke dohodke in temu ustrezen socialni položaj in brez ozira, če se taki posamezniki po diplomi dejansko potrjujejo s svojimi dejanskimi sposobnostmi oziroma s svojim delovnim in raziskovalnim prispevkom. Tovrstne analize bi pokazale zanimive rezultate.

V tej smeri so zanimive nekatere aktualne rešitve in izkušnje v reformi sistema izobraževanja pri nas, ki že kaže določene rezultate in ki se v praksi verificira. Tisti, ki pričakujejo samo pozivitne rezultate in poudarjajo preveč le pomanjkljivosti reforme bodo razvrednotili pozitivne rezultate in proces nadaljnje reforme. Več posameznikov bi moralo na unoverzo tudi iz delovnega razmerja (jasno je, da vseh srednješolcev združeno delo ne more takoj ustrezno sprejeti) t. j. študij iz dela in ob delu, permanentno izobraževanje; študij iz dela bi bil zelo učinkovit, ker bi bil intenziven; in specialni podiplomski tečaji . . .). To je pot k demokratizaciji univerze in odpravljanju razrednih razlik, ki jih je »stari model« univerze gojil in ohranjal.

6. Prav tako je nujno, da se spremeni stara praksa, da je lahko samo univerza edini nosilec visokega izobraževanja v družbi. To vlogo »nad monopolom znanja« bi morala univerza deliti z mnogimi drugimi inštitucijami in organizacijami, a predvsem z razvitimi TOZD in drugimi asociacijami združenega dela, kjer se v bistvu v praksi vrše raziskovanja in uporaba novih znanstvenih spoznanj in nove tehnologije. Družba bi morala določiti pogoje, ki bi jih morala vsaka inštitucija ali organizacija izpolnjevati, da bi lahko izvajala to zahtevno in odgovorno funkcijo.

Kot je treba odpreti pot na univerzo vsem, ki so zanjo sposobni, tako bi morali omogočiti sposobnim strokovanjakom vseh vrst, ki pa niso visokošolski učitelji in nimajo tovrstnih aspiracij, da po določenem postopku na univerzi predstavijo svoje dosežke, rezultate svojih raziskav, svojih razmišljanj in hipotez, kar bi vsekakor obogatilo študijske programe fakultet in prispevalo k tesnejši povezanosti z združenim delom.

8. Mnogi univerzitetni učitelji, hote ali nehote svoje znanstveno delo in dosežke usmerjajo na proizvodnjo sredstev za uničevanje človeka in njegovih dosežkov in s tem je ogroženo tudi življenje na našem planetu.

Zavedamo se, da znanost nima meja in da je človekova znanstvena radovednost neomejena in da je iluzorno apelirati na humanost, dokler vlada surova logika profita, ki mu je podrejena tudi univerza. Kako lahko univerza usmerja svojo dejavnost pod pritiskom mehanizmov, ki zahtevajo profit, potrošnjo, vlivajo strah . . . Lahko pa mnogo prispeva afirmaciji in uporabi filozofije družbenih sprememb, socialne revolucije v smeri novega družbenega reda v svetovni ureditvi človeštva, v katerem ljudje, narodi, dežele samostojno odločajo o enakopravnosti in sodelovanju in o svoji usodi in poteh nadaljnjega razvoja človeške družbe.

Kakšen naj bo odnos med univerzo in združenim delom

To vprašanje je zelo zapleteno, saj zahteva študijsko preučevanje iz različnih vidikov, zato se je treba vsled kompleksnosti narave te problematike omejiti, in sicer v dveh smereh:

a) odnos med univerzo in združenim delom z ozirom na izobraževanje kadrov za družbene potrebe in

b) odnos znanosti in njene povezava s prakso kot tudi možnost njene uporabe v praksi in vpliv prakse na znanstveno delo na univerzi.

Na vse te relacije moramo gledati skozi okvir novega lika univerze h krateri težimo in sicer, da se v njej skupno uresničujejo tri dejavnosti: vzgoja in izobraževanje, znanost in transfer s ciljem, da bi se vse bolj integriral univerzitetni pouk, znanstveno raziskovanje in proizvodno in neproizvodno delo. Kot prvo se postavlja vprašanje, kako organizirati univerzo in družbo, da bi se dosegel cilj — izobraževanje kadrov za družbene potrebe.

Zadnja leta gredo prizadevanja v smeri usklajevanja tega odnosa, vendar se ta povezava v praksi vse

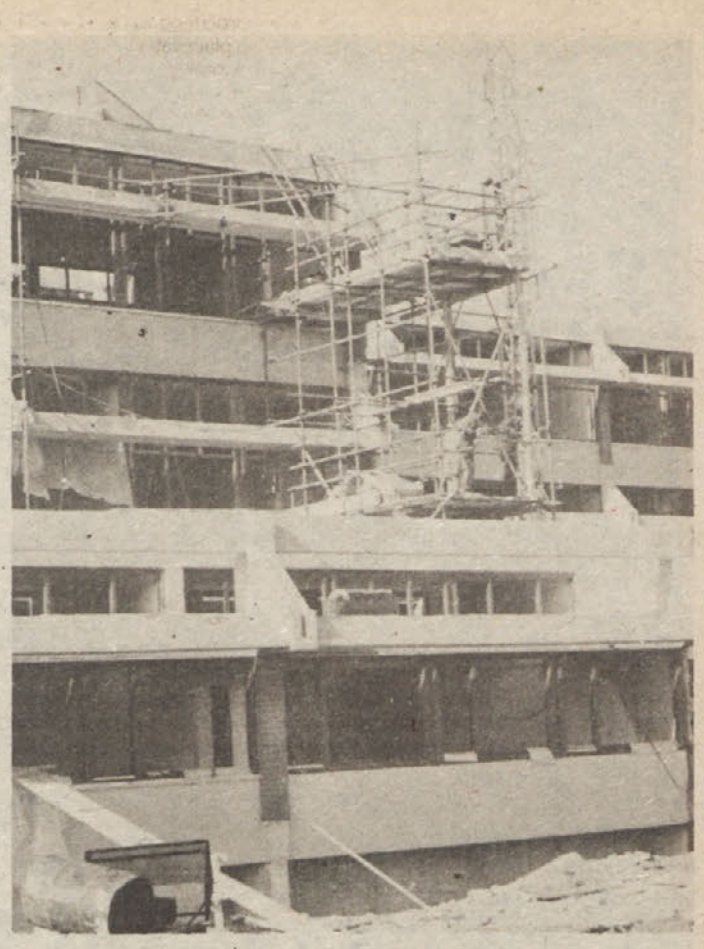

7. REFORMA UNIVERZE, UNIVERZA IN ZDRUŽENO DELO

prepočasi in mukoma uresničuje. Pokazalo se je, da je eden od osnovnih razlogov med potrebami družbe po kadrih in možnostmi univerze, da jih nudi v tem, ker TOZD nimajo v velikem delu dolgoročnih razvojnih načrtov in v sklopu tega planiranih kadrovskih potreb. Kljub temu, da so v to politiko usklajevanja vključene vse bolj tudi posebne interesne skupnosti za izobraževanje in zaposlovanje, še ni zaželjenih rezultatov, vendar se že nakazujejo.

Problematika je zapletena že zaradi tega, ker se izobražujejo kadri ki bodo potrebni tudi družbi v prihodnosti in ne le kadri, ki jih trenutno potrebujemo. npr.: veliko odprtih delovnih mest je bilo, vendar je to vse manj, za pravnike in ekonomiste, kar pa ne pomeni, da bo vseskozi tako, saj se to že odraža pri vpisu na VEKŠ in VPŠ zlasti študentov ob delu (npr. v Mariboru). Nastopi obdobje, ko postane družba prenasičena z določenimi kadri, zato je zelo nesmotrno, če gremo v »hiperprodukcijo« — ampak treba je dosledno usklajati potrebe in ustrezno usmerjati in omejevati vpis, da bo družba dobila tudi dovolj inženirjev, tehnologov itd. To pa zahteva raziskovalni pristop in ne le kratkoročno planiranje kadrov več ali manj na pamet iz stihijno.

Tu se postavlja vprašanje števila potrebnih kadrov in problem profila kadrov in kriterijev na osnovi katerih se univerza opredeli za določen študijski program. In ravno tu je nujno sodelovanje univerze in temeljnih organizacij združenega dela, ki so zunaj univerze. Kot prvo je nujno sodelovanje med univerzo in usmerjenim izobraževanjem srednje stopnje in v tem okviru je razvidno kateri profili se bodo izobraževali na univerzi; druga povezava pa je med univerzo in organizacijami in inštitucijami, ki potrebujejo te kadre. Te relacije odnosov še niso dovolj trdne, zato še niso v praksi zaživele. Vse to nakazuje potrebo po dolgoročnem raziskovanju potreb po kadrih, kjer naj sodelujejo vsi zainteresirani; univerza v smislu povezovanja znanosti z izobraževanjem, da bodo kadri danes vzgojeni in izobraženi (ob permanentnem izobraževanju in samoizobraževanju) za družbo v prihodnosti in da se vse to usklajuje z razvojnimi načrti organizacij združenega dela tako v gospodarskih kot v negospodarskih dejavnostih.

Izpostavlja se tudi vprašanje specializacije. Prizadevanja naj gredo v smer širše teoretične in metodološke priprave kadrov, ki naj prepreči v toku rednega študija enostransko, pretirano ozko specializacijo in v temeljito ter sistematično usposabljanje kadrov za samoupravljanje in permanentno (samo)izobraževanje in spremljanje bistvenih sprememb v svoji stroki ali znanstveni disciplini skozi vso delovno dobo.

V zvezi s tem pogrešamo organizirane oblike izmenjave izkušenj, da bi dobili globlji vpogled v te odnose, ki zahtevajo obravnavo z različnih vidikov in interdisciplinarni pristop, na ta način bi se izognili mnogim kasnejšim napakam in eksperimentiranju s stvarmi, ki bi morale biti v osnovi dovolj jasne za pot k uresničevanju zastavljenih ciljev.

Znanost je nesporno pomembna proizvodna sila družbe, vendar obstoje različna gledanja na način in stopnjo povezovanja znanosti in združenega dela. Običajno se ta odnos pojmuje preveč enostransko in poenostavljeno, kar dokazuje obče znana razlaga, da mora univerza služiti gospodarstvu. Pri tem se zanemarja, da mora biti univerza usmerjena tudi k družbenim potrebam v prihodnosti. Po pragmatično usmerjenem poumovanju, ki je še zelo razširjeno, se vlaga v investicije, ki bodo zagotovile neposredno in kratkoročno korist, vse ostalo je po takem nedialektičnem gledanju nefunkcionalno in neekonomično. Na ta način se pretirano poudarja pomen znanosti pri razlagi sveta, a premalo ali nič vloga znanosti za spreminjanje sveta — za napredek. Omeniti kaže tudi dejstvo, da so znanstveni rezultati vidni v daljšem obdobju in ni konkretna uporabna vrednost možna ali vidna takoj. Pri vrednotenju vpliva znanosti na družbeni razvoj je treba razmejiti vlogo fundamentalnih in aplikativnih znanstvenih disciplin, kjer je za slednje največ pristašev, ki gledajo kratkovidno. Ta pogled kaže na nerazumevanje vloge znanosti v družbi, saj moramo danes vlagati v znanost, ker bomo lahko rezultate čez mnoga leta koristili za nadaljnji družbeno-ekonomski razvoj. Zato je treba razvijati fundamentalna raziskovanja, ki bodo rezultirala znanstvene rezultate dlje in v daljšem časovnem obdobju. Tu je »kamen spotike« pri povezavi univerze z združenim delom, ki gleda vse preveč le do svojih »plotov«.

Prav tako se kaže problem pri vrednotenju glede uporabne vrednosti dosežkov naravoslovnih in družboslovnih znanosti, kjer se vse premalo argumentira in dokazuje, da so potrebna vlaganja v raziskave tudi za družboslovne znanosti, ker za splošni družbeni razvoj še ni dovolj samo razvoj ekonomije.

Z ozirom na funkcijo znanosti, z ene strani, da razlaga sedanja dogajanja v družbi, a z druge, da kaže projekcijo družbenega razvoja v prihodnosti — terja, da o znanosti vodijo skrb tudi tista področja v družbi, ki se ne naslanjajo direktno na znanost, vendar vplivajo nanjo posredno in imajo tudi dolgoročno korist od njenih rezultatov. Nujno je, da skrbi za razvoj znanosti družba kot celota, ker imajo znanstveni izsledki široko uporabo in trajen vpliv na celotni družbeni razvoj.

Tudi znotraj znanosti so določene slabosti. Ena od poglavitnih je zapostavljanje lastnih fundamentalnih raziskav prakse in reproduciranje tujih znanstvenih rezultatov. Ali nasprotno, do prakse se kaže apologetski in dogmatični odnos brez poskusov, da se na metodoloških principih marksistične znanosti vrši vrednotenje te prakse in dajejo predlogi za njeno izpopolnjevanje. Prav tako je zelo razširjena komercializacija znanosti, ki ne prispeva k njenemu ugledu in afirmaciji. Znanost je razdrobljena in posamezni znanstveni delavci ali skupine sklepajo bolj ali manj privatne oz. zasluškarske aranžmane za določene projekte z gospodarstvom, kar ne more roditi za globlji razvoj znanosti ustreznih rezultatov. Zato so nujna interdisciplinarna povezovanja, združevanje znanstveno-raziskovalnega potenciala (teoretikov in praktikov), kar edino lahko prispeva k stvarnim rezultatom kot plod sodelovanja znanosti in združenega dela.

Visokošolske organizacije še vedno niso notranje ustrezno organizirane za dosego optimalnih rezultatov, kar pokaže analiza položaja univerzitetnih delavcev. Jasno je, da ne moreš biti v eni osebi polno angažiran kot pedagoški delavec, kot znanstveno-raziskovalni delavec in še vključen v prenos znanja v združeno delo. Razdajanje na tri zahtevna področja je popolnoma zgrešeno in vodi v »vulgarizacijo« znanosti: npr.: raziskovanja, ki so vezana na konkretno uporabo v praksi predstavljajo en nivo raziskovanja, a raziskovanje v fundamentalnih-bazičnih disciplinah je že drugi nivo raziskovanja; a uresničevanje neposrednega transfera izsledkov v prakso kot tretji nivo raziskovanja, ki pa ne more koristiti fundamentalnih disciplin neposredno, ampak so te osnova za aplikacijo disciplin v prakso. Zato je nujna delitev dela znotraj znanstvenoraziskovalnih inštitucij, ker praksa »vsi za vse« nima nobene perspektive — razen hobija.

Glede kadrovskih problemov na univerzah bi lahko potrebe družbe po znanstvenem raziskovanju reševalo s kadri iz prakse, kjer je najpomembnejši način te izvedbe. Vsak poenostavljen pristop npr. da se strokovnjaki iz prakse prekvalificirajo za delo v znanosti in obratno, je dokaz napačnega gledanja na funkcijo znanosti v družbi. Za znanost ni dovolj le, da si priznan strokovnjak iz prakse, poleg tega je treba temeljito obvladati tako teoretična kot metodološka znanja. In tudi znanstveni delavec v praksi ne bo prekinil z znanstvenim delom, ampak se bo ukvarjal s praktičnimi problemi. Ena od možnosti je skupno sodelovanje znanstvenih delavcev z univerze in priznanih strokovnjakov iz prakse na skupnih projektih; ker le tako bo znanost ostala znanost in obdržala svoj nivo. Za ta spoj znanosti s prakso je potreben ustreznejši tretman znanosti s strani prakse, ki so vse preveč odvisne od licenc-uvoza tujega znanja, kar je pa le kratkoročna rešitev in oplajanje tujega kapitala.

Z razmišljanji v tej smeri in ustrezmim konceptom, ki bo rezultiral višji nivo znanstveno-raziskovalnega dela na univerzi, bo možna tesnejša povezava znanosti z združenim delom, kar bo v prid razvoja znanosti in vlogi univerze v družbi.

A: knjige,B: časniki in časopisi

UPORABLJENI VIRI:

A — PEČUJLIĆ. M.: Univerza prihodnosti, DDUU, Ljubljana, 1980.

— SERGEJEV. D.: ZA NOVI UNIVERZITET, BIGZ, Beograd, 1979.

— ŠUVAR, S.: Škola i tvornica, ŠK, Zagreb, 1977.

B — GAŠPAROVIĆ. V.: Obrazovanje i proizvodnja, v: univerzitet danas, XXII/2-3, Dubrovnik 1981.

— ŠUVAR. S.: Reforma Univerziteta ili novi univerzitet, v: Univerzitet danas, XX/3-4 (1979).

ALI POSTAJA ZEMLJA PREMAJHNA?

Še iz osnovnošolskih klopi se prav dobo spominjamo zgodbe o izumitelju šahovske igre in perzijskem cesarju; navdušeni cesar je namreč ponudil izumitelju darilo, kakršnokoli si pač izbere. Le-ta pa si je na cesarjevo začudenje (skromno) zaželel žitnih zrn: eno zrno na prvo šahovsko polje, dva na drugo, štiri na tretje in tako naprej — na vsako polje dvakrat več — vse do zadnjega 64 šahovskega polja. Cesarju se je želja zdela dovolj skromna in jo je sprejel. Vendar se je prav kmalu pokazalo, da je njegovo cesarstvo premajhno, da bi lahko zbral dovolj žita za »skromnega« izumitelja, saj bi na štirideseto polje moral položiti milijon x milijon žitnih zrn . . . Preprost račun . . . , pred katerim obstoji in strmi človeška fantazija. Opisan princip je jedro narave, tako imenovane eksponencialne krivulje rasti.

Eksponencialno krivuljo lahko prepoznamo, če površno pogledamo porast prebivalcev našega planeta od predzgodovine do današnjih dni. Prebivalstvo je raslo zelo počasi, s povprečno stopnjo rasti 0,3 odstotka na leto, tako da nas je bilo pol miljarde šele 1650. leta, kar pomeni, da se je prebivalstvo na Zemlji podvojilo vsakih 250 let. Leta 1970 nas je bilo 3,5 miljarde, stopnja rasti pa je bila 2,1 odstotka letno. Ob upoštevanju teh podatkov oziroma tabele iz zelo znane knjige The Limits to Growth — Meja rasti, ki jo je izdal t. i. Rimski klub, po kateri se ob stopnji rasti 1,0 % letno prebivalstvo podvoji v 700 letih, nato pa 0,5 % — 140 let, 1,0 % — 70 let, 2,0 % — 35 let, 4,0 % — 18 let, 5,0 % — 14 let, 7,0 % — 10 let itd, bi se moralo danes človeštvo podvojiti v 33 letih! Torej čez 33 let nas bo 7 milijard. Vendar! Poleg prebivalstva, ki raste s eksponencialno krivuljo, raste eksponencialno tudi stopnja rasti, kar pomeni, da prebivalstvo dejansko raste ‚super-eksponencialno', krivulja rasti prebivalstva torej raste še hitreje, kakor bi rasla, če bi se prebivalstvo množilo »samo« eksponencialno.

V New Yorku se spusti v zrak največ nečistih delcev v vseh ZDA, kar pomeni približno 230.000 ton različnih nečistih delcev in pepela, približno 597.000 ton žveplenega dioksida, približno 298.000 ton dušikovega dioksida, 567.000 ton hidrokarbonatov, vsega skupaj 1.536.000 ton ogljikovega monoksida . . . kar pomeni, da vsak prebivalec tega umirajočega ameriškega mesta letno »proizvede« okoli 350 kg smeti ter strupa na leto.

Tisto, kar dela eksponencialno krivuljo zapleteno in težko obvladljivo, je dejstvo, da so vsi pojavi v življenju povezani; pojavi ne tečejo paralelno, ampak se medsebojno pogojujejo na nešteto načinov . . . Tako bi zelo težko rekli ali je rast prebivalstva vzrok industrializacije ali je industrializacija vzrok rasti prebivalstva, ali je onesnaževanje okolja pogojeno samo s industrializacijo ali z nizom drugih pojavov, ali bo dvig proizvodnje kruha pogojeval rast prebivalstva, ali dvig življenjske ravni zavira ali pospešuje rast prebivalstva . . . ?

Rast prebivalstva je pogojena z dvema funkcijama, ki delujeta v nasprotnih smereh: rojevanje brez umiranja bi pripeljalo do hitre eksponencialne rasti, umiranje brez rojevanja pa bi hitro pripeljalo do izumiranja prebivalstva . . . Problem z demografsko eksplozijo so nastali, ker se je smrtnost krepko zmanjšala, rojevanje pa je ostalo na istrvišini. Pred industrijsko revolucijo sta bili smrtnost (mortaliteta) in rojevanje (fertaliteta) približno enaka in nepravilna — prebivalstvo je raslo po eksponencialni krivulji, vendar (kot smo videli) zelo počasi. Tako je bilo 1650. leta povprečna življenjska doba okoli 30 let . . .

Da bi se lahko prehranili, je nujno potrebno, da industrijska in kmetijska proizvodnja rasteta sorazmerno z naraščanjem prebivalstva. Če opazujemo rast industrijske proizvodnje, ugotovimo, da tudi ta raste eksponencialno in glede nato da je le-ta okoli 7 odstotkov (v lepih časih med 1963 in 1968, op. af) — medtem ko je porast prebivalstva okoli 2 odstotka letno, bi lahko zaključili, da na Zemlji ne obstaja problem prehrane in življenjskega minimuma. Lahko bi bili optimistični, ko ne bi teh 7 odstotkov veljalo samo za industrijsko razvite države, medtem ko je pri nerazvitih, kjer je stopnja rasti prebivalstva najvišja, stopnja rasti industrijske proizvodnje najnižja (razen tega pa se danes že srečujemo s pomanjkanjem naravnih rezerv)! Zaključek, za katerega ni potrebno preveč bistroumnosti, se kar sam vsiljuje: proces ekonomske rasti kakor se danes odvija, nezadržno povečuje popoln jez med bogatimi in revnimi, med razvitimi in nerazvitimi!

Žal, večina ljudi ne sprejema tega dejstva, resno ker predpostavljajo, da se bo ukrenilo nekaj, kar bo sedanje tendence razvoja spremenilo. Pri tem redno pozabljajo, kakšne spremembe bi morale biti! Kmalu se pokaže, da je takšno razmišljanje zgolj slepi »industrijski optimizem«, namreč prepričanje, da neprestana rast proizvajalnih sil predstavlja dovolj veliko garancijo, da bomo rešili vse probleme s prehrano in človeškim blagostanjem. Takšno razmišljanje pa ne upošteva bistvenega: meje brezkončne in tako vsemogočne rasti postavlja KONČNI svet. Ali imamo sploh jasno predstavo o svetu, v katerem živimo?

Danes je v državah v razvoju že približno 80 odstotkov prebivalstva podhranjenega — torej večina človeštva! V Indiji umre vsako leto več kot 5 milijonov otrok zaradi podhranjenosti. V času najsodobnejših kompjuterskih tehnik in osvajanj vsak osmi človek trpi lakoto, vsak drugi pa je podhranjen, ker ne dobi dovolj proteinov! Lakota še nikoli v človeški zgodovini ni bolj grozila človeštvu!?!

Osnovni izvor človekove hrane je zemlja. Raziskovanja so pokazala, da je na našem planetu približno 3,2 milijarde hektarjev obdelovalne zemlje. Obdelane je približno polovica. Ker je ostala zemlja v glavnem slabške kvalitete, bi obdelovanje lete zahtevalo precejšnje vlaganje sredstev in naprezanje. FAO (Specializirana agencija OZN za prehrano in kmetijstvo) ocenjuje stroške tudi do 5000 dolarjev na hektar . . . Ob sedanji stopnji rasti prebivalstva in ob predpostavki, da bi obdelali vso obdelovalno zemljo, bi po letu 2070 moralo priti do občutne lakote.

Nekako v tem času bomo ob sedanji stopnji izkoriščanja naravnih virov — izkoristili tudi zemljo. Vsem zanimivim odkritjem navkljub obstaja zelo omejeno število mest, kjer bi še lahko našli rudnine . . .

Z ozirom na relativno hitro črpanje naravnih virov, je potrebno čim bolj ekonomično koriščenje leteh. Misliti moramo na generacije, ki prihajajo za nami, saj nekatere snovi tako razmetujemo, da so kot energetski potencial za VEDNO izgubljene. Vendar to ni vse, naša širokogrudnost — torej razsipništvo, se kaže v onesnaževanju okolja, kopičenju snovi ter istočasnem uničevanju njihove naravne cirkulacije v biosferi ter v uničevanju same biosfere.

Problem današnjega človeštva je, da nimamo jasnega in oblikovanega stališča do tako važnih dejstev kot sta eksponencialna krivulja rasti prebivalstva in s tem v zvezi izčrpavanje naravnih virov. Brez jasnih stališč in naravnane odločenosti pa se lahko vprašamo: KAKO DOLGO ŠE?

Iz književnosti poznamo čudovite opise nedotaknjene narave; čiste, bujno rastoče, polne cvetja, rastlin in živali . . . Človekovo navdušenje za nedotaknjeno naravo — tudi kot vrednoto in red stvari, pa prične padati oziroma je v obratnem sorazmerju s človeškim osvajalskim pohodom v nederja zemlje, gozdove, travnike, reke . . . , morja . . . po naravna bogastva . . . Čas industrijske revolucije. Stroji. Stroji . . . Prične nastajati novi svet — velja novi red stvari: narava je tu, da si jo vzamemo . . . Smo v času, ki želi naravno izkoristiti . . . Kako zelo uporabna je! . . . Nastaja nov čas . . . z novim redom stvari . . . Narava se pretvarja v svoje nasprotje — v NIČ . . . Narava živi še samo kot spomin na stare čase in kot resničnost nenarave . . . Si, da te lahko vzamem — ko pa te onečastim, nanadoma odkrijem, da te ni več . . . Krog je sklenjen.

Novi čas nenarave je odraz nove človeške moči, je odraz prebujenih človeški želja po soncu, ki si ga je pripravljen resnično tudi vzeti(!).

Kaj nam bo sonce potokov in rek, ki so še tekli bistri in zeleni v prelivajočih se modro-zelenih barvah,

kaj nam bo sonce sprehodov pod senčnimi krošnjami lip in platan v drevoredih,

kaj nam bo sonce modrega morskega prostranstva,

kaj nam bo sonce rdečih večernih zarij nad našimi domovanji,

kaj nam bo sonce toplih poletnih nalivov:

smrdeči in mrtvi odvodni kanali,

spotikanje ob velikanskih gomilah avtomobilov, ki se

preplavili pločnike, okužili zrak in celo pešca pregnali

z njihovega koščka (obljubljene) Zemlje,

morja so površine onesnažene z nepreglednimi oljnimi,

madeži, kronični bolnik, ki umira od odpadkov, ki jih je sprejela vase,

sonce nad mesti zahaja v smog, dežne kaplje so polne svinca in drugih nečistih delcev, deževja radioaktivnega stroncija niso nič posebnega . . .

Mnogo svojih zmag nad naravo smo slavili — ne da bi se zavedali, da za njimi (tako kot za VSEM v našem življenju) hodi tudi SMRT kot sestavni del vsega dogajanja, ki ga imenujemo življenje. Če smo še pred sto leti lahko pozabljali v življenju tudi na smrt, tega dandanes preprosto ne moremo več, kajti smrt ni več pripravljena dolgo čakati; želi si tudi svojega plačila, deleža, do katerega je popolnoma upravičena.

SMRT JE VEČNA. Smrt lahko čaka. In tudi čaka, saj je zelo potrpežljiva. Prihod je pripravljena odlagati tudi dve, tri sto let . . . Vendar! prišla BO. In ker ne želimo, da bi prihajala vsak dan, je pripravljena sprejeti tudi to, da pač navidezno sedaj ne prihaja . . . Vendar! pride čas, ko pride brez sprenevedanja, ne skozi zadnja vrata . . . ampak tako kot prihaja samo KONEC — kot služabnik, ki se odloči ponovno postati gospodar in si vzeti vse (tisto več), kar mu kot gospodarju pripada . . . Dalj ko odlagamo konec, bolj je neizprosen.

Danes že lahko prisluhnemo turobnim odmevom predsmrtnih fanfar. Tako ponosni vse svoje dosežke, na fantastične dosežke tehnike in industrijske preobrazbe . . . smo ostali povsem neosveščeni, da smo samo ena izmed mnogih oblik življenja na tem planetu ter da za nas veljajo ISTA pravila igre kot za vsa druga živa bitja na Zemlji. Narava je samo ena in nedeljiva — kdor to pozabi (kakor pozabljamo ljudje) je postavil pod veliko vprašanje svoj planetarni obstoj — še posebej, ker smo praktično »obsojeni«, na življenje tukaj, na tem planetu.

Mesto Nashville (država Tennessee) je eno prvih svetovnih mest, ki je imelo velike težave z onesnaženostjo zraka. Tako lahko že 1935 leta preberemo v nekem meteorološkem sporočilu, da »malo mest v ZDA trpi večjo škodo zaradi dima kakor Nashville, še posebno v zimskem času. Dim je včasih celo tako gost, da je vidljivost enaka nič, kar pomeni, da se sonca z ulice sploh ne vidi . . . čeprav je izven področja dima nebo briljantno čisto«.

Nekoč je jezero Erie bilo modro-zeleno. Danes je povsem drugačno, od ustja reke Detroit in od pristanišča Toledo ne obstoji niti končka obale, ki ga ne bi predelala človeška roka. Voda diši kot v vseh velikih pristaniščih: vsak del »jezera« ima svoj specifičen smrad. Voda je postala blato. Temnosivo z zahodom po odpadnih vodah, črno s smolastim dimom, sivo, plesnivo z okusom po gnilih jajcih. Jezero je bilo nekoč široko 80 km, sedaj je močvirje na nekaterih mestih široko še samo kakšnih 15 kilometrov, Kar bi narava delala tisočletja, je človek naredil v 50 letih.
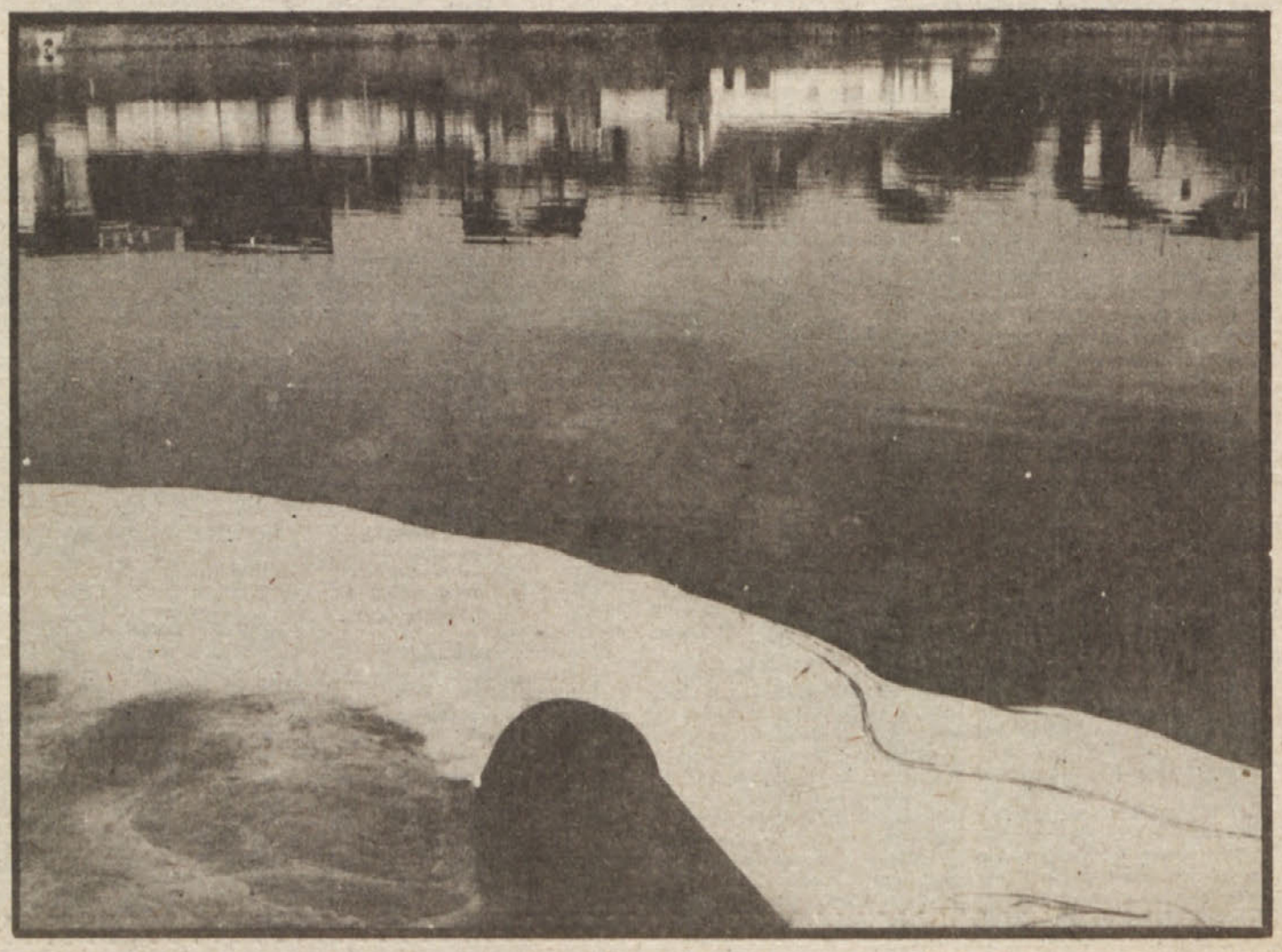
60 odstotkov zračnega onesnaženja zakrivijo avtomobilski motorji z notranjim izgorevanjem. Eden najbolj škodljivih avtomobilskih »proizvodov« je svinec, ki lahko pri ljudeh povzroči pri večjih koncentracijah tudi slepoto, paralizo, norost in končno smrt. Vendar je svinec kot element, ki onesnažuje okolje v bencinu povsem po nepotrebnem. Svinec se bencinu namreč dodaja samo zato, da bi se povečala oktanska moč bencina na poceni in umeten način. Če bi oktansko število dvigovali z rafiniranjem, s čimer bi svinec odpadel — in tako tudi onesnaženje, bi se povprečnemu šoferju na leto podražil za samo 14 dolarjev, kar je v primerjavi s škodo, ki ga povzroča svinec enako nič — seveda za vse, razen za lakotno žejo po profitu . . .